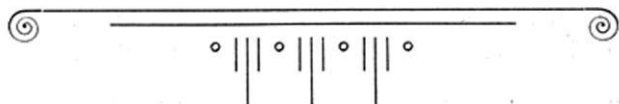

LJUBLJANSKI ZVON

Iz pesmi Kazimirja Rádiča.

1.

Enkrat, enkrat samo naj tvoje In pod poljubom tvojim vročim
me bele objemo roké! ugasnem naj in skoprnim,
En sam poljub iz duše čiste da onkraj groba, devče zorno,
pritisni mi na ustne tel! zbežim na varne kraje ž njim.

V semenu tvojega poljuba
bom k novemu življenju vzknil
in kakor cvet se živobojen
visoko pod nebo razvil.

2.

Igriv bi rad bil val potočka,
ko koplješ se, dekle lepó,
da božal bi ti ude mehke,
poljubljal belo bi telo.

Ko greš k izpovedi, predraga,
izpovednik bi tvoj bil rad,
da gledal srečen v dušo čisto
bi tu na zemlji vsaj enkrat.

3.

Poberi ulična se jata!
Ni tvojega sveta mi mar,
jaz sam sem nov si svet ustvaril,
jaz sam na njem sem gospodar:

Pod jasnosinjimi nebese
najlepši vrt je razprostrt,
na vrtu roža govoreča,
in vrt le meni je odprt.

Nebes nad njim se dvoje vzpenja,
obojim ljubljen bog sem jaz.
In kdo v nebesih dveh kraljuje
tako, bogovi, izmed vas?

Pravljice roža mi šepeče,
iz nje jaz srebljem sladki med . . .
Pod vrtom krita z večnim snegom
ravan se širi v nedogled.

Samoten potnik blodim pozno
krog hribčkov dveh na snežnih tleh,
začarani v belino snežno
brstita roži na vrhéh.

In levi hribček kakor Etna
se dviga z ognjeniških tal,
ah, in pod njim Hefajst verige
svobodi moji je skoval . . .

In vendar ljubim svet čarobni,
to srečo svojih mladih sanj;
ves kras in čar je moj na veke,
pristopa drugi nima vanj.

Udano štiri bele kače
ga čuvajo mi noč in dan;
dve stražita na vzhod in zahod,
a drugi dve na južno stran.

4.

Po prstih, tiho in oprezno
približam se pred nje dverí,
odprem — ni ključa obrnila,
srce se čisto ne boji.

Prodira skozi okno mesec,
obseva rožno ji glavó,
krog nje se morje las razliva,
blesti blazina se pod njo.

Kipeče dvigajo se prsi,
odprta usta so napol . . .
Duhti iz njih molitev morda
proseče gor pred božji stol?

Milina ta in ta krasota
najdražji nje zaklad . . . Od vrat
približam k postelji se tiho,
približam tiho se ko — tat.

Ko tat? Trpim li, da pod oknom
brez kazni bi me kdo psoval?
Hitim iz sobe, iščem, iščem —
zaman do jutra sem iskal . . .

5.

O ljubica — en sam poljub!
Kaj v stran obračaš se ledeno?
Pomakniva se bliže vkup,
h kolenu stisni se koleno.

Dekletu zardi obraz
in prsi dvigajo se burno:
»Navade take ni pri nas!«
šepeče glasek nesigurno.

Tresoči, jezni glasek ti,
ah, kdo li naj ti to verjame,
če nje zaljubljene oči
drugače govorijo zame?

Objamem ljubico tesnó,
zaman mi revica medene
odmika ustne — kar nekdo
še ože k sebi me oklene.

O ljubica — en hip samó:
Pri nas tako še ni navada!
»Oh, če pa je tako sladkó,
oh, če imam tako te rada!«

6.

Še prašaš me, ljubica, kake
si smrti umreti želim?
Naj v tvoje oči se zamaknem
in v njih se stopim, izgubim.

Ko kapljica rose za rana
samotno na veji visi,
jutranjemu solncu se čudi,
pod njega vročino shlapi . . .

7. Sveta noč.

Sveta noč, ljubezni polna!
Zvezdic trop nebeških zlat
svit miru v temo obupa
tiho lije ko takrat . . .

Jaz na postelji z oprto
glavo sam sedim doma . . .
Ah, zaspati dnes ne morem,
noč miru — miru ne da.

Krog zelenega drevesca
si podajejo roké,
iz oči se radost smeje,
lučke blaženo goré.

Za menoj brez mej puščava,
vidim sled le svojih nog,
pred menoj zijá samota
ko prepad brez dna globok.

Kar preteklost pokopala
je veselih, srečnih dni,
kar jih sluti duša čista,
en večer jih obudi.

Daj, o noč, ljubezni polna —
če je sodba mojih zvezd
brez prijateljev samota —
da ostanem sebi zvest!

8. Menihovo gorje.

Menih ti lepi, mladi,
po polju gledati nikar!
Če je na grmu cvetje,
če v gnezdju ptič — kaj tebi mar?

»Ves svet je moj bil nekdanj,
sedaj pa več nikdar, nikdar!
Zakaj le jaz žalujem,
ko veseli se vsaka stvar?«

Z ženico svojo mlado
na polju orje kmetič mlad,
ljubezen lajša delo,
ljubezen trudne vabi v hlad.

»Roké si dal za delo,
da gledam lepi svet — oči;
zakaj, o Bog, čuteče
pa v prsih mi srce gori?«

Po ravnem polju gleda
visoko z okna mlad menih,
v oko mu solza kane,
privre iz prsi žalen vzdih:

Pač težko je umreti,
če poln imaš družine hram,
še teže je živeti,
če dolge dneve šteješ sam!

9. Moj epitaf.

Ponižno ti naznanjam,
veliki duh bodočih dni:
O sreči, miru sanjam,
ki svetu ga prineseš ti!

Ž r t v e.

Povest. Spisal Fr. Serafin.

(Dalje.)

III.

rihodnjo nedeljo se je vršilo na slovesen način umeščevanje gospoda župnika. Ob desetih je bila peta maša in pridiga. Župniku se ni bilo posrečilo, dobiti govornika, zato se je moral predstaviti svojim župljanom sam.

Iznebil se je te naloge na način, ki je vzbujal celo pri najprostejših kmetih ne malo začudenje. To, kar so čuli Poljanci pri tej priliki s prižnice, je bil pravi pravcati slavospjev o sebi . . . to je bila apoteoza lastne osebe! Marsikateri poslušalec si je mislil po tihem: »Če bi kdo drugi govoril to, naj bi že bilo, ali tako . . .«

Župnik pa ni imel nikakih pomislekov, povzdigovati sebe. Bilo mu je do tega, da vzbudi tem večje spoštovanje do svoje osebe, in niti najneznatnejših podatkov o svojem življenju ni zamolčal. Vse, kar je bilo v zvezi z njegovim življenjem, se mu je zdelo velevažno. Povedal je ljudem, kdaj je bil rojen, in da so mu dali pri krstu gosposko ime Rajmund. S posebnim poudarkom je naglašal, da je bil rojen v mestu, kjer je bil njegov oče doktor zdravilstva — pravzaprav je bil le ranocelnik — dalje, da so njegovi bratje že veliki gospodje, da je bil tudi on že namenjen za višje šole na Dunaju, pa da je čutil v sebi drug poklic in da si je rajši izvolil duhovski stan, ki je najtežavnejši, a tudi najlepši, najčastitljivejši . . . In zdaj je začel župnik govoriti o vzvišenosti duhovskega stanu; primerjal je službo duhovnikovo s službo angelov v nebesih ter prišel do zaključka, da je služba duhovnikova imenitnejša od službe angelske, ker angeli ne opravljajo vsak dan sv. daritve, ker ne zauživajo vsak dan Najsvetejšega kakor duhovnik . . .

Gospod Rajmund ni bil slab govornik, to se mu je moralo priznati; govoril je gladko, z zvenečim glasom, in tisto nenaravno, afektirano izgovarjanje besed je priprostim poslušalcem celo imponovalo . . .

Po maši je bila velika pojedina, kakor je običajno pri takih slovesnostih. Jedli so jako fine stvari. Niti postrvi niti divjačine ni nedostajalo . . .

Povabljenih je bilo dosti kmetskih veljakov, potem nekaj gospodov iz bližnjega trga, in popoldne je dospelo tudi več duhovnih tovarišev župnikovih, ki prej radi cerkvenega opravila niso utegnili.

Povabljen pa ni bil ne učitelj, ne načelnik gasilcev. Oba je to hudo peklo, in zgodilo se je, da sta ta dva, ki se ko tekmeča pri ženskem spolu, nikdar nista prav trpeti mogla, tisto popoldne sedela skup v gostilnici ter črez ves svet prav grdo zabavljala . . .

Bila je tudi njiju združila nesreča, kakor se to tolikokrat zgodil . . .

Sicer pa ju je čakalo še hujše razočaranje. Ni trpelo dolgo, ko sta se uverila, da jima novi župnik nikdar ne bo poseben prijatelj.

Učitelj je dobil nekega dne od župnika pismo, v katerem mu je naznanil, da takega petja in orgljanja v cerkvi ne bo trpel več. Govoril mu je mnogo o cerkvenem duhu, o resnosti, ki mora vladati v hiši božji, ter mu naposled namignil, da si preskrbi drugega organista, če bi njegovih želj ne uvaževal.

To je bil za ubogega učitelja hud udarec! Šlo mu je namreč ali za stopetdeset goldinarjev, katere je dobival kot organist, ali pa za ugled, ki ga je užival pri občanih! Kajti Poljanci niso ljubili cecilijanskega petja, ampak so zahtevali, da bodi petje in orgljanje v cerkvi veselo, poskočno, tako, da ne povzdiguje samo, temveč tudi privzdiguje človeka . . . Bil je torej lahko prepričan, da pride pri ljudeh ob vso veljavo, ako se ukloni volji župnikovi, tembolj, ker se je večina Poljancev za uspehe njegovega učiteljevanja brigala ubogo malo in je videla v njegovi osebi pred vsem le organista.

A boj v njegovih prsah bi ne bil tako hud, ko bi se ne bil bal, da bo trpela tudi pri nežnem spolu njegova veljava. Saj je bil nekoč poskusil že tudi s cecilijanskim petjem. A pevke so bile prve, ki so se mu uprle. »Kdo bi to dolgočasno zavijanje in javkanje poslušal!« tako so se mu odrezale. In kakor pevke so mislile gotovo tudi vsa druga dekleta! To pa njemu, ki se je ženil, ni moglo biti vse eno! . . .

Toda stopetdeset goldinarjev na leto — ne, teh ni mogel pogrešati! In zato se je napatil osebno k župniku ter mu z vso ponižnostjo izjavil, da se popolnoma strinja ž njim glede cerkvenega petja.

Iz načinov, kako je govoril učitelj ž njim, bi bil župnik lahko posnel, da ne stoji pred njim mož energične samovolje, ki bi bil sposoben, delati mu zapreke pri izvrševanju njegovih načrtov; uvidel

bi bil lahko, da bi ga ne stalo mnogo truda, dobiti učitelja popolnoma na svojo stran; toda tistikrat še ni bil prodril tako daleč diplomatski duh velikega Leona, tistikrat je vladal v spodnjih plasteh hierarhije še bojeviti Pij IX. . .

»Cerkev je nasprotnica nove šole, ergo mora biti duhovnik nasprotnik učitelja!« tako je mislil župnik ter si izvil na ta način sam iz rok orodje, ki bi mu bilo lahko vrlo dobro služilo v dosego njegovih namenov . . .

Načelnika gasilcev udarec sicer ni zadel tako naravnost kakor učitelja, vendar pa še zmeraj dovolj občutno.

Župnik je bil velik nasprotnik vseh posvetnih društev, in niti tako koristna naprava, kakor je gasilno društvo, mu ni bila pri srcu. Res je bilo sicer tisto, da se niso poljanski gasilci čisto nič razločevali od članov marsikaterih drugih gasilnih društev in da so pri vajah ob nedeljah popoldne mislili ves čas samo na to, bo li načelnik plačal običajni sodček piva ali ne; res je bilo tudi, da je dala marsikatera taka vaja povod za nezmerno popivanje in ponočno razgrajanje; toda to vse nemara še ni bilo dovolj vzroka za to, da je začel župnik ruvati zoper društvo kot tako in da je pokazal prav na jasen način, da mu na obstanku njegovem ni čisto nič ležeče. Sicer ni rekel naravnost: »Izstopite iz društva!« Tako razdiranje društva, katerega korist je priznana zakonitim potom, bi se župniku vendar ne bilo podalo. A izkušal je doseči svoj namen drugače. »Malo moramo tudi sv. Florijanu zaupati!« je pridigoval nekoč. »V tem obstoji naša vera, da zaupamo v Boga in v božje pomočnike! . . . Kjer božje podpore ni, ne izda vsa človeška pomoč nič! . . .«

Poljanci pa niso bili tako zabiti, da bi ne bili razumeli teh besed. In tisti, ki niso ravno tako hrepeneli po pijači, so se začeli kmalu odtegovati vajam, in krdelce vernih pristašev Bastonovih se je krčilo bolj in bolj. Pa tudi s takim zanimanjem niso ljudje več prisostvovali gasilnim vajam kakor prejšnje čase, in v zlatu se lesketajoča uniforma Bastonova ni imela nič več toliko občudovalk kakor nekdanj. Tako je bil tudi njegov ugled izpodkopan . . .

Baston se je jezil, a rekel ni nič, to pa radi tega ne, ker si ni bil prav na jasnem, kako bi dal duška svojemu gnevu . . .

Tak je bil torej začetek župnikovega delovanja. A čakalo ga je še mnogo truda. Z veliko indignacijo je opazoval, kako malo še so obdelana tla, iz katerih naj bi priklil duh novodobnega krščanstva; kako slabo so pripravljene njegovi župljani na to, da bi se iznebili zastarelih zmot in da bi iztrebili iz svojih src ljuliko, katero jim je

bil zasejal hudobni duh, poslužujoč se modernega liberalizma. Bridko se je pritoževal v svojih poročilih višji duhovski oblasti o svojem predniku, obenem pa zatrjeval, da bo storil vse, da zamujeno popravi . . .

In res je šel z vso vneto na delo.

Odločen sovražnik posvetnih društev, je bil pa ognjevit pospeševalec različnih bratovščin, ki naj bi bile poživljale ter budile pravi krščanski duh v srcih njegovih ovčic. Najprej je izkušal pridobiti svoje župljane za tretji red sv. Frančiška. To je imelo biti nekako splošno društvo, društvo, h kateremu bi pristopil lahko vsakdo: moški in ženske, mladi in stari.

Vsaka novotarija mika, in temu je bilo v prvi vrsti pripisovati, da župnikov poziv, s katerim se je obrnil do župljanov, da bi pristopili k omenjeni bratovščini, ni bil brez uspeha. Dobili so se celo moški, ki so se župnikovemu vabilu odzvali, seveda večjidel taki, o katerih se je trdilo, da so se odlikovali v svoji mladosti po posebni lahkomišelnosti in ki so trpeli zdaj za posledicami svojega razuzdanega življenja. Primrzeli so jim je bil svet s svojim veseljem; njih živci so bili preutrujeni in pretopi, da bi jih bila še mikala naslada življenja; morali so se odreči uživanju, a zasukali so stvar tako, kakor bi se bili zgolj iz samozatajevanja odrekli vsemu posvetnemu veselju. Izpremenili so neizogibnost in železno silo v čednost! Bili so to večjidel postarni mladeniči ali pa tudi mevžasti možje, o katerih so pravili, da jim žene niso posebno zveste . . .

Kar trumoma pa so hitele ženske v župnišče, zapisavat se v bratovščino, in med temi so bile spet najgorečnejše postarne device, ki niso imele samo neomadeževane preteklosti in ki baš radi svojih nelepih lastnosti niso bile prišle do moža.

Tem je še posebno dobro delo, če jih je kdo prišteval k svetnicam!

Tako so imeli v Poljanah hkratu tercijale in tercijalke, ljudi, ki so hodili okrog z zavestjo, da so več nego drugi in ki so si tudi vidno prizadevali, da bi se že po zunanjem razločevali od soljudi.

Napuž in poniglavost sta bila spojena pri teh ljudeh v čudno zmes. Gledali so prezirljivo okrog sebe, a pozdravljali so od daleč ostentativno vsakega s »Hvaljen bodi!«, pripogibajoč kolena pri tem.

Kdor je postal ud nove bratovščine, je dobil škapulir, ki ga je moral nositi noč in dan na vratu, pa nov molek. Videli so se zdaj pogosto molki s tistimi debelimi jagodami in velikimi svetinjami, posvečenimi v Rimu in kdo ve še kje. Razen tega je župnik

delil med tretjerednike podobice z različnimi molitvicami, ki so bile oblagodarjene z večjimi in manjšimi odpustki.

Sploh se je začela razvijati zdaj med Poljanci pobožnost čisto posebne vrste. Takega zavijanja z očmi, takega glasnega in vsiljivega vzdihovanja in bunkanja po prsih poprej nikdar ni bilo v cerkvi. Včasih so se ljudje v jezi med pridušanjem bili tako ob prsi, kakor so se zdaj med molitvijo. — Zlasti pa je pri maši med povzdigovanjem kar odmevalo po cerkvi, tako so se tolkli nekateri s pestjo po svojih prsih . . . Župnikov uk, da se krščansko mišljenje nikdar ne sme pritajevati, da ga je temveč pri vsaki priliki odločno poudarjati, je obrodil čuden sad. Trudil se je vsakdo od tistih izbranih, da je tem bolj razkazoval svojo pobožnost ter vnemo za stvar, katero je priporočal župnik. Resnične ponižnosti in tihe svetosti pa ni bilo opaziti nikjer več . . .

Nekega dne so Poljanci trumoma hiteli iz svojih hiš. Vzrok temu je bil sledeči. Od cerkve doli se je razlegal »očenaš« in »češčena Marija«, kakor bi ju kdo v rog trobil. Bile so prišle tisti čas v navado tudi procesije iz ene cerkve v drugo, in mislil je vsakdo, ki je čul ono kričečo in grmečo molitev, da se je zbralo najmanj dvetisoč ljudi, ki romajo iz cerkve sv. Roka do cerkve sv. Petra. A kako se začudijo, ko vidijo, da caplja za onim, ki je molil »naprej«, eno samo edino pokvečeno babišče! . . .

Stvar je bila smešna, a veleznačilna! . . .

Nadalje je ustanovil župnik društvo treznih. To društvo naj bi bilo delovalo zoper pijančevanje — a v istini je bil to le postranski namen, poglobitvi smoter tega društva je bil, škodovati političnim nasprotnikom župnikovim.

Župnik se je bil kmalu uveril o tem, kdo pojde z njim skoz drn in strn in kdo ne pojde, in ko je bil uvidel, da so baš med krčmarji ljudje, ki si hočejo ohraniti samostojnost mišljenja, jim je hotel zadati na ta način smrten udarec.

Pristopil je tudi sam k temu društvu, ne da bi bil nameraval priznati s tem, da je kdaj rad pil, temveč pristopil je le iz tiste prirojene mu afektacije in pa, ker je hotel, da bi se člani tem bolj čutili, ko bi imeli njega v svoji sredi.

Drugod ni bila navada, da bi duhovnik sam pristopil h kakemu takemu društvu, in njegovi tovariši iz sosednjih župnij so imeli svoje pomisleke zoper to ter mu jih tudi niso zamolčali. Toda gospod Rajmund je bil prepričan, da je baš s svojim pristopom k društvu učinil nekaj posebnega, in ko ga je nekoč obiskal neki sta-

novski prijatelj ter mu očital, kako se je mogel tako ponižati, mu je odgovoril samozavestno: »Exempla trahunt!«

Gospod Rajmund je bil rad izviren, in bilo mu je mnogo do tega, da bi nadkriljeval celo svoje duhovske brate; zato je izkušal, da se je kolikor mogoče razločeval od njih. Zaradi tega ga tudi nič prav niso marali in delali so med seboj razne opazke o njem . . .

Baš tisti dan pa, ko je bil obiskal gospoda Rajmunda prej omenjeni prijatelj, se mu je pripetila majhna nezgoda, ki sicer ni imela nikakih resnih posledic, pa je bila vendar dokaj neprijetna.

Če se snideta dva prijatelja, je naravno, da pijeta kozarec vina skupaj. A če je gospod Rajmund pil en kozarec, pil je prav gotovo tudi drugega in tretjega in tako naprej, dokler ga ni imel malo preveč. Tako je bilo tudi tistega dne. Ko sta prijatelja vstala, sta oba žarela kakor pomeranča v obraz, in Rajmundov tovariš je bil hudomušen dovolj, da je pripomnil:

»Ti, zdaj bi pa jaz rad nekaj latinskega citiral!«

»No?«

»Naturam expellas furca, tamen usque recurret!«

»Kaj hočeš s tem? . . .«

»I spomnil sem se, kako si ga včasih rad srebal, ko še nisi bil ud treznih, no in zdaj . . .«

»Molči, šema!« mu prestriže gospod Rajmund besedo, nekam čudno namuznivši se.

Kadar je bil vinjen, ni govoril baš izbrano.

»Pa tak vendar ne pojdeš z mano?« vpraša tovariš, ko opazi, da ga hoče spremiti.

»Zakaj ne? . . . Ali mar ne stojim pokoncu? . . .«

»Tisto že, toda . . .«

»Nič! . . . Pojdiva!«

In šla sta. V gostilnici pa, kjer je čakal voz, sta ga popila še en litrček, akoravno je bil krčmar hud liberalec. Vino je bilo dobro, in to je bilo v tem trenutku tudi župniku poglavitna stvar . . .

A ko se je vračal potem čez vas domov, je čutil sam, da se mu zapletajo noge.

Pred neko hišo je stalo več moških, mimo katerih je moral iti. Zrl je v tla, kakor bi se bal komu pogledati v obraz, in ko so ga pozdravili, je odzdravil naglo, ne da bi se bil ozrl proti oni strani, kjer so stali. Le-ti pa so bili opazili že prej, da ne hodi tako, kakor bi moral — in komaj je bil par korakov od njih, ko opomni nekdo z ironičnim naglasom:

»Ali ga vidite, kako je trezen?«

Gospodu Rajmundu, ki je čul te besede, šine kri v glavo, da je še bolj žarel nego prej. Navdala ga je s srdom taka predrznost. Obrne se ter reče:

»Kdo sem jaz? . . .

Glas mu je vibriral, tako se je tresel jeze.

»Kdo ste?« ponovi oni, ki je bil izpregovoril prejšnje besede.

»Naš župnik, če se ne motim!«

»Torej — župnik, duhovnik! . . . Ne gledi ti mene, poslušaj me!«

Gospod Rajmund se je v svoji razvnetosti in zmetenosti hkratu postavil na ono vzvišeno stališče, kjer mu po njegovi misli ni mogel nihče blizu. Toda med Poljanci so bili tudi navihanci, katerim take stvari niso več imponovale.

»Da, ko bi mogel človek vselej ravno tisti hip zamižati, kadar vam drago!« odvrne oni še vedno s tistim ironičnim naglasom. »A to ne gre kar tako! . . .«

Nekdo drugi pa, kateremu oblastno postopanje župnikovo tudi ni posebno ugajalo, pristavi:

»Pa vsaj ne stojte tiste besede, ki ste jih ravnokar izgovorili, v kakem svetem pismu? . . .«

Župnik je izprevidel, da je zanj najbolje, ako gre. Prihodnjo nedeljo pa se je na prižnici maščeval. Govoril je najprej o pijančevanju ter dokazaval, da ni vsaka vinjenost že tudi pijanstvo. Opral se je na ta način popolnoma. Potem pa je neusmiljeno udrihal po onih, ki so pozabili, kako spoštovanje so mu dolžni. Da bi zalegle njegove besede še več, je na koncu ubral tudi še mehkejše strune. Sklicaval se je na to, kako je želel svojim župljanom vselej samo dobro, in kako grda nehvaležnost je to, če se postopa tako njemu nasproti. Grozil je, da se izprosi strani, če bi se mu pripetilo kdaj še kaj podobnega.

Tretjeredniki so bili vsled tega tako razkačeni, da bi bilo prišlo po končani službi božji kmalu do pretepa.

Zlasti pa so ženske kar pihale srda, tako so bile načute, in očitno so pljuvale na one, katerih so se tikale župnikove besede . . .

Bratovščine tretjega reda in društva treznih župniku še ni bilo zadosti, ampak je ustanovil tudi »društvo krščanskih devic«.

K temu društvu so imele pristop samo dekllice, o katerih nedolžnosti in nepopačenosti dvojiti ni bilo nobenega povoda. Pri nobenem društvu se glede sprejemanja ni postopalo tako strogo kakor baš pri tem. Nobeno dekle, ki je bilo tudi le na sumu, da je izgubilo

kak listič is svojega venca, ni bilo spoznano za vredno, da bi bilo uvrščeno med »Kristove neveste«. Navzlic temu so trdili nekateri, da se je župnik pri sprejemanju večkrat hudo vrezal. Tudi so mu očitali mnogi, da je pri tem vedoma postopal pristransko.

Toda to nemara ni bilo res, kajti poudarjati se mora, da je sprejel v društvo tudi hčere svojih najhujših nasprotnikov, če so se mu zdele sicer vredne.

Da, njegov namen je bil celo, svoje protivnike s pomočjo njih otrok in žen spraviti na svojo stran, in zato ni verjetno, da bi bil hotel deliti pri tem kake protekcije.

Najbolj pri srcu je bilo župniku baš društvo »krščanskih devic«. To se je razvidelo iz tega, da je obračal na to društvo največjo pozornost in da se je trudil na vse pretege, da bi ga povzdignil kakor po notranji veljavi, tako tudi na zunanje.

Ni se vsled tega zadovoljil že s tem, da je v cerkvi z ognjevito besedo priporočal društvo, vabil je temveč še posebej dekleta k sebi v župnišče ali pa jih je pridržaval po končani službi božji v žagradu, kjer jim je polagal na srce svoje lepe nauke ter jih izpodbujal in bodril k dobremu in navduševal za vzvišeni poklic, ki so si ga bile izvolile . . .

Tiste, ki so se posebno odlikovale, bodisi da so hodile pogosteje k izpovedi in obhajilu nego druge, bodisi da so ostajale posebno dolgo v cerkvi, je odlikoval s tem, da jih je obdaroval z lepimi podobnicami ali pa da jih je očitno pohvalil.

To pa je imelo za posledico veliko tekmovanje med dekleti, in z vztrajnostjo, ki je bila podobna fanatizmu, so se izkušale včasi, katera pojde zadnja iz cerkve. Vsaj spočetka je bilo tako, dokler se jim navdušenje še ni bilo ohladilo. Pozneje seveda je začela gorečnost pojemati, in malo jih je bilo, ki so dosledno hrepenele po tem, da bi zadobile župnikovo pohvalo, še manj pa je bilo takih, ki so iz istinite pobožnosti ostajale dalje časa v cerkvi, nego je bilo neobhodno potrebno . . .

IV.

Župnik bi bil lahko zadovoljen s tem, kar je bil dosegel v kratkem času svojega bivanja na svoji novi župniji. Njegovo prizadevanje ni bilo zaman, seme, ki ga je sejal, ni bilo padlo na nerodovitna tla . . . Čudovito hitro so se bili Poljanci sprizjavnili ž njegovimi nauki ter se oprijeli novotarij, ki jih je bil uvedel.

Vsi seveda niso bili na njegovi strani! A veliko večino je imel brez dvojbe za seboj in miroval bi bil lahko ter se tolažil s prihodnostjo . . . Toda gospod Rajmund ni bil eden tistih, ki so zadovoljni tako kmalu. On je hotel, da se mu pokore vsi župljani, vsi, od prvega do zadnjega . . . Njegov ponos je zahteval tako! . . . Peklo ga je, hudo peklo, da jih je bilo še nekaj, ki so hodili svoja lastna pota, in to najveljavnejši, najuglednejši, kakor je moral pripoznati sam!

Kako to, da njegova oseba pri teh ne velja toliko, kolikor bi rad? . . . Kako to, da prezirajo njegove besede in da mu odrekajo na ta način ono spoštovanje, ki so mu ga dolžni? . . . Kaj je temu vzrok? . . . Kaj drugega, nego liberalno časopisje! . . .

Tako je sklepal gospod Rajmund. Bil je že precej spočetka zasledil, da prihaja v njegovo župnijo nekoliko časopisov liberalnega duha, a spočetka temu dejstvu ni pripisaval posebne važnosti. Domišljav, kakor je bil, se je nadejal, da bo že s prvim svojim nastopom premagal vsa nasprotstva, in da mu bo treba govoriti samo enkrat, pa se bodo klanjali pred njim vsi župljani brez izjeme. Če bi se bilo to zgodilo, bi bila izpodnesena liberalstvu tla, in prišlo bi bilo samo od sebe, da bi ne bili imeli liberalni časniki med njegovimi župljani ne naročnikov, ne čitateljev več.

To vse je bilo strogo logično, a kaj, ko se ni hotelo uresničiti! Gospoda Rajmunda je jezilo, da ni mogel vzklikniti: »Veni, vidi, vici!«, zato pa se je lotil zdaj s tem večjo energijo podrobnega dela. S prirojeno mu bistroumnostjo je ubral takoj tisto pot, po kateri se je prišlo najprej do smotra. Pred vsem je moral zvedeti naročnike liberalnih časopisov, in kje bi se dalo to lažje poizvedeti nego na pošti!

Na pošto torej!

Sprejeli so ga tam, kakor bi ga bili sprejeli v vsaki drugi hiši: prijazno in s primerno spoštljivostjo. Kje bi se ne čutili počeščenih, če stopi v hišo župnik? . . . Tudi Poštarjevi so ga bili veseli in niti tega mu niso zamerili, da je prišel v pisarno med uradnimi urami, kar gotovo ni bilo prav umestno. Ponudili so mu sedež in bavili so se z njim, kolikor jim je dopuščal posel. On pa je porabil prvo priliko, da je pripomnil:

»Tu pri vas bo lahko zvedeti najnovejše dogodke po svetu, ker prihaja gotovo mnogo časopisov po pošti . . .«

Nihče ni slutil, kaj tiči za temi nedolžnimi besedami.

Poštar mu pokaže dobrohotno cel kup časnikov ter ga povabi, da naj si izbere, katerega mu drago.

On pa začne hlastno brskati ter premetavati po kupu. Pri tem je mrmral venomer:

»Mhe, mhe, mhe... tako, tako! Kdo bi bil to mislil — mhe... glejte, glejte!...«

Poštar ga je začel čudno pogledovati. Ni si mogel razlagati niti njegovih vzklikov, niti ne izredne rdečice, ki mu je zalivala lica.

Stvar pa se je pojasnila poštarju že prihodnjo nedeljo, ko je župnik grmel in rohnel raz prižnico zoper liberalno časnikaštvo.

»To je bil torej pravi povod onemu obisku!« je dejal sam pri sebi, a izdal ni nikomur, da je župnik pri njem nabiral podatke za svojo pridigo...

Gospod Rajmund je bil ognjevit govornik in kadar se je razvnel, je govoril gladko, patetično, presunljivo. Učinek njegovih propovedi pa vendarle ni bil vselej tak, kakor si ga je želel, to pa zavoljo tega ne, ker je rad pretiraval. Njegovi govori so zlahka obvladali one, ki niso dosti mislili, nikakor pa niso mogli imponovati bistroumnejšim in takim, ki so polagali besede na tehtnico in ki so se pri vsaki stvari vprašali, je li možna ali ne.

Župnik je klical prokletstvo in ogenj in žveplo na tiste, ki čitajo brezverske časopise, in zagotavljal jih je, da ne bodo gledali nebeškega kraljestva, in da je zanje pripravljen že kotiček tam, kjer je večni jok in škripanje z zobmi, tam, od koder ni nobene rešitve več...

Našteval je potem liste, katerih se poslužuje hudič, da bi zasejal nevero med ljudi, da bi ž njih pomočjo pomnožil krdelo zavrženih. Marsikdo je zvedel šele zdaj, da je čital prepovedane stvari, in čudom se je čudil, da je storil s tem tako velik, tako strašen, tako neodpustljiv greh!.. Plašljivce je izpreletala zona, ko so se zavedali svoje krivde, pogumnejši pa so zmajavali z glavami ter mislili sami pri sebi, da stvar nikakor ne more biti tako huda, kakor jo je slikal župnik. Njih razum se je protivil, da bi bili kar tebi nič meni nič pritrdili župnikovim nazorom...

Konec pridige je povabil gospod Rajmund več župljanov, da bi prišli po službi božji k njemu na dom. Ker je navedel imena samo takih, kateri so bili naročeni na ta ali oni list, ki ga je bil označil ravno prej kot brezverskega, ni bilo težko uganiti, kaj župnik namerava. Že to samo na sebi je dirnilo marsikoga neprijetno, še bolj pa je bil način, kako jih je »prosil«, da bi prišli k njemu, docela tak, da je izzval odpor. Navzlic besedici »prosim« ni bilo žup-

nikovo vabilo nič drugega nego ukaz, izgovorjen z glasom, ki je jasno pričal, kako samozavesten, kako neizprosni je.

Ko so se po končani maši gnetli ljudje skozi cerkvena vrata, se je čulo glasno godrnjanje in zabavljanje.

Med tistimi naročniki preklicanih časopisov, ki nikakor niso bili voljni, kar tako ubogati župnika, ampak so brez straha kritikovali njegovo propoved, je bil tudi mizar Tomaž, oče lepe Manice, ki je bila že na dan prihoda zbudila župnikovo pozornost v toliki meri.

»Bo ta mene pogubljal!« je vzkliknil, prestopivši cerkveni prag, ter se jezno ozrl nazaj proti oltarju, kjer je pred kratkim še maševal župnik. »Zato je nekdo drugi poklican, močnejši od njega! . . .«

In ko ga nekdo popraša, če ne gre v župnišče, odvrne ponosno:

»Jaz ne! . . . Če hoče z mano govoriti, naj pride on k meni; saj ima on ravno tako daleč do mene kakor jaz do njega! . . .«

Večina poklicanih pa se je le odzvala župniku. Ko je prišel domov, ga je čakalo že precejšnje število povabljenih. Stopil je mednje ter z napol zaprtimi očmi čakal, kdaj pridejo še drugi, ki jih je še pogrešal. Roke je imel sklenjene na hrbtu in tiho in mirno je stal. Samo jezik mu je švignil včasih preko ustnic, zdaj od leve na desno, zdaj narobe . . .

Stal je dolgo tako nepremično. Ko pa vidi, da ne pride nihče več, vpraša nekako rezko, kakor bi govorila jeza iz njega:

»Ali ne bo nikogar več?«

»Najbrž ne!« odgovori nekdo.

»Kako je to?«

»I, priti nočejo!«

Župnika se je lotilo nervozno vznemirjenje, ko je slišal to, in jezik mu je švigal še hitreje semintja nego po navadi.

»Priti nočejo! Kdo noče priti? . . .«

»Vsi tisti, ki jih ni tukaj! . . .« dobi za odgovor.

»Tako torej! . . . Kje je Plahutnik? . . .«

»Ga ni!«

»Ga ni! . . . In Skočir? . . .«

»Ga tudi ni! . . .«

»In iz Lopovca tisti — no . . .«

»Tomaž!« mu pomaga nekdo.

»Da, Tomaž! . . .«

»Tomaž je rekel, da imate vi ravno tako daleč do njega kakor on do vas!« mu postreže prejšnji.

»Mhe — tako!« . . .

Kaj drugega župnik prvi hip ni mogel spraviti iz sebe. Zardel je do čela, in po vsem životu se ga je lotilo zgibanje, ko je slišal te besede. Privzdignil je zdaj to, zdaj ono ramo in prhal je, kakor bi se mu bil nos zamašil.

Trajalo je nekaj časa, predno se je pomiril nekoliko. Potem pa je začel:

»Na svojo veliko žalost sem te dni zvedel, da prebirate časopise, iz katerih zajemate strup za svoj duševni blagor. Kam privede čitanje nekrščanskih časopisov, o tem sem vam pravil danes v cerkvi in mislim, da mi tega ni treba še enkrat ponavljati. Prepričan sem, da moje besede niso padle na nerodovitna tla, in da ste v svojem srcu vsi že sklenili, izviti se satanu, kateri izteguje svoje roke po vas. Da ste brali dosedaj te časopise, vam ne zamerim in nadejam se, da vam tudi Bog odpusti vašo pregreho. Vi ste pri tem manj krivi nego oni, katerih dolžnost je bila, opozoriti vas na nevarnost, ki je pretila vašim dušam, pa tega niso storili. Vi sami niste toliko izkušeni, da bi bili mogli razsoditi, kaj je prav in kaj ni prav. To ste mogli tem manj, ker je vse, kar ste čitali v teh časopisih, pisano jako zvijačno, da je težko že na prvi pogled spoznati nevarnost. To vam je strup, ki vpliva počasi, a tem gotoveje! Oni, ki pišejo te časopise, se varujejo pokazati preveč naravnost svojo namero, ker ni dvojbe, da bi se drugače obrnil marsikateri od njih. Da bi dosegli tem večji uspeh, postopajo previdno in napadajo le tako mimogrede cerkev in njene naredbe. In da bi ljudi lože preslepili, se delajo celo, kakor bi bili Bog ve kako pobožni. Pri tem pa zabavljajo zdaj črez tega, zdaj črez onega duhovna ter se trudijo na vse pretege, da bi uničili ugled duhovskega stanu.

Kako malo se sme verjeti besedam teh ljudi, o tem bi se prepričali še bolj, če bi imeli priliko, ogledati se njih življenje. K službi božji ne prihajajo, še manj pa prejemajo svete zakramente. Njih srce je mrtvo in neobčutljivo za nauke sv. cerkve, tem bolj pa so navzeti naukov, katere širi hudobni duh dandanes po svetu. Moja dolžnost je, da vas svarim pred temi ljudmi, ki vam hočejo le slabo, ki prihajajo k vam v ovčjih oblekah, a so vam pravi volkovi! Nikar se ne dajte motiti po tem, da vam ti časopisi zagotavljajo, da niso brezverski. Verjemite meni, da so reš brezbožni, in da oni, kateri jih pišejo, ne nameravajo nič drugega, nego uloviti vas v svoje zanke.

Jaz sem prepričan, da me boste poslušali in me ubogali, ker le skrb za vaš dušni blagor govori iz mene in ne kak sebičen namen. Odpovedati se morate, takoj tem časopisom. Da pa vam prihranim trud, spisal sem že jaz za vsakega izmed vas odpoved. Treba samo še, da podpiše vsak svojo . . .«

Vse to je govoril gospod Rajmund z zanositim poudarkom. Naglašal in izgovarjal je besede takisto po svoje, zdaj zamižal, zdaj spet izbulil oči ter pogledal tega ali onega tako ostro, da ga je streslo po životu . . .

Uspeh njegovega prizadevanja pa je bil naravnost sijajen. Možje, katerim so bile govorjene njegove besede, so bili tako presenečeni in iznenadejani, da se niso kar nič ustavljali, zapisati svoje ime tja, kamor jim je pokazal župnik.

Ko pa so se bili podpisali vsi, je župnik nadaljeval rekoč:

»Dobro delo ste storili s tem svojim podpisom, a izpolnili ste le napol svojo dolžnost. Ni dovolj, da se človek ne naroča na nekrščanske časopise, ampak treba je tudi, da podpira take časopise, ki razširjajo katoliški duh. Ne dvojim, da me boste ubogali tudi v tem oziru ter se naročili na list, katerega boste radi, pa tudi s koristjo čitali. Tudi naročilo za ta list sem že spisal, in vam ni treba nič drugega, nego da vplačate naročnino.

Zdaj pa so se začeli možje malo spogledovati. Toda nobeden ni imel poguma ugovarjati. Eni so izvlekli takoj iz žepov svoje mošnjičke ter odšteli s kislim obrazom denar, drugi pa so obljubili, da ga v kratkem prineso.

Župnik pa vsega tega niti prav vesel ni bil in sprejemal je nekako mehanično denar.

Gospod Rajmund ni mogel uvideti, kako je mogoče, da se ne pokore njegovi besedi že prvi hip vsi župljani. Bilo mu je to tem manj doumno, ker je bil od svoje veljave tako prevzet, da je smatral samega sebe v resnici za nekaj višjega, za nekaj takega, kar bi moralo imponovati vsakemu človeku, zlasti pa takim priprostim ljudem, kakršni so bili njegovi župljani. Bil je prepričan, da mu celo med duhovniki ni para, in da se nobeden ž njim primerjati ne more. Saj so bili ti vsi kmečkega stanu, on pa je bil — ranocelnika sin! Vse to je bil svojim župljanom povedal, ko se jim je predstavljajal s prižnice, in vendar — Ne, da se ljudje niso tresli pred njim, to mu ni šlo v glavo! . . .

Njegovo naduto srce je hrepenelo po maščevanju. Bil je hudo zadet v svojem ponosu, posebno skelelo pa ga je to, kar so mu bili

povedali o mizarju Tomažu iz Lipovca. Ali je možno, da si upa kdo kaj takega njemu nasproti, ki bo morda kdaj še kanonik ali celo prošt? »Temu pokažem, temu pokažem!« je mislil sam pri sebi. A hkratu se spomni, da je Tomaž oče onega sladkega, krasnega dekleta . . . Manica je bila najlepša izmed vseh deklet, ki so bila pristopila k društvu »krščanskih devic«, pa tudi najpobožnejša, najvzglejnejša med njimi. In njena mati je bila tudi ud tretjega reda! . . . Kako to, oče pa tak! . . .

Ob misli na Manico se je župniku hipoma omehčalo srce. Če se je spomnil milobnega žarka, ki je odseval iz nedolžnega pogleda dekličinega, tudi na očeta ni mogel biti prav srdit! In sklenil je, da pojde do njega! . . . Ponižati se je hotel ter stopiti k Tomažu radi hčere njegove in žene, ki sta bili obe tako vzgledni ženski. Imel je upanje, da se omehča tudi Tomaž.

Zvršil pa je precej drugi dan svoj sklep.

Odbila je ravno tretja ura popoldne, ko se je župnik napotil proti Lipovcu. Imel je kakih petindvajset minut dolgo pot pred seboj. Prišedši iz vasi, je moral najprej čez polje. Bujno so poganjala tu žita, povsod je klilo in raslo, da je bilo veselje gledati; toda gospod Rajmund ni bil tolik občudovalec narave, da bi ga bilo to kako kaj zanimalo. Če bi bil stopal to pot, ki jo je ubiral danes župnik, kak kmetič, bi mu bilo srce vriskalo radosti, tako se je kazal povsod božji blagoslov, kamorkoli se je ozrlo oko. Župnika pa se je lotevala skoro nevolja, kajti tla, po katerih je hodil, so bila malo mehka in blatna. Toda lice se mu spet razvedri, ko je bil zavil s polja v prijazen senčnat gozdiček. Tod je bil svet bolj skalovit, in vsled tega je bila tudi steza bolj utrjena. Sredi gozdička pod košato lipo ga iznenadita lepo razpelo in krasna podoba Matere božje, ki je visela v znožju križanega Jezusa. Pred križem je bila klopica, znamenje, da mimoidoči tu poklekujejo in molijo. To je bilo župniku jako pogodu, posebno všeč pa mu je bilo še to, da sta bila križ in podoba Matere božje okičena sicer na preprost, a vendar primeren način s šopki raznih poljskih in gozdnih cvetic.

Župnik si ni mogel kaj, da bi se ne bil malo pomudil na tem mestu. Storil je to tem rajši, ker je bil kraj košat in mu je bilo postalo že vroče. Ko pa si je bil oddahnil, je stopil malo hitreje proti vasi, ki je stala precej za gozdičkom na prijazni ravnici. Ker Lipovec ne šteje več nego deset hiš, ni bilo težko zvedeti za Tomaževo domovanje. Ko so mu ga bili pokazali, je stopil brez obotavljanja v hišo.

»Dober dan! . . . No . . . no . . . no« tako je pozdravljal. Dalje ni rekel nič, kakor da bi bil hotel samo opozoriti na svoj prihod.

Mati in hči poskočita, veselo presenečeni, raz sedeža ter mu hitita poljubavat roko. Tomaž pa potegne še trikrat, štirikrat semintja s stružcem po deski, ki jo je imel pred seboj, predno se ozre in obstoji. Bilo je videti, kakor bi se hotel malce pripraviti na to, kar ga je čakalo; kajti slutil je takoj, iz kakega namena je prišel župnik.

Temu, ki je bil jako občutljiv, pa to ni bilo kaj po volji. Usta se mu razblinijo v posiljen smeh, in z nekoliko neprijaznim glasom reče:

»No, vidite, Tomaž, prišel sem pa jaz k vam, ko niste hoteli vi k meni . . .« H gospodinji obrnjen pa še pristavi:

»Lepo pošto mi je poslal zadnjič vaš mož!«

»I, kako?« vzklikne ona vsa preplašena, in tudi Manici so se razširile oči.

»Ko sem ga prosil, da bi prišel k meni, mi je velel povedati, da imam jaz ravno tako daleč do njega, kakor on do mene! . . .«

»O ti grdi človek!« vzdihne gospodinja. »Saj sem ga pa tudi oštevala, ker ni hotel k vam!« . . .

Tomaža pa posili smeh. »No, ali sem vam sporočil morda kaj neresničnega?« vpraša.

»Vi ste bili že tam in stopili bi bili lahko še do mene . . .«

»Res je, da sem bil tam, a zamudil bi bil morda kosilo, če bi vas bil ubogal . . . Sicer pa, gospod župnik, če bi bilo šlo za kaj drugega, bi vam bil prav rad ustregel . . .«

»Saj niste vedeli, kaj vam hočem!«

»Po tisti pridigi, pa da bi ne bil vedel . . . Moral bi biti pravi tepec! . . .«

»Torej vam moje besede niso segle k srcu? . . . Vi torej ne mislite opustiti tega brezbožnega lista? . . .«

»Dozdaj nisem našel še nič brezbožnega v njem«, odvrne Tomaž mirno, a odločno.

»Tako?! . . .«

Gospod Rajmund si je moral oddahnuti, tako ga je bil presenetil Tomažev neustrašeni odgovor. Ko pa je zbral nekoliko svoje misli, je začel:

»Vi ne veste, kaj je brezbožnost, če trdite, da časopis, na katerega ste naročeni, ni brezbožen . . .«

»Kakor rečeno, nisem našel dozdej v tem listu nič napačnega,« ponovi še enkrat Tomaž. »Če bi pa bilo kdaj res kaj takega v njem, ne stoji nikjer zapisano, da bi jaz prisegal na tisto . . . saj imam vendar malo razuma in razločevati znam, kaj je prav in kaj ni prav.«

»Zaslepljeni ste, zaslepljeni! . . .« ugovarja župnik, ki je bil prišel že malce v ogenj . . . »O, vi ste se že tako nasrkali strupa, da niti ne veste več, kaj je slabo in pregrešno! . . .«

Tomažu pa je bilo še vedno na smeh. Kar umeti ni mogel, da se more župnik tako razgrevati za stvar, ki je bila po njegovem prepričanju čisto postranska in malenkostna.

»Motite se, gospod župnik,« odgovori še ravno tako mirno kakor prej. »Jaz prav dobro vem, kaj se sme in kaj se ne sme. V časopisu, ki sem naročen nanj, nisem čital še nikdar ničesar, kar bi bilo zoper vero. Če pa včasih kakemu duhovnemu gospodu resnico pove, ni to po mojih mislih nič pregrešnega in tudi nič takega, kar bi se storiti ne smelo. Vsak stan se sme presojati, zakaj bi se ne smel duhovski stan! Sicer pa nikar ne mislite, da sem radi tistih stvari naročen na ta časnik! Večjidel tistega še ne čitam ne. Jaz čitam samo novice in take stvari, ki so mi v pouk in zabavo . . .«

»Jaz vam preskrbim časnik, ki bo bolj zabaven in poučen, nego je ta . . .«

»Hvala lepa!« odvrne Tomaž. »Za zdaj sem s svojim listom zadovoljen in pri njem ostanem! . . .«

»Vi ste že okuženi, okuženi!« vzdihne župnik ves iz sebe, kajti na toliko trdovratnost ni bil pripravljen. »Čudim se le, da ne ovirate še svoje žene in hčere v izpolnjevanju krščanskih dolžnosti!«

»Da bi ženo in hčer oviral v izpolnjevanju krščanskih dolžnosti? . . . Tega ne storim! . . . Po svoji misli izpolnjujem tudi sam vse krščanske dolžnosti . . . Vi menite najbrž nekaj drugega . . . Zdi se vam nemara čudno, da nimam nič zoper to, da sta moja žena in moja hči pristopili k tistim novim društvom . . . No, stvar je ta! Jaz za svojo osebo hočem priti po stari veri in po stari šegi v nebesa! Če hočeta dospeti moja žena in hči tjakaj po novi poti, meni tudi prav! Toda toliko vam rečem, gospod župnik, da bom trpel tiste razne novotarije v svoji hiši samo toliko časa, dokler mi ne bodo v preveliko nadlego, in dokler se ne prepričam, da nimajo s pravo pobožnostjo ničesar opraviti! . . .«

Tomaž je govoril zdaj nekam rezko, z nekim posebnim poudarkom, in gospod Rajmund se je pomikal med tem, ko je govoril, bolj in bolj proti vratom, kakor bi se ga bal. Še predno je bil

Tomaž vse prav izgovoril, je bil župnik tudi že v veži. Zagodrnjal je nekaj in odšel. Na njegovi hoji se mu je poznalo, da je razjarjen.

Zdaj pa so se Tomaževi ženi in hčeri udrle solze, in obe sta zagnali glasen jok.

Toda on se ni zmenil za ves ta jok in za vse očitke, s katerimi sta ga obsipali žena in hči, čisto nič . . . Prijel je spet za stružec ter delal mirno dalje, kakor da se ni nič zgodilo. Bil je prepričan, da ima on prav, in to mu je bilo dovolj.

(Dalje prihodnjič.)

Iz svetovne razstave pariške.

Spisal Ivan Vavpotič, slikar v Parizu.

(Konec.)

sosednjo dvorano! Še vedno Rusi! Zdi se mi, da še več slik nego v prvi, zato pa mnogo, mnogo slabše! Da ne bi visele tam v ozadju Maljavinove čudnokrasne slike, tem vis-à-vis Harlamoffove dražestne otroške in dekleške skupine, v osredju pa — v najčiščem mramorju bleščala divnokrasna Beklemiševa »hčerka snega«.

Nad Maljavina ga ni kmalu kolorista! »Smeh« je nazval največjo, pa tudi najinteresantnejšo svojo sliko, ogromno platno, žareče v žgočem purpuru najintenzivnejše intonacije; in dasi se obrača marsikak filister z gnusom od teh nerazumljivih mu bengaličnih plamenov — ločil sem se le težko od očarujočega umotvora. Pa da veste, na daljnem polju, krvavo razsvetljenem od poslavljaljočega se solnca, so se zbrala po završenem delu dekleta. — Prisopiha vlak; v trenutku so ob železničnem nasipu in kakor stotisoč grlic glasno razposajeno se smejoč, vihte pisane robce in pozdravljajo mimo, grmeči vlak, zavrt v črni dim. Njih krila pa plapolajo liki nočni kresovi v vetru, in kakor žareč mak rastejo iz tal, — in vse, vse na sliki je rdeče, je purpurno, je najsrditejši, najpristnejši — cinober.

Bog mi odpusti, zakaj da sem začel razmišljevati o eventualnem biku, ki bi eventualno zablodil v ta-le muzin raj; kolika katastrofa! In misli so mi uhajale od bika na filistra, ki se je srdit in ogorčen obrnil od te »svinjarije«, pa od filistra zopet nazaj na bika, in Bog zna, kako dolgo bi še promenirale, da se nisem še enkrat

ozrl po porednih svojih dekletih in ž njimi vred prav iz vsega srca se zasmeljal.

Toda kar mahoma mi je prošel smeh pred Maljavinovimi kmetjskimi tipi. Kolik psiholog je nakrat ta barveni atlet! To je Tolstega kmet! — Pa kako čudեսno luč je razlil po teh visoko povzpelih temnih postavah, teh žalostnih, pousnjelih obrazih, in kako dolge, kako grozne so te sence! Vse, vse oznanja umetnika — velikana, in veselilo me bo, če si zapomnite Maljavinovo ime.

Govoril bi še o Harlamoffovih detetih, toda kako naj vam orišem mičnost teh solnčnih obrazčkov, ki se igrajo z rožnim cvetjem in zlatimi žarki — ko pa mi bode nedostajalo prostora za cele legije ostalih, ne slabših, morda tudi boljših slikarjev.

Omenil sem bil tudi Beklemiševo hčerko snega. Zakaj da jo umetnik imenuje ravno tako, mi noče v glavo; morda naj bi bil odločilen krasni bojarski kožuh, ki odeva vitko telo te nepopisno krasne deklice? — Naj si že bode, kakor hoče, ta mlada mramornata bojarka je pač iz najboljših skulpturnih umotvorov, kolikor jih je le Ruska poslala na sveta umetniška tla svetovne razstave.

Predno se ozremo po drugih, dovolite, da vas seznanim le še z nekaterimi imeni, ki svedočijo o velikanskem napredku v ruski stvarjajoči umetnosti.

Dubovskoj je vseskozi resen krajinar, in poleg njegovega imena zapomnite si še lahko krajinarja Arkipova, Aleksandra Beggrova, Botkina, Borisova, čigar »ledena doba« — temna, melanholična slika — je obudila splošno pozornost, Jarošenka, Kasatkina, izbornega predstavljevalca živali, Kusnecova, Ivana Kri-lova, lirika Levitana, odlično pastelistinjo Ivon — princesinjo Par-laghi — elegantno in duhovito portretistinjo — princesinjo Marijo s psevdonimom Eristof Kazak, slikarje pravoslavnih obredov in menihov, ilustratorja novega evangelija, Nesterova, plodovitega Ivana Pokitonova, Bazilija Polenova, mistika Vazilkovskega, impresionista-portretista Serova, ki se zlasti odlikuje z virtuoznim portretom velkovojevodje Pavla Aleksandroviča, in slednjič mnogoime-novanega, po širnem svetu zaslulega — ravnokar umrlega slikarja marin Mihaela Tkačenka.

Da sem raztegnil svoje poročilo o Rusih skoro do brezkončnosti, mi pač ne bode zamerili; umevate sami, da bi vas rad natančneje seznanil z najbližjimi brati, in oprostite tedaj, da naredim radi primanjkljaja prostora z neslovanskimi umetniki kar kratek proces in vas seznanim le z največjimi iz teh slednjih.

Da niso Rusi takovi tirani, kakršne jih radi slikajo, svedoči dejstvo, da so galantno priredili Poljakom in Finlandčanom v sosednjem pritličnem koridoru lastni razstavi.

Dasi sem našel pri Poljakih mnogo dobrega, celo prav umetniškega, nisem se mogel iznebiti misli, da bi vsi ti možje — dam menda ni vmes, vsaj ni Olga Poznanska, ki pa še večkrat razstavlja z avstrijskimi Poljaki, ničesar poslala — mnogo bolje uporabili orjaške svoje moči v bojnih in historičnih panoramah, nego pa da jih tratijo s praznimi svojimi alegorijami in s kolosalnimi religioznimi a neprijetno hladnimi stvori. Neka banalna aristokratnost, ki pa se vidi vsa zlagana, preveva vso to umetnost. Odločna prednost gre pač avstrijskim Poljakom pred ruskimi.

Pa da si jih ogledamo! Jana Styke, Siemieradzkega, velikih Poljakov, novodobnih Rimljanov ni tu. Zato pa se je odlikovalo precejšnje število njih rojakov z izbornimi, tuintam mojstrskimi portreti.

Navajal vam pač ne bodem imen portretovancev, pač pa si lahko vtisnite v spomin vsaj nekoliko odličnejših poljskih slikarjev-portretistov. Zapomnite si pred vsemi ime »Gerson«; Vojteh Gerson, znani oče in voditelj ruske mladopoljske umetnosti, stoji še vedno tu, neprekošen od mnogobrojnih svojih učencev. Razstavil je pač s poljskim šlehčičem umotvor, ki ga smejo nazivati Poljaki s ponosom — biser v zgodovini svoje umetnosti. »Kazimir Veliki, vračajoč se na opustošeno Poljsko«, je sicer znamenit umotvor, kakršne rodi le čisto, najsvetejše navdušenje, toda v slikarskih kvalitetah zaostaja daleč za imenovanim portretom. Agilen mojster v damskih portretih je gojenec Gersonov, Stanislav Leutz, v Parizu živeči Pienkovski pa ga v izbrani noblesi še prekaša; izmed ostalih naj imenujem samo še Romana Szwoinickega, Piontkowskega, znanega Loevyja, Badowskega in Andrychewicza.

Največjo, pa menda tudi najboljšo sliko je poslal Fran Žmurko. Njegova »betlehemska zvezda« je pač ena iz tistih redkih slik, ki zadovoljuje laika in umetnika.

Krasen, opojen antik-večer, poln vonjavorjavih tonov. V ospredju vitke ženske postave v dolgih, težkonagubanih haljah in vse upirajo oči v zvezdo večernico, ki je v bledosrebrem svitu ravnokar prilpavala na večerno nebo. Čemu da bodi večernica betlehemska zvezda, zdi se mi pač umetnikova kaprica, katero mu pri vseh ostalih vrlinah predivne slike radi odpuščamo.

Vitold Weichert je nenavadno nadarjen lovski slikar. Weissenhoff Henrik je temeljit kolorist in vesten opazovatelj;

njegov sneg ni nikdar moka, in zasneženo krajino, ki jo tu razstavlja, pikantno sličico z izborno pogojenimi kobalt- in kraplak-efekti stavim na stran najboljšim Falatovim in Thaulowim »neigerijam«.

»Procesija«, kolosalna plahta najneokusnejše vrste — skrajno ponesrečen genre z groteskno komičnimi, bolj ali manj trivialnimi, zato pa strašno zisanimi popi in kantorji — Vojteha Piechowskega je pač eno iz tistih platen, katerim se še danes čudim, da jih je jury sprejela.

Josip Rapacki je poslal jako čedno dekorativno krajino — »mogočen kostanj s prozornordečim ozadjem«, škoda, da so povesili sliko v tak kraj, da morate z nosom prednjo in ste ob ves dekorativni užitek.

Poleg Žmurkove slike ugaja mi pač najbolje Alchimoviczev »pozabljeni strelec«; zavlekel se je bil težko ranjen v obgozdno košato grmovje. Temna senčna zavesa ga ne izda sokolovim očem sovražnikovim, hladi mu skeleče bolečine v prestreljeni nogi in suši pot na razbeljenem čelu. Pozabili so ga bratje; v bojnem vrišču drevili so preko njega — kam — v zmago — v smrt? — Pozabili so ga — in bliža se noč —. Slikar je pač umel — kakor pravimo — »prijeti«; za vzletom pesniško razpoloženega duha umetnikovega pa ne zaostaja nikakor umetnik-slikar in risar. Škoda pač, da so povesili tudi to sliko tako à la mačeha, in da z olimpskih višin le vsaki dve uri enkrat obrne nase pozornost leno mimozibajočega se, v strašnem dolgočasju zevajočega obiskovalca, ki je zablodil v brezštevilne te dvorane in preklinja uro, v kateri se mu je porodila misel, da pojde v Pariz, preklinja vas tiste, ki so ga kdaj »farbali«, da se pravi taki reči »Vergnügungsreise«.

Hirszenbergov »večni žid« pa mi vkljub interesantni konceptiji radi nerodne, neslikarske lesenosti noče ugajati. Koliko boljše bi bil storil umetnik, da je naobrazil isto snov v kartonu!

Ryszkiewiczzeva »smrt marketendke« spravi v vibriranje marsikatero prenežne živce, toda za ta sujet obdelana je slika predekorativno in se zdi dolgočasna, hladna in radi preširoke tehnike naravnost plitka.

Rosen, presladki bojni slikar, bi rajši ostal doma ali pa zlezel kakemu Wernerju pod mojstrsko krilo; njegova umetnost je veljala kaj »anno dazumal«, a danes pripada tistim šaram, ki smo jih davno spravili v podstrešje, da nam pridejo izpred oči.

Chelmonski — slednjega vam imenujem — gotovo poznate že vsi to ime, je razstavil izborno krajino, ljubko in dražestno, kakor

vse njegove sličice, katerih marsikatero ste pač že videli po raznih ilustrovanih listih reprodukovano.

Še nismo zapustili dobro Poljakov, ko se nam že razkrije perspektiva živobojne, bolj ali manj čudesne finlandске galerije.

V očitem nasprotju s Poljaki nakrat drobne sličice, risbe, radirbe, litografije, vse v zagonetnih okvirih, vse, vse to pa strašno zanimivo; kakor da listam po čarodejskih knjigah, tako se mi je zazdelo med temi simbolisti in hipersimbolisti, med temi modernimi Holbeini, preraphaeliti in temnimi mistiki. Vse nekaka skonvencionalnovana secesija, pa že tako strmoglavo privintana, da bi podala brez greha roke najzagrizenejšim dunajskim versakrumistom in Matschovcem, in vendar preveva vse te sličice interesantna, popolnoma samostalna individualnost, ki ni z Dunajem v nikakem sorodstvu, še manj pa v njegovih sponah. Zdi se mi, kakor da bi bila prišla Finlandčanom secesija iz njih kulturnih razmer samih, da bi morala priti brez vsakršnega vpliva tujih umetniških gesel. Polarno solnce, visoka črna jelka, sivo Baltsko morje, od pradedov podedovani čudesni ornament, neločljive megle, zavijajoče vse v silhuete, ta tajinstveni, prezanimivi, sentimentalni narod sam na sebi, njega poetični, filozofski značaj, kaj čuda, da se približujejo celo njih portreti drznim simbolističnim in ornamentalnim eksperimentom. Finlandčan stilizuje vse, karkoli le doseže njegovo oko, in stilizovanje mu je nekam življenska potreba. Drastičen dokaz za to je njih umetniški obrt.

Da pa preidem k njih slikarjem in litografom, omeniti vam hočem vsaj najslavnejša imena in nekaj njih del:

Gallen in Edelfeld sta pač najodličnejša zastopnika te zdaj asketične, zdaj cinične umetnosti. Aksel Gallen vam je gotovo znan iz monakovske »Jugend«, in senzacionalni njegovi »bratitelji« Sampo-Jukahainene, ki jih je pred leti prinesel ta list, dičijo z uspehom finlandsko razstavo. Vrhutega pa je Gallen rafinovan portretist, poln sveže originalnosti, in portreti, kakor senatorja Eneberga, profesorja Neovia, starega kmeta, so pravcate gurmandnosti za najrazvajenejšega ljubimca lepih umetnosti.

Albert Edelfelt pa je razstavil ne manj interesanten portret gospe Pasteurjeve, dalje še več manjših damskih portretov, mojstrsko opazovane ribiče, Krista in Magdaleno in sveže, z mnogo ljubeznijo slikano tihožitje »jagode«.

Z veseljem vas seznanim še z Jaernefoltom, slikarsko naravo polno najizbranejših noblese, znamenitim portretistom in še boljšim krajinarjem; njegovo sliko »gospod in hlapec« sem si podčrtal z

navdušenjem petkrat v svojem katalogu, in še danes me vzradosti spomin na oni drobni akvarelček.

Jako plodovit slikar svojih ljudi je Pekka Halonen, in oba Munsterhjelm a imenovati moram na tem mestu kot rahločutna pesnika-krajinarja. Thesleff, Voldemar Toppelius, Soldan-Brofeldt, grof Sparre, Westerholm, Simberg, Magnus Enckell, Blomstedt in Ahlstedt pa so vseskozi imena, vredna vsega spoštovanja.

Z Bērdtt Lindholmom, rojenim Finlandčanom, a med Švedi živečim in stvarjajočim umetnikom, prestopimo že na švedska tla.

Prehod je komaj čuten; edina izprememba interierja in bogato okrašeni napisi »Suède« oznanjajo nam nov terrain. Sicer pa povsod ista magična severna umetnost. V rdečem žaru toneča morska plan, črna peč, dolga, bizarno pretrgana senca, jata veslajočih galebov, in v zelenih lisah se trga pred njimi val; poletne sočnate noči, modro osenčen sneg, v snegu sled bežeče lisice, črni lesi, skozi vejevje prosvitajoče purpurne luči, gozdni viharji, bližajoča se huda ura, fantastno modelovani oblaki, jutranje raztrgane megle, vse to je karakteristikon za švedsko umetnost.

Prostora mi bode pomanjkovalo, in zato naj vam kar hitro ime-nujem vsaj nekaj umetnikov:

Anders Zorn, drzni in silni kolorist, in slikar živali Bruno Liljefors sta vam vsaj po imenu gotovo znana; v teh dveh se kristalizuje sploh vsa »nordiška« umetnost.

Beležim pa rad še druga imena.

Erdtman, Andersson, Thegerstrom, Sjoberg, Larsson, oba Pauli, znameniti risar Kreuger, Nordstrom, Arsenius in kraljevski slikar, duhoviti krajinar princ Evgen so umetniške prikazni, preko katerih ne bode smela korakati kar slepo in nemo zgodovina stvarjajočih umetnosti.

Sosednja Norveška je podobna Švedski na las. Isti svetlobni efekti, iste nočne melodije, iste melanholično ubrane marine. Da ne bi viselo po vseh oglih in kotih toliko Ibsenov, pa bi komaj zaznal, da sem zašel v nove dvorane.

Ibsenov, huj, kaj jih je, in sam ne vem, kateremu bi dal prednost, ali Werenskioldovim, ali Guelejovim, ali Heyerdahlovim — vsi so Ibseni, a vendar vsi različni. Ibsena osebno ne poznam, in tedaj ne bodem sodil!

Fric Thaulow, neprekošeni pastelist, drži še vedno rekord, a cela vrsta mladih, nadobudnih talentov ga skoro dohaja; navajam

samo le Thorneja, Halfdana, Ströma, Krohga, Jacobsena, Henniga, Arnesena in slednjič preinteresantnega Muntheja, ki je razstavil kar kolektivno divno serijo akvarelov, ponajveč ilustriranih domačo zgodovino, domači mitos in bajko.

Ker smo že v parterskih galerijah, ogledimo si tudi še hitro Dansko, Holandsko, Flamsko in Švico.

Karakteristikon za vso »nordiško« umetnost — barvena sila — ostaja tudi Dancem.

Čudno se mi vidi, da prekašajo ravno ti polarni umetniki, pri katerih bi pričakovali samo le senco, temo in led, nas vse »Južne, Solnčne« v intenziteti in uveljavljanju barve.

Mnogo prekrasnega sem videl pri teh, na umetniško-obrtnem keramičnem polju že davno proslulih Dancih.

Zadoščajo naj vam vsaj svetovnoznanana imena kakor Kröyer, čigar »seja v kraljevi akademiji znanosti« je obudila pravo senzacijo. O portretistu Kröyerju bi izgubljal zaman besede.

Zadošča naj vam ljubeznivi Johansen, zadošča Hammer-shøj, Christiansen, Skovgaard, Julij Paulsen in fantastni Willumsen, če hočete, tudi še znani graver in litograf Hansen.

Nad vse dosedanje svetlobne efekte se je povzpел Henrik Jespersen s čudovito sliko vzhajajočega solnca. Skoraj nisem verjel lastnim očem, da bi kdaj s tem »pozemskim« materialom, ki nam je dan vsem slikarjem, mogla ustvariti človeška roka, in najsi je tudi največjega umetnika, čisto solnčno zlato.

Kako da ni Jespersen izgubil pri tem delu oči; saj jih izgubim, če le gledam to sliko!

Za poljanami, na katerih obzorju se rišejo jutranje silhuete preprostih koč in vaške cerkvice, zasvitalo se je, in v vsem svojem veličanstvenem blesku vstalo je zmagovito solnce in v milijardah blestečih žarkov razsiplje zlato svojo luč po rosni krajini, po drhtečem nebu; da gledate to solnce, bole vas oči, in pred vami plešejo zeleni in lilasti kolobarčki.

Pristopil sem bliže — in glejte ga prekanjenca, po vsej krajini, po nebu in žarkih naslikal je bil Jespersen zelene in lisaste zajčke — in tehnično gotovo prezanimivi eksperiment podal nam je solnce, kakršno je.

Pa z bolečega solnca rajši k prijetnim, ljubkim holandskim interierjem.

V Nizozemcih se podeduje od umetniškega roda do roda nezkaljena kri starih bodrih Fenierjev in Ostadenov. Kakor za gorko

pečjo v domači izbi, tako se počutimo pri teh Holandcih. Nekaj idilskega preveva vso to simpatično umetnost. Prostor in čas mi ne dopuščata, da bi se spuščal v podrobnosti; zato le nekaj in največjih umetnikov.

Kdor je kdaj posetil to razstavo, spominjal se bode gotovo še elegantne domino-maske v črnem, aristokratske Kaemmererjeve slike; saj mi je še dobro v spominu, kako zelo je ta krasna maska očarala vsakogar, kdokoli jo je videl. Spominjali se bodete dotičniki gotovo tudi še duhovitih plastičnih Israelsovih slik, morda tudi Mesdagovih, no, sam pa vam postrežem pač še z nekaterimi imeni. Vem, da vas s slednjimi vedno strašno dolgočasim, a kaj hočete, ko pa jih je toliko, brez imen pa ne ide!

Marteus, Neuhuys, gospdč. Schwartz, Bakhuisen, Toorop, Pieters, Klinkenberg, Cate in Weclé, vse dična in slavna imena!

Pri Nizozemcih sem občudoval tudi krasno kolekcijo litografij in radirb Bauerjevih, Hoytemsovih, že imenovanega Tooropa in velezanimivega krajinarja Kramerja.

Flamska umetnost je individualno slabo izražena; giblje se več na pariških nego na domačih tleh. Ta nedostatek pa ne zabranjuje, da imenujejo Belgijčani svojce može, pred katerih vseobsežnim duhom in zmagovitim umetništvom se klanja ves omikani svet. Da vas ne nadlegujem z ostalimi imeni, predstavljam vam samo le velemojstre:

Courténs, Carpentier, Emil Claus s svojimi kravami, znani Fernand Khnopff, slavni, nedavno umrli Felicien Rops in elegantni Stevens; vse vam polagam na srce.

O individualnem švicarskem slikarstvu pa že kar ni možno govoriti. Tu se križajo veliki duhovi, križajo šole in rase. Iz kaosa pa požene le tuintam imponujoča umetniška osebnost.

Najinteresantnejši je pač veliki simbolist Carlos Schwabe, znani privrženec one čudesne versko-umetniške sekte »rose + croix«, ki si je pridobila že mnogo velikih mož in ki uči, da nihče nego umetnik nima pravice žrtvovati bogu, da je poklicani svečenik samo le umetnik, da je le z umotvori, s kipi, slikami in glasbo mogoče častiti in moliti boga, vse drugo pa da je brezsravno, stupidno in pregrešno — in katere največji patroni v nebesih, ki so zgolj umetnost — so Lionardo, Beethoven in Wagner!

Schwabe kot simbolist pa je pač morda tudi najspretnější risar na svetu. Njegovih tu razstavljenih sanj in sanjarij vam ne bom našteval, pač pa imenoval še nekaj umetnikov:

Ker ni Boeklina tu, dostavil se je bil nadarjeni njegov učenec Hans Sandreuter. Čudno, Boeklin ni vplival na edinega direktnega učenca Sandreuterja, ko vendar direktno vpliva na tri četrtine vseh ostalih umetnikov. Otilija Roederstein je neizrečeno fina artistinja in ne manj izborni Vautier, Wagner, Giron, dekadentni, malo umazani Hodler, Burnand, Luiza Breslau, Band-Bovy in dekorativni Biéler.

Zapustimo parter in po širnih, rdečeprepreženih stopnicah navzgor! —

Velik napis nad še večjimi vrati oznanja nam »Grande-Bretagne«. Slike v precej neokusnem interierju pa živi, visokovratni Angleži. Mrzla, strašno mrzla je vsa ta umetnost. In toliko sem bil od njih pričakoval, morda največ . . .

Kje so oni čudnokrasni prerafaelisti, oni romantiki iz Botticelijeve krvi, kje Rosseti, kje Burne Jones?! Povsodi gledam le epigone, ki so spravili to božjo umetnost, to čisto, jasno poezijo ob kredit, angleško slikarstvo pa na kant.

Da, Watto, oni veliki Watto, o katerem trdi Muther, da je največji slikar vsega modernega sveta, največji slikar devetnajstega stoletja, je sicer tu, toda strašno mizerno zastopan. Kolika razlika med temi njegovimi deli pa med — življenjem in ljubeznijo — v luksemburškem muzeju. No, Vicksee, Davis, Gregory z dražestno, življenja in barve polno sliko iz nedeljskega življenja na Temzi, Hubert Herkomer z odličnim mojstrskim portretom, Kennington, La Tangué, Lord Leighton, slikar živali Swan, Shannon, oba Riviere, Sir Reid, Oules in Orchardson tvorijo pač častno izjemo, in le njim se ima zahvaliti Angleška, da ni radi brezbrojnih ostalih slikarjev utrpel njen svetovni ugled.

Zoprni mi Alma Tadema, poznate ga gotovo vsi, ni izostal; razstavil je celo prav bogato in dobil, to se že tako razume, tudi grand prix.

Stopil sem v japonsko dvorano, toda, kar sem tu videl, prevzelo me je tako, da sem sklenil — zagrizen oboževatelj vzornega tega ljudstva — posvetiti mu prav posebno dolg članek v prihodnjih številkah.

Posetiti moramo tudi še američansko, špansko, nemško, laško, avstrijsko, madjarsko in hrvaško razstavo, zlasti preko avstrijske in in hrvaške ne morem kar s površnimi in kratkimi noticami; hočem posetiti tudi še srbsko, rumunsko, bolgarsko in grško, in slednjic nam še preostaja ogromna francoska slikarska razstava.

Mornarjeva ljubica.

»Ljubica, ali si zábila,
da bi na pir me povabila?« . . .
»Nisem te zabila, dragi moj —
pridi med svate nocoj!«

Prišel je ljubček sredi noči,
vanjo uprl je lepe oči . . .
»Ljuba nezvesta, kaj ti je mar,
danes hodila si pred oltar!« —

Usta zaprl mu je bridek nasmeh . . .
»Čuješ ti, ali ni bilo to greh:
pila poljube si moje, deklé —
drugemu dala pa svoje srcé?« —

Dal ji je roko, zarajal je ples,
v strahu drhtelo je dvoje teles . . .
Dalje in dalje sta rajala,
ljubezen gorkejša je vstajala . . .

Prsi na prsi slonita si spet,
z ustien ljubezni si pijeta med. —
Ah, kako mil je ljubezni napoj —
morda poslednji nocoj?

Zjutraj je line odpirala
in se po morju ozirala —
morda pa pride še enkrat
oni sinočnji svat? —

Ni ga, ah ni ga dočakala —
zaman po dragem je plakala . . .
On si hladi sedaj želje srcá
v mehkiem valovju, na dnu morjá . . .

Nataša.

Glose k dogodkom na Kitajskem.¹⁾

Napisał Přemysl Hájek.

J'aimerais mieux être empalé, conformément au désir du général Skobeleff, que de voir les êtres humains s'entre dévorer en portant le drapeau mensonger de la civilisation. (Jaz bi rajši trpel ne vem kakšne muke, enako želji generala Skobeleva, nego da gledam, kako se človeška bitja pod zastavo civilizacije koljejo med seboj.)

Ceng-ki-Tong

v pismu redaktorju žurnala Fr. Chevassu
13. novembra 1894.

ajnovější dogodki na Kitajskem so mi povod, da izpregovorim o njih nekoliko obširneje in s tem nazore o Kitajcih in njih deželi pri čitateljih, ki se za to zanimajo, kolikor možno izpopolnim in razbistrim.

Pred vsem se pa moram na kratko opravičiti proti morebitnemu očitaniu, češ, kaj nam mar dežela in narod, ki sta tako daleč od nas.

Kitajsko vprašanje je dandanašnji že očitno stopilo v znamenje krize. Kitajski orjak se probuja iz spanja, pa ne morebiti, da bi radostno pozdravil nepovabljen in nadležne goste, temveč da energično napravi konec zvijačam teh, ki z raznimi krasnimi gesli na jeziku hočejo le izkoristiti njegovo apatijo. Vzhodnoazijske homatije so se danes poostrele že do te stopinje, da gotovo tvorijo vsaj važno fazo v zgodovini kitajskih odnošajev proti tujini, ako celo morebiti sedanja vojska enkrat za vselej ne preseče tega gordijskega vozla.

Za nas, za monarhijo avstrijsko-ogrsko, kitajsko vprašanje ni ravno praktičnega pomena. Pa, če se naši sosedje toliko boje kitajskega orjaka, je nemogoče, da bi mi ostali čisto ravnodušni.

Razen tega so mi potisnili pero v roko članki, ki jih dandanes kar mrgoli po čašnikih in ki se odlikujejo s toliko nevednostjo v tej stvari in s svojimi često tako naivnimi nazori, da razsodnega čitatelja kar zona stresa. Kitajci v njih so razbojniki, požigalci, besni in krvoločni morilci, zagrizeni in stupidni neprijatelji vsakršnega napredka, narod, ki se ž njim ne sme ravnati kot z enakovrednim, narod, ki so ga Evropci le preveč razvadili in ga je sedaj treba

¹⁾ Ta aktualni članek je bil izišel lani v praški reviji »Naše Doba«. Po posredovanju g. vseučiliškega profesorja, drja Masaryka nam je g. avtor dovolil, da ga podamo našim čitateljem v prevodu. *Uredništvo.*

ukrotiti s kanoni in bajoneti . . . Dovolj o teh sramotnostih! Le še en kabinetni eksemplar iz te umazane zbirke hočem navesti: neki nemški list izmed onih, ki imajo svetoven glas, je pisal v uvodnem članku, da kitajskega naroda nikdar ne moremo smatrati za kulturnega, ker se je s svojo nesnažnostjo in s svojimi nečistimi jedili zgnusil vsem tujcem.

In take žalostne, najzmerneje rečeno, bedastoče premlevajo prvi evropski žurnali. O Kitajcih moraš pisati kot o barbarih; nobeno drugačno mnenje se ne trpi.¹⁾ Transvalške Bure ves svet zagovarja proti Angležem (dasi je to pri nekaterih le moda, in dasi sedaj že tudi največji kričači po pravičnosti utihujejo), štiristomilijunskega naroda, skromnega naroda, resnega in nebojevitnega naroda, visoko kulturnega in le zase brigajočega se naroda pa si ne upa nihče braniti, morebiti zato ne, ker noče v svoji deželi trpeti tujcev, ki mu vsiljujejo svoje blago, svoje nazore in svojo vero samo s tem namenom, da bi se lože polastili njegovih bogatih zakladov. Ali pa je morebiti vzrok v tem, ker imajo ti ljudje obličja drugačne barve, nosove drugačne oblike in ker si v sili glad tolažijo z mišmi! Kako smešno, kako žalostno in kako bolešno je to!

*

Sedanji dogodki na Kitajskem niso delo slepostrastnih in krvo-
ločnih, ampak previdnih in bistrournih ljudi. S svojimi koreninami
sezajo te krvave cvetke v popolnoma diametralno razliko obeh
plemen, žoltega in belega.²⁾ Evropska kultura (vrhu vsega še tako
človekoljubno razširjevana!) sploh ne more eksistovati na ki-

¹⁾ Ko je gospod Coucheron Aamot, dober poznavalec vzhodnoazijskih razmer, ob kitajsko-japonski vojni v angleške in druge časnike pisal poročila, ki niso dišala po kadilu v slavo Japoncev, niso jih časniki priobčili, ali so jim pa dodali »rep«, ki je njegovo mnenje popolnoma negiral. — Izmed evropskih časnikov, v kolikor so meni znani, edini »T'oung Pao«, znanstven časopis, posvečen najskrajnejšemu Vzhodu, ki ga urejuje G. Schlegl, profesor kitajskega jezika na vseučilišču v Lejdenu, in pa berlinska »Zukunft« pišeta o Kitajskem s pravim razumevanjem in ljubeznijo. V prvem so velike vrednosti zlasti opazke, ki jih semtertja pristavlja urednik sam, »Zukunft« pa je priobčila že nekoliko člankov o Kitajcih (na pr. v letošnji 37. številki članek »Boxer«, fingiran list voditelja upornikov Li-Hung-Čangu, podkralju Kvang-Tunga), ki jih je napisal sam urednik Harden, ta vsestranski in vrli boritelj za resnico in pravico. Tudi »Neue Deutsche Rundschau« je prinesla v svoji letošnji 6. številki toplo pisan sestavek o laži-civilizaciji evropski.

²⁾ Japoncev (kajpada pred vsem njih inteligence) danes psihično ne moremo več smatrati za Mongole; oni, kakor se je izrazil neki Kitajec, Azijati nočejo več biti, popolni zapadniki pa tudi težko da kedaj postanejo.

tajskih tleh, ali jo pa mora sprejemati kitajski narod sam, prostovoljno in le polagoma, prav polagoma, previdno in izbirčno, tako da jo ljudstvo lahko sproti prebavlja in si jo asimiluje. Prvega mnenja so kitajski patriotje, ki so proti tujcem naravnost neprijateljski in zaprti, drugega, h kateremu se priznavamo tudi mi, pa stranka takozvanih reformatorjev.

Veliki državnik kitajski, Li-Hung-Čang, morebiti prvi Kitajec, ki si je pridobil res pravo spoštovanje pri »belih hudičih«, je pred nedavnim pri neki avdienci odkrito izjavil svoje mnenje in trdno prepričanje. Njegove besede osvetlujejo prav razločno današnje razmere, in zato jih navajam skoro v polnem obsegu. Li-Hung-Čang je jasno spoznal nakane tujcev: »Velesile«, je rekel, »smatrajo Kitajsko za kolač, katerega si bi vsaka rada odrezala nekoliko kosov«. On pozna dobro njih taktiko in načela; toda »kanoni ne reprezentujejo prava do posesti dežele. Volja narodova, to je pravo! In Kitajci hočejo ostati Kitajci!« Nadalje brani z neizpodbitimi razlogi kitajsko politiko: »Naši nazori o življenju so od vaših tako oddaljeni kakor nebo in zemlja. Pri nas živi individuum za svojo rodbino, pri vas za državo. Zato mrzimo boj¹⁾ in se bojimo vsake izpremembe, ki bi utegnila človeka odstraniti od poljske grude. Saj vendar poznate svoje socialne krize in recite sami, čemu naj bi se predmet vaših najbridkejših skrbi, socialno vprašanje, ki sedaj gospodari v Evropi, uvajalo tudi na Kitajskem, in se tako še eno veliko zlo pridružilo k drugim, ki jih imamo že itak obilo.

Pravite, da nočemo nase pripustiti evropskega vpliva. Ali morebiti ne delamo prav? Le spomnite se, da so takoj v začetku naših stikov z vami 20.000 kitajskih naseljencev v enem tednu v Luzonu Španci pomorili. To nas seveda ni moglo nikakor

¹⁾ Kitajci niso nikdar širili kulture z orožjem, ampak vselej v miru (cfr. citat iz »T'oung Pao«), in se jim je vojska vedno gnusila. Zato seveda ne morejo biti sprejeti med naše militaristne države! Ta stran kitajske nature se kaže prav pogosto tudi v spisih njih klasikov. In klasiki so dandanes na Kitajskem vrhunec modrosti. Tu nekateri citati: V Šu-Kingu (V, 5, 2) stoji: »Ako je kralj moder in ljubi krepost, pridejo k njemu vsi tujci in se mu pokore.« — Meng-tsi (9. pogl.) pravi: »Ti, ki sedaj slušijo knezom, govore: „Mi znamo povečati knezu državo in mu napolniti njegove blagajnice in arzenale!“ Takim ljudem se pravi sedaj, da so dobri ministri, v starih časih so jim pa rekli, da so razbojniki.« — Lao-tsi (30.—31. pogl.) piše: »Vojaštvo ne rodi nič dobrega, le trnje in bodičevje; velika armada pušča za seboj leta bede. Pameten mož doseže svoj cilj brez nasilja. Orožje niso živeli blagostanja, niso orodje idealnega moža; zatiranje pohlepnosti, miroljubnost in pokojnost so njegova najlepša zmaga.«

izpodbuditi, da bi odprli svojo državo »civilizatorjem«! In kake razloge pa imate za to, da gledate na nas kot na »divjake«? Sklicujete se na umore Evropecev. Kaj morebiti v Evropi ni dosti umorov? In preganjanja?

Le predstavite si, ko bi naši budhisti prišli v vašo deželo in bi pridobili prozelitov, ki ne bi hoteli služiti pri vojaki, češ, da jim nova vera prepoveduje ubijati, ali pa ne bi hoteli izpolnjevati drugih zahtevkov vaših zakonov. Pri nas ni bilo nikdar pravih verskih preganjanj.¹⁾ Smo preveč pametni, da bi hoteli komu vsiljevati način, kako naj moli Boga. To se godi pri vas, nikakor pa ne pri nas. Očita se nam tudi dvojezičnost naše politike. Drug za drugim nam nastavljate nož na grlo, da nas oropate. In kadar že čutimo jeklo, pa moramo govoriti to, kar hočete vi od nas slišati; pozneje seveda, kadar se čutimo bolj varne, pa prelomimo besedo. Ali se morebiti ne godi tako tudi drugod? Ali bi Francija pustila Alzacijo in Lotaringijo Nemčiji, ko bi se čutila dosti močno? Istotako je z našimi provincijami, ki nam jih je Evropa iztrgala. Še sreča, da se med seboj sovražite bolj, nego vas sovražimo mi — to je nam le v korist. Da bi vam pa ropanje vračali z ljubeznijo, tega vendar ne morete pričakovati. Sever Rusom, sredino in lep košček juga Angležem, ostanek Francozom in drugim — Kitajcem pa nič! Toda petsto milijonov ljudi ne more kar tako brez vsega izginiti s površja zemlje! Vem, da vam ni težko, premagati nas, toda podvreči si nas, je manj lahko. To je kakor s kitajskimi jedmi. Pogumen Evropec jih lahko použije, če jih bo pa prebavil, to je drugo vprašanje. Mi se igramo z vašo zavistjo, z vašo vzajemno pohlepnostjo, dajemo, kar koli od nas zahtevate, dostikrat tudi, česar po pogodbi nismo dolžni dati. Zraven pa tudi skrbimo, da vas drži na uzdi Anglija, ki je močnejša od drugih. Mednarodna politika, kakor sem spoznal, je pri vas osnovana na strahu, ki ga eden provzroča, drugi pa čuti. Česar pa vi vsi ne slutite, to je brezmejna energija, ki navdaja prebivalce te dežele, cesarico in nas vse druge.«

Te besede so bile govorne pred kakimi desetimi meseci in prav dobro pojasnjujejo najnovejše dogodke v vzhodni Aziji. »Revolucija« kitajska ni delo strasti, ampak razuma, je obramba, a ne napad, in je delo patriotično, ki budi v nepristranskem človeku popolno spoštovanje, in najsitudi se je porodilo v glavah in srcih ploščatonosih Mongolov s kito od zadaj.

¹⁾ Na prvi pogled se zde te besede Li-Hung-Čangove neresnične, pa preganjanja kristjanov na Kitajskem in prav tako na Japonskem so se godila vselej iz političnih razlogov, ne pa iz verskega fanatizma.

Krvavi čini Boksarjev so le povračilo za žalitve, ki so jih tujci prizadeli kitajskemu narodu. In teh ni ravno malo. Diplomacija, vojaštvo, trgovci in beli 'misijonarji so imeli vedno prav malo obzirnosti do »države sredine«. Ko sta l. 1897. Anglija in Nemčija premenili zastopnike svojih vlad v Peking, sta poslali na Kitajsko svoje diplomate iz Afrike. »Beli hudiči« so si poiskali pripravnih pristanišč, in Kina je hočeš-nočeš morala dovoliti Nemcem, da so naselili v Kiaočau, Rusom, da so posedli Talienvan in Port Arthur, Angležem Vejhavej. Trgovci in tovarnarji so jim s pomočjo premetene diplomacije vsilili svoje izdelke in blago ter jim pri tem z opijem in žganjem uničevali telo in dušo. Misijonarji jih uče moliti Boga, katerega to ljudstvo ne razume in ga nikdar ne bo razumelo.¹⁾ Pri vsej osebni plemenitosti in čistosti namenov so vendar misijonarji le predstraže belih vojakov, ki prihajajo seveda s čisto drugačnim orožjem. — V Združenih državah severnoameriških, v Kanadi in Avstraliji so bili proglašeni kruti zakoni proti Kitajcem vsled zavistnosti delavstva, ki ni znalo in ni hotelo biti tako marljivo, skromno in varčno kakor oni. In za kitajsko-japonske vojske, s katero je Japonsko v resnici dostojno vstopilo v vrsto držav, katerih privilegij je kultura, koliko nepravičnih, koliko zlobnih, koliko surovih besed se je vrglo v lice velikemu, pa skromnemu vzhodnoazijskemu narodu! Pomislite to, pa se ne bodete čudili besedam Čeng-ki-Tongovim: »Voilà la métamorphose que les habitants du Soleil Levant cherchent a operer en Asie! S'ils réussissent, adieu la poésie, adieu le droit de gens, adieu la philosophie! (To je izpremembra, ki jo izkušajo prebivalci »Vzhajajočega Solnca« [Japonci] izvršiti v Aziji! Ako se jim posreči, z bogom poezija, z bogom človeško pravo, z bogom filozofija!)

Brezobzirnost in nenasitnost »civilizatorjev« je potisnila miroljubnemu narodu kitajskemu orožje v roke. Je že preverjen, da tujci nimajo poštenih namenov, da so planili po njegovi domovini, kakor nekdanj po Ameriki, Indiji in Afriki. Uspehov njih civilizacije v onih deželah ne more videti (ker jih ni!), pač pa lahko vidi dela njih brezobzirnosti, pohlepnosti in tolovajstva. Ali se naj potem človek čudi, da so se po toliko strašnih vzgledih, ko so Evropci cele velike narode pod krinko civilizacije duševno in telesno uničili, v svoji

¹⁾ Pripomnim tu besede prejšnjega kitajskega poslanca v Berlinu, Hsü-King-Cena, ki se je izrazil, da Kitajec pri svoji praktični morali nikdar ne bo kristjan po evropskem vzoru. Kristjanstvo, ako se kedaj na kitajskih tleh bolj razširi, se bo razvilo v vero, ki bo čisto drugačna od naše (ravno tako kakor indijski budhizem!). On sam, je rekel, je sicer krščen, pa kristjana ni v njem prav nič.

zdvojenosti in v strahu pred strašno bodočnostjo poprijeli tega, kar jim je zoprno, kar pa jim edino preostaje — orožja? Slutijo, da iz tega krvavega boja ne izidejo kot zmagovalci, vedo pa tudi, da si palmo zmage odneso iz vsake borbe, kjer se bori ne z železom, ampak z vztrajnostjo, ne s kanoni in bajoneti, ampak z neumorno delavnostjo in varčljivo skromnostjo. V tem je moč in bodočnost kitajskega naroda, ona brezmejna energija, o kateri je govoril Li-Hung-Čang.¹⁾ (Konec prihodnjič.)

¹⁾ Qu' est donc la rénomée exclusivement militaire des anciens royaumes de l'Asie occidentale en comparaison avec la rénomée de sagesse et de bon ordre que la China a su obtenir en tous temps chez ses voisins les plus éloignés? Chaque page de l'Histoire des peuples de l'Asie occidentale prouve la parole de Jesus Christ: »Tous ceux, qui prendront l'épée, périront par l'épée.« Pas un seul de ces puissants empires n'existe aujourd'hui. Ils ont péri dans le sang et le feu. La Chine seule qui n'a jamais pris l'épée que pour se défendre contre ses agresseurs, mais a propagé sa civilisation par voie de douceur et de persuasion, a traversé toutes les périodes des âges et a su se conserver intègre jusqu'à ce jour. Une précieuse leçon pour nos princes guerroyeurs et batailleurs dont la devise est: »Dieu est toujours pour les plus grosses armées. — (Kaj je pač izključno vojaška slava starih zapadnoazijskih držav v primeri z ono, ki si jo je pridobilo Kitajsko s svojo modrostjo in redom in ki si jo je vedno ohranilo pri najoddaljenejših sosedih? Vsaka stran zgodovine zapadnoazijskih narodov potrjuje besedo Kristovo: »Vsi oni, ki primejo za meč, poginejo z mečem«. Nobenc teh mogočnih držav ni več. Vse so poginile v krvi in ognju. Samo Kitajsko, ki ni nikdar prišlo za meč razen za obrambo proti sovražnikom in je širilo svojo civilizacijo z blago besedo in blagim postopanjem, je pretrpelo vse izpremembe starosti in se znalo vzdržati do današnjega dne. Jasen odgovor za naše bojevite vladarje, katerih deviza je: »Bog je vedno le na strani mogočnih armad.«) Profesor G. Schlegel v »T'oung Pao« 1894. Str. 201.«

Pri sosedu sem pestoval . . .

Ho so gledali me mati,
ko sem rekel, da sem pestoval,
da sem zibal pri sosedu,
kot bi kdo za to mi plačo dal.

»No doma pa nisi hotel,
če sem te prosila še tako;
zdaj seveda ti ni treba,
saj pa tudi nisi več za to.«

Pa sem molčal in poslušal,
kakor velik grešnik gledal v tla . . .
Da so' znali vse — drugače
z materjo orala bi midva!

Nisem pestoval otroka,
niti zibal v zibki ga mehkó:
Mano imel sem v naročju,
gugal jo in gledal ji v oko.

Pa ni ona mi zaspala,
jaz zaspal bi kmalu bil kraj nje,
ko tako z roko mi lahno
božala je lice in srce . . .

Stanko Stanič.

Snubač.

In prišel po dnevi je k njim,
— le mislite, zanjo kak strah! —
Zasnubil roko je in srce.
Odgovora čakal je plah.

Pa ko ga pogleda, zardi . . .
O mati in oče sta tu!
Da ni ju, kako bi vzletela,
ovila se mu krog vratu!

»O, mi bi že dali jo, mi!
Pošten si, to kaže oko . . .
A zraven je treba še Mane,
saj ona možila se bo!«

Tako pa . . . Pa stopi k njej on
in nekaj ji šepne v uho,
in Mana se zdaj ujunači
pa reče stidljivo: »Naj bo!«

Pa Mana ob oknu sloni,
ne reče, da »ne« in ne »da«,
četudi najrajša na ves glas
zavpila bi »da« iz srca . . .

A jaz — jaz sem čul njun šepet,
moj Bog, saj za njima sem stal:
»Ne boj se mi, srček,« je rekel,
»oh, kdo bi po dnevi se bal?!«

Stanko Stanič.

Planinska idila.

Spisal Vladimir Borisov.

sako jutro, ko so obsvetili prvi žarki pomladanskega solnca najvišje vrhove skalnatih gora, je gnala svojo čredo na pašo. V levi košek s kruhom in sirom, v desni vitko šibico, je stopala za tropo ovec in jagnjet, ki so ji neprestano uhajala zdaj na to, zdaj na ono stran ter so skakljala semtertja, da jih je bilo veselje gledati.

Vse okrog nje se je vzbujalo k novemu življenju, vse je dihala veselje.

Po dolgi in mrzli zimi je zopet prišla pomlad, ta razkošna in prelestna pomlad s svojim zelenjem in cvetjem, s svojo gorkoto, s svojimi žuborečimi studenci, s svojim ptičjim petjem, z vsem tem svojim nepopisnim krasom. —

Videla je, kako se je pred njenimi očmi dan na dan silneje in mogočnejše vzbujala vsa priroda k novemu življenju. Videla je, kako so se prikazali prvi šopki trobentic, svetlorumeni, kakor da bi bili kosi zlata razmetani ležali po rjavih, suhih travnikih. Videla je, kako so začeli ti travniki zeleneti, najprej na solčnih, polagoma tudi na senčnatih straneh. Videla je, kako je poganjala iz zemlje bilka za bilko, kako se je razcvital cvet za cvetom: povsod je vse klilo in cvetlo. Videla je, kako so se celo ti goličavi, v nebo kipeči skalnati velikani otresli zimskega jarma. Nad vsako steno, na vsakem parobku, na vsaki polici so ležale snežene veje; ko pa so začeli pripekati solnčni žarki, so se začeli trgati ti sneženi plazovi, in z mogočnim grmenjem, slišnim črez vso dolino, so drevili navzdol v prepade, razpršujoč se v samo gosto in svetlo sneženo meglo, katero so podili vetrovi naprej, dokler se ni, vedno prozornejša in prozornejša, razkadila popolnoma.

Da, prišla je pomlad, prišel je čas veselja za vse stvari!

Pred tremi tedni, ko je prišla prvokrat na pašnik, jo je še zeblo; dihala je v dlan in nemirno in nestrpno čakala, da se dvigne solnce nad gore ter prisije nanjo. Prenehale so mrzle sape, in bolj zarana nego poprej je začela prihajati s svojo čredo na pašnik.

Kako krasno je bilo vsako jutro! Temnovišnjevo nebo, na katerem ni bilo videti nobenega oblaka, se je razpenjalo nad njo. Jasno in plastično se je razločevala proti jugu in zapadu mogočna skupina

planin s svojimi sedli, zobmi in kvišku strmečimi vrhovi v svoji mokrosivi barvi od nebesnega oboka. Polagoma se je začelo na vzhodu svetliti, in kakor da bi trenil, so živordeče zažarele najvišji vrhovi drug za drugim; izprva komaj za toliko, da je bilo videti, kakor da bi se prižigali kresovi. A ta ognjenordeči blesk se je začel razlivati vedno bolj in bolj navzdol, obilil in objel je nazadnje gladke stene vrhov, dosegel je celo robove ob sedlih. Vse te smelo v zračne višave moleče živorobe piramide, vse te navpičnostenaste ostrine, gole in gladke, kakor da bi bile ravnokar izprane od dežja, vse te nepristopne skale, dvigajoče se iz silne in gigantske mase apnenika, so žarele v svitu jutranjega solnca, ki je lilo in vsipalo nanje svoje prve žarke, in zažarele so za nekaj trenutkov še intenzivneje, še čarobneje, kakor da bi se hotele pokazati strmečemu očesu v vsej svoji divjevličastni krasoti.

Polagoma pa je začel ta kras bledeti in se izpreminjati v rumenkasto barvo in ta v svetlo- in belosivkasto, čim višje je prihajalo solnce. Le tam, kjer so parobki, kjer so globoko zevajoče razpokline, kjer so strmi jarki in žlebovi, le tam so bile še vidne sence, skoro da črne, tik njih pa se je na mnogih mestih bleščal sneg. Ko pa je stalo solnce nad dolgim in zobatim hrbtom visoke gore na vzhodu, so prešle tudi te sence, in v enakomernem belosivem svitu se je dvigalo molče mogočno gorovje v zrak, katerega posamezni deli so se sedaj spojili v eno samo celoto.

Solnce je nazadnje posijalo na pašnik, in na vsaki travici, na vsakem peresu, na vsakem cvetu so se tresle rosne kapljice, svetlikajoč se kakor biseri v solnčni luči.

Ona pa je sedela na skali, z mahom obraslim, in se ozirala s svojimi plavimi, veselimi očmi na vse strani; iz rdečih lic ji je dihala mladostna svežost in zdravje, in iz jasnih oči ji je sijala deviška nedolžnost.

Pred njo se je razprostiral zeleni pašnik skoro strmo navzdol; ob koncu obrastel s koševjem, a nekaj korakov naprej se začenja kar nenadoma prepad, in sive stene segajo naravnost doli v dolino, obdano okoli in okoli od skalnatih gora in od vrhov, obraslih s smrekami, macesni in bukvami; po dolini pa se vije med zelenimi travniki bister potok, ki se včasih svetli, kakor da bi bil srebrn.

Na levo meji pašnik ob jarek, po katerega skokih se spušča peneč studenec navzdol.

Vzadi in nad njo je jelševa gošča in za to temen smrekov gozd, na desno pa, proti vzhodu, vidi se v isti višini cela vrsta

kmetij druga za drugo. Nekatere so skrite za sadnim drevjem, druge zopet so proste in velike, da je videti streho pri strehi, kakor da bi bile majhne vasi.

Kamorkoli je pogledala, povsod je zazrla njeno oko slikovit prizor, prizor poln blagodejnih kontrastov: od tihe doline pod njo pa gori do solnčnih planinskih višav.

Dih pomladi se je razlival nad vsemi stvarmi; bilo je lepo jutro!

Sveži vzduh, nasičen s smrekovim in cvetličnim vonjem, prešinjal in oživljal je njo, in ona je bila vesela — kakor vsa ta bitja, ki so jo obdajala, vsa ta tisočerna bitja, ki so se porajala pred njenimi očmi, in ki jih je ljubila in s katerimi je čutila in uživala veselje pomladi; bila je vesela, kakor so se ji zdele vse te cvetlice, vsa ta tresoča se peresa dreves in ves ta nabroj žuželk, švigajočih po zraku; vesela, kakor vsi ti glasovi, ki so ji prihajali na uho in odmevali v njej.

Vse se je oglašalo . . . vse se je veselilo pomladi. —

Včasih zopet se ji je zdelo vse tako tiho; nobeden listek na drevju se ni ganil.

V prestankih se je slišalo, kako je zavriskal daleč od nje pastir, ki se mu je oglasil drugi; in bilo je zopet tiho okoli nje; le kaka žuželka je še zabrenčala z visokim in tenkim glasom, in v bližnjem gozdu so se slišali v odmorih enakomerni udarci po deblih dreves.

Kadar pa je potegnil lahen veter od kake strani, prinesel je seboj sto in sto tistih zvokov, o katerih se ni moglo razločevati, ali so od ljudi ali od daljnih zvonov.

V daljavi je zdajci poknil strel; kakor grom je odmeval od stene do stene in se razlegal na vse strani; in ko je, pojenjajoč in izgublajoč se v daljavi, že utihnil, slišal se je še enkrat odmev, lahen in kratek odmev; bilo je zopet vse tiho. Ali je ubil smel in predrzen lovec nad prepadom divjo kozo? Ali je sprožil svojo smrtonosno cev na nedolžno srno, pasočo se brezskrbno in ne slutéčo nobene nevarnosti?

Zopet je bilo vse tiho.

Ona sama je postala zadnje dni vsa tiha in zamišljena. S svojimi plavimi očmi, ki so ji gledale izpod belega čela, je zrla večkrat sanjavo in nepremično na vrhove sinjih planin, raz katere se vidi tako daleč, tako daleč, raz katere se vidi toliko zelenih dolin, toliko prostranih ravnin s srebrnimi rekami, s holmi in griči, na katerih stoje bele cerkvice, vabečé k sebi trume pobožnih romarjev; raz katere se vidi toliko lepih vasi in trgov, obdanih od zelenih dreves, vrtov in

obdelanih polj; da, celo mesta se vidijo. In kadar je vreme jasno in zrak posebno čist, vidi se neki tam v neskončni daljavi morje, Jadransko morje; vidi se kakor dimast, temnoplavkast pas, s katerim je obrobjeno višnjevo nebo.

Kadar je tako zrla nepremično in sanjavo tja v daljavo, začeli so se v njej vzbujati čuti, ki jih ni čutila nikdar poprej. Bilo ji je, kakor da jo vleče neka skrivna sila kvišku na te vrhove, da bi tudi ona videla ta svet, ki je neki tako lep, tako diven.

Bilo je samo to?

Ne; v njenem srcu so se porajali i drugi čuti, čuti tako čudni, tako rahlo vznemirjajoči jo in zibajoči njeno dušo v slutnjah prej nepoznanega veselja, prej nepoznanih želj. Kako da se jih ni mogla iznebiti? Zakaj so se ji vzbujali vedno in vedno iznova, da je vztrepavala v lahnem strahu in v hrepenenju po nečem, česar ni videla, česar se ni zavedala?

Ali je morda provzročevalo vse to misel na lepega Franceta, ki je hodil po cele dneve, ne meneč se za drugo delo, s puško na rami po gorah in ki jo je vzadnjič v vasi, ko je prišla iz cerkve, vzel s seboj v gostilno ter jo tam ponujal z vinom in pogovarjal se ž njo tako dolgo, tako ljubeznivo in resno in šaljivo obenem?

Kako prijetno ji je bilo, kako hitro ji je minil čas, ko je sedela poleg njega! Prišli so drugi fantje z dekleti, in pili so in prepevali so pesmi . . . tako lepe pesmi . . . same pesmi, ki pojo o fantih in dekletih . . . o kako je bilo vse veselo, kako hitro je minil čas! . . .

On pa ji je zašepetal tiho na uho, da jo pride obiskat . . . sam, na to mesto da pride, kadar bo sama . . .

Ali pride? In če pride? . . . Ne, ne, to se ne more zgoditi . . . to so pregrešne misli . . . izkušnjave hudega duha . . . Ravno zadnjič je pridigoval duhovnik na leci tako živo o njem, kako zalezuje ljudi in jih zapeljuje, nikdar ne mirujoč in vsako priliko, vsako majhno priložnost uporabljajoč . . . vedno je pri nas, v našem vedenju in v našem spanju . . . pri delu in pri molitvi, v vsem našem dejanju in nehanju, v samoti ravno tako kakor v družbi . . . v veseli družbi, v družbi mladih fantov in deklet . . . ko pojo pesmi . . . lepe pesmi . . . oh te lepe pesmi . . . eden začne peti naprej, nato drugi za njim z ubranimi glasovi . . . tako lepo, da bi se jih nikdar ne mogel človek naslušati . . . te pesmi . . . Katera je bila že tako lepa? . . . vse so bile tako lepe, a ena . . . kako se že začena? . . .

Goreči ogenj brez plamena
v srcu mojem zdaj gori,
nobeden drugi ga ne ugasi,
kakor le tvoje plave oči . . .

Še ena kitica je bila tako lepa . . . ko on prinese svoji ljubici
prstan nazaj . . .

Zlat mi prstan je prinesel,
gor na vzglavje mi ga djal,
in tako mi je govoril,
kakor bi slovo jemal . . .

Slovo . . . slovo . . . zakaj jo je pretreslo tako čudno pri teh
besedah? . . . njo, ki ni imela doslej nobenega znanja s fanti, ki je
dosedaj rasla kakor samotna cvetica vrhu planin . . . zakaj ji je bilo
tako čudno in tako tesno pri srcu? . . . Oh ta pesem . . . in kako
žalostno se končuje . . . kako otožno . . .

Moje srce je že oddano,
kamor je namenjeno,
tja v globoko, črno jamo,
tamkaj počivalo bo . . .

Tamkaj počivalo bo . . . tamkaj počivalo bo . . . in iz groba
bodo cvetle dišeče cvetlice . . . Oh te misli . . . kako da so ji prišle
na um? . . .

Sedela je zraven njega, in pesmi so peli naprej, veselo in
živo, da je kar odmevalo . . . in fantje so ponujali dekleta z vinom,
rujnim in sladkm vinom, da se je kar razlivalo po mizi in kapljalo na
tla . . . In nazadnje, ko so začeli godci gosti . . . ko so začeli plesati
fantje z dekleti, vrtela se je sama ž njim na okrog . . . zibala se je
na njegovih rokah . . . kri ji je hitela v glavo, in lica so ji gorela . . .
in v gneči in hrumu in šumu, ki je bil okoli njiju, ji je zašepetal,
da pride k njej, da jo obišče, kadar bo sama . . . sama . . .

V nedeljo pojde zopet v vas, pojde v cerkev k svetemu
opravilu praznično oblečena . . . na glavo si bo dejala najlepšo ruto,
ki jo ima . . . ono z rdečimi kraji, ki je vsa pisana od cvetic . . .
v tej ruti pojde k svetemu opravilu, in klečala bo v cerkvi utopljena
v molitev, nedolžna in čista, podobna angelu . . . kakor angel? . . .
ne, ne . . . ona ne bode mogla več moliti, kakor je molila poprej,
s čistim srcem kakor nedolžno dete, ki nima pred najsvetejšim zata-
jevati ničesar . . . ničesar . . . in ona . . . zakaj je bila v družbi
fantov tako vesela? . . . Zakaj se je tako naslajala ob glasovih teh
pesmi . . . ki pojo ó grešni ljubezni in ki so se ji lile v dušo
kakor sladek in opojen strup? . . .

Klečala bo zopet v cerkvi, sklenila bo svoje roke k molitvi . . . bode ji li to mogoče, ko se ji vračajo vse njene misli le k njemu, ki ji je zašepetal tako hitro in ljubeznivo na uho, da hoče priti k njej, kadar bo sama . . .

Vedno ji še zvene v ušesa njegove besede, sladke in ljubeznive besede, da pride k njej . . .

Ali pride? In kedaj? — — —

Kakor iz sanj se je vzbudila, prestrašena, da se je zasačila pri teh mislih; s plašnimi očmi se je začela ozirati okrog kakor srna, ki sluti v bližini nevarnost.

Nekdo je zavriskal s čvrstim in krepkim glasom.

Ali je on? . . .

* * *

V tihi dolini, obdani od vseh strani od visokih gora, stoji ob vnožju s smrekami in bukvami obrasle strmine majhna, lesena hišica.

Razen hleva s skednjem in ličnega, s lesenim plotom ograjenega vrta in nekaj drogov, na katerih se suši perilo, ne vidi se okoli kože družega nego zelena trata.

V bližini teče bister potok, vijoč se tiho in mirno med že pokošanimi travniki, zaraslim tuintam s leskovim grmovjem.

Jesensko solnce, nagibajoče se že proti zapadu, obseva tiho dolino, v kateri je bilo še pred nekoliko časom vse tako živo; žanjice so žele žito v dolgih vrstah, kosci so kosili otavo, in od vseh strani se je slišalo klepanje kos in brušenje srpov; povsod so se slišali živahni govori, klici in glasovi ljudi. Vse je bilo pri delu, vse se je gibalo od ranega jutra do poznega večera.

Zdaj pa je vsa dolina kakor izumrla, in izginilo je vse, ob čemer se je prej naslajalo oko. Tam, kjer so se poprej zibali rumeni klasi, pokriva zemljo skorja temnorjavkaste prsti; na travnikih zrasla je sicer zopet nizka trava, a cvetlice ni skoraj videti nobene; le tuintam ziblje bela parnasija svojo glavico v vetru.

Solnce pada niže in niže, in dolge sence se razprostirajo po dolini.

Za par trenutkov potegne po dolini veter, hladen in mrzel, kakor da bi oznanjal, da se bliža čas, ko ovne zadnji cvet, in ko bo vse, kar se je s tisočnimi silami vzbudilo k življenju, počivalo mirno pod belo odejo. —

V izbici sedi molče na klopi mlada mati z detetom v naročju. Izbica je majhna, nizka in zatemnela, a snažna. Na desno od vrat stoji

zidana peč; v levo in v nasprotno steno, med katerima je v kotu miza, čisto obrisana, da se ji takoj pozna, da je iz bukovega lesa, vdelano je po dvoje oken, nizkih in ozkih, z motnimi šipami. Na levo od peči so vrata v tesno čumnato, na levo od vrat pa bele nečke in nad njimi polica s skledami. Na ograjo okoli peči je obešena obnošena obleka, pod klopjo pa leži različna obuja, pohojena in raztrgana. Stene so okrašene s podobami svetnikov, s stariimi, z neokretno roko na steklene šipe slikanimi podobami v črnih, zaplesnelih okvirih iz lesa. —

V tej izbici sedi na klopi pri oknu molče mlada in bedna mati z malim detetom v naročju; vse okoli njiju je tiho, le iz ust matere se izvije zdajpazdaj globok vzdih, vzdih bolesti, muke in obupa.

Neskončna žalost in potrtoost je razlita po njenem bledem, od prelitih solza opranem obličju, raz katero je še pred kratkim časom pred letom dni dihala mladostno zdravje in dekliška svežost.

Obraz, ki ji gleda izpod rute, napol zakrivajoče čelo in upadla lica, je bled, a še vedno lep, in bolest ni vrezala vanj ostrih gub, pač pa jih je uplemenitila z nenavadno resnobo.

Ona trpi; glavo ima sklonjeno, in nebroj misli se ulega kakor črn in težak oblak na njeno dušo; davno bi se bila že zgrudila nezavestna na tla, da bi ji ne bila edina opora nedolžno, malo dete, ki je sedaj, poljubovano, negovano in nadojeno od nje, zaspalo mirno v njenem naročju.

Z motnimi očmi gleda ona predse; srce ji razjeda obup, strah, mraz in groza ji tesnijo prsi, in kakor s hladno roko se izteguje nekaj po njej; a gorje, ki ga trpi, je preveliko, da bi se moglo izliti v solze.

Le vzdih, globoki se ji vijo iz ust, podobni onim, ki jih spremlja zadnje utripanje srca. — — — — —

Ona se zmezne; skoz temen in črn oblak nejasnih misli, ki se je ulegel na njeno dušo, začne se za trenotek svetlikati tenek žarek spomina na minolo veselje in srečo, sedaj pokopano za vselej.

Spomini se vzbujajo, vedno novi spomini, in drevijo v divjem begu mimo nje in izginjevajo v gosti megli. Cela vrsta spominov, od njenih mladih let naprej, vstaja sedaj pred njo — — — Ona se zre pred seboj zopet kot malo in zapuščeno deklico, ki je prišla na kmete; njen gospodar in gospodinja sta jo ljubila kot svojega lastnega otroka, ona pa je bila proti njima pokorna, ubogljiva in postrežljiva; vse je storila veselo, kar ji je bilo veleevano. Rasla je in se razvila nazadnje v krepko dekle.

A vsi ti spomini dreve sedaj pred njo v divjem begu in izginjevajo v gosti megli.

Prišel pa je nov prizor in se ustavil pred njo; jasno vidi zopet pred seboj prostor, zeleni in z mehkim mahom obrasli prostor, kjer je čakala, ko je on prišel k njej, ko jo je obiskal prvikrat.

Pred njo zopet vstajajo jasne podobe, podobe dveh srečnih, v ljubezni topečih se bitij, okvirjene od zelenja in cvetličja.

Tam na zeleni trati je prišel k njej, tam jo je objel in poljubil in pritisnil na svoje srce; in ona je zadrhtela od sreče, vsa omamljena, vsa očarana in onezaveščena od sladkih čuvstev, ki so se s nepremagljivo silo vzbudila v njej.

Tam na zeleni trati se je shajala odslej ž njim — — — —
O koliko sreče, koliko sladkosti je čutilo takrat njeno srce — —
toliko sreče in toliko sladkosti, da se je v njej vtopila vsaka druga misel, in vsaka skrb! — — — —

Ko se je bila prvikrat zavedela, da je njena ljubezen pregrešna, bila je sicer vznemirjena, in prvikrat je povabila svoje oči pred ljudmi; svojo ljubezen pa je skrivala tembolj in jo nosila v svojem srcu ter živela v mislih le za njega, ki je predružačil vse njeno bitje. — — — — Pred njo so se zopet porajali časi, ko ji je, kadar je bila zvečer zbrana vsa družina okoli mize, začelo prihajati k srcu tako tesno; čutila je, da je svojevotjno in skrivoma pretrgala vse vezi, ki so jo vezale doslej k drugim; nemirnost jo je začela izpreletavati, kadar je mislila na to, da ni več odkritosrčna; saj je svojo največjo srečo in vse, kar ji je polnilo in navdajalo dušo s toliko vnetostjo, zatajevala in skrivala skrbno kakor biser pred vsemi ljudmi.

Ko je legla v posteljo, bedela je mnogokrat pozno v noč, a nazadnje je zaspala mirno kakor nekdanj, ko je bila še nedolžna kakor otrok. Saj je v svojem srcu nosila toliko sreče in sladkosti, da se je v njej vtopila vsaka misel, vsaka skrb.

Jasne podobe izginjevajo v gosti megli, in temnejše in temnejše nastopajo mesto njih. Pred njo stoji gospodar in jo goni s strašnimi besedami kakor vlačugo od hiše. Od tega trenutka se začne za njo trnjevi pot, pot bridkosti in trpljenja.

Bala se je ljudi in se jih začela izogibati; kadar je šla iz cerkve, videla je, kako so se ozirale njene vrstnice skrivaj za njo, tiho šepetajoče med seboj; ona pa je potegnila ruto še bolj čez glavo in je hitela brzo naprej, da bi se skrila pogledom drugih.

In vendar je bila ona srečna in vsa prešinjena od tihega veselja: varovala je dete, ki ga je povila v tolikih bolečinah; čula je

nad njim kakor nad dragocenim biserom, ki ga ji je dala usoda v njenem trpljenju.

On sam pa se je predrugačil ves, odkar je postala ona mati tega deteta; začel se je truditi in skrbeti za njo in za svojega otroka, kolikor je bilo v njegovih močeh, in bil je njej, slabi in rahli ženski, močna oslomba.

Po več dni se včasi nista videla; kadar pa je prišel, vesel in podjeten, preživela je ž njim trenutke sreče in ljubezni, ki je sedaj, odkar je bila mati, ni več objemala s plameni prejšnje strasti. — — — Vsa ta sreča je sedaj minila, — — — minila je za vselej.

Ona ga vidi pred seboj, ko jemlje slovo od nje.

Nagovorili so ga, da je odšel s svojimi tovariši v daljni in tuji kraj za zaslužkom; tam je sekal v velikih gozdih smreke od ranega jutra do poznega večera; bilo je vse polno delavcev: eni so spravljali debla v doline, drugi zopet so vezali deske v plove, ki so jih nosile mogočne reke naprej.

Ko je odhajal, rekel ji je, da se vrne čez pol leta od dobrega zaslužka, ki ga čaka, mu bo lahko prihraniti toliko, da se bodeta, ko pride nazaj, mogla poročiti ter bivati skupaj pod eno streho.

Čakala je v nemiru in strahu trenutka, ko se vrne; vedno je mislila nanj, in zadovoljnost in skrbi so jo navdajale obenem, kadar se je utopila v prihodnost. Ko se on vrne, živega bodeta skupaj in delala in trudila se bodeta s skupnimi močmi, da si bodeta prislužila potrebno; odgojevala bodeta dete, njima v veselje, in raslo in razvijalo se bode krepko in čvrsto ter jima pomagalo samo pri delu. — — —

Prešlo je vse — — — vidi ga še za trenotek, kakršen je bil, ko je jemal od nje slovo — — — — — ko ga je videla zadnjikrat — — — — — zadnjikrat.

Pred očmi se ji začne delati temno.

Črn in težek oblak se zopet vali na njeno dušo, zatemnjujoč vse spomine in onezaveščujoč jo, da gleda kakor odrevenela predse, mrtva za vse stvari okoli sebe; le roke ji še objemaje krepko kakor prej malo dete, speče mirno v njenem naročju.

Ona se vzdrami; pred njo pa se zopet iznova dviga kvišku prizor, temen in strašen in navdajajoč ji dušo z obupom.

Zopet ga vidi pred seboj — — — — — njega, ki ga je ljubila s toliko ljubeznijo — — — — — a ne vidi ga več takega, kakršen je bil, ko je jemal od nje slovo — — — — — vidi ga, kako leži ubit in oropan na cesti v daljnem, tujem kraju. Tam

leži mrtev v svoji lastni krvi, zapuščen od vseh. Denejo ga v grob, denejo ga neškropljenega v neblagoslovljeno zemljo — — — —

— Tu ga je čakala potrpežljivo in vdana v svojo usodo — — — — in sedaj leži na mizi pismo, v katerem naznanja njegov tovariš, da so ga našli pred nekaterimi dnevi proti večeru na cesti mrtvega in oropanega; nihče ne ve, kdo je storil zločinstvo, in kako da se je to zgodilo.

Pismo je bilo oddano v Piatri na Rumunskem, kamor se je bil odpravil s svojimi tovariši na delo. —

Njo pa obhajajo smrtne zone; tesno in mrazno ji je pri srcu, kakor da bi se iztegovale hladne roke po njej. —

— Zunaj je vse tiho; sonce se je skrilo za gore, in v dolino padajo temne sence, temnejše in temnejše. — — —

Misli k Prešernovemu življenjepis.

Spisal dr. M. Murko.¹⁾

Prešeren ni samo največji slovenski pesnik, ampak prvi lirik in, rekel bi, tudi umetniški epik na celém slovanskem jugu. Našo ubožno lepo književnost je po slabih začetkih postavil takoj na evropsko stališče po vsebini in obliki, pri tem pa ostal popolnoma naroden. Posebno se moramo čuditi, kako je v naš malo razviti jezik mogel presaditi poleg klasičnih vse glavne romanske, germanske in celo vzhodne pesniške oblike tako izvrstno, da mu v tem oziru med starejšimi pesniki ni para v vsem slovanskem svetu. Prešernove poezije so obenem slovenska poetika, za katero žalibog ni napisal tudi drame in novele, kakor je nameraval. Dobro je povedal Jos. Stritar v klasičnem uvodu k neklasični Levstikovi, po Jurčiču zvani izdaji Prešernovih poezij, da bi ž njimi mali slovenski narod smel stopiti pred sodnji stol brez strahu, ako bi bil poklican, da pokaže, kako se je udeležil vesoljne človeške prosvete.

In vendar kako se je Prešernu godilo celo pri nas? Ni imel sreče niti po smrti! Našemu narodu bi se res smelo očitati, da kakega pesnika niti vreden ni. Skoro neverjetno se mi zdi, da so se

¹⁾ Pr. pisateljev slavnostni govor pri Prešernovi devetdesetletnici na Dunaju v »Ljubljanskem Zvonu« za l. 1891., str. 81.—87.

pri nas mogli pravdati, kdo je večji pesnik, Prešeren ali — Koseski. Čudno je gledati v Miklošič-Navrtilovem berilu za osmi gimnazijski razred, kako Prešernu še v drugi izdaji ni odmerjena niti ena cela stran, in kako se za primer iz njegovih poezij navajajo samo »Nova pisarija« in dva soneta. Tudi Jos. Marn, katerega vestnemu zbirateljskemu trudu bodi vsa čast in hvala, je posvetil Prešernu mnogo manj prostora nego raznim pisateljčkom. In kaj je počel s Prešernovim čudovitim, krepkim gorenjskim in vendar milim jezikom Levstik? Pesnik in pisatelj, ki je imel slovenski jezik v oblasti kakor malokdo, je hotel biti žalibog tudi filolog ter je že v mladih letih, ko še ni uničeval svojega lastnega dela kakor pozneje kot pravi slovanski mistik, »popravljal« Prešernove poezije tako izdatno, da kar strmimo.

Marsikaj se je v poslednjih letih izpremenilo na bolje. Dobili smo tudi mnogo lepih doneskov k Prešernovemu životopisu, posebno po g. prof. Levcu, in k razlagi njegovih del. Vendar nimamo še do danes poštene in za malo denarja pristopne izdaje »Poezije« ter historično-kritične izdaje vsega, kar je naš pesnik napisal slovenski in nemški, in čakamo še tudi podrobnega životopisa ter na njem osnovane razlage in ocene njegovih poezij. Kako važno je tako razlaganje v zvezi s pesnikovim življenjem, naj dokazuje samo eden primer. »Slovo od mladosti« je J. Stritarju ena »izmed najzrelejših Prešernovih pesmi«. In vendar je ona iz prvencev; pesnik jo je objavil v prvem letniku »Kranjske Čbelice« (l. 1830.) pred »Povodnjim možem« in »Lenoro«, katerih ni sežgal, ko mu je Kopitar izrazil svoje mnenje o predloženem celem zvezku. Ko prebiramo te prvence, moramo pač obžalovati, da se je prestrogo držal Kopitarjevih nasvetov. Malo število Prešernovih poezij objasnjuje tudi to, da je bil takrat najbolj plodovit, ko je imel komu peti in kje. Pred vsem pa je treba pesnikov nastop in značaj tolmačiti v zvezi z njegovo dobo.

Književnost smo dobivali Slovenci vselej, ko so tudi k nam prodirale nove velike ideje: v 10. stoletju krščanstvo, v 16. reformacija, v 18. prosvetiteljni absolutizem, ki nas je nehote probujal, v 19. romantiški duh, ki je oživil vso Evropo. O klasicizmu in romantizmu se je takrat mnogo pisalo, ali ljudje se niso zedinili o teh pojmi, in še danes imamo o njih različna mnenja tembolj, ker je romantizem imel povesod svoje posebnosti. Jedro pa mu je vendar bila naravna reakcija proti pretiranemu češčenju suhoparnega razuma v 18. stoletju, proti njegovemu skepticizmu in brezverstvu, proti državnemu niveliziranju in centraliziranju, ki je doseglo svoj vrhunec

v Napoleonovi svetovni vladi, proti vsegamogočnosti jezika, literature ž njenimi tesnosrčnimi, lažnoklasičnimi pravili, umetnosti, šeg in navad francoskega naroda. Posebno od Napoleona razdrobljeni in podjarmljeni Nemci so iskali tolažbe in krepila v pretekli slavi srednjega veka, ki se je prej imenoval »temen«, in v starodavni starini, ko si je nemški narod ustvaril iz svojega »narodnega duha« svoj jezik, svojo poezijo, svojo mitologijo, svoje pravo, svoje običaje, z eno besedo svoj »Volkstum« (L. Jahna knjiga o njem je izšla l. 1810!) ali po naše »narodnost«. Glavni znak narodnosti pa je vendar bil jezik, in geslo »Die wahre Heimat ist eigentlich die Sprache« je rekel sam Wilh. v. Humboldt, kateri je ustvaril tudi pojem modernih filologij, ki so mu bile »znanost o narodnosti«. Pri tem je pa bil vsak »narodni duh« romantikom svet. Že Herder je iskal pravo poezijo pri vseh narodih, nemški romantiki pa so šli še dalje v češčenju »narodne« poezije doma in na tujem, v študiranju in umetniškem prevajanju tujih poezij, posebno angleške, španske in laške, indijske, arabske in perzijske. Tako so se družile rodo- in domoljubne težnje z zanimanjem za duševne proizvode drugih narodov, svobodoljubnim pa je sledila skoro reakcija, ko vladarji niso več potrebovali narodne navdušenosti proti jetniku na otoku Elbi, vendar vsled tega so se znova probujale povesod svobodomiselne ideje. Kakor pri Nemcih so se tudi pri drugih narodih križale razne nove težnje, in po takem je imel romantizem povesod svojo posebno obliko.

Slovence je kakor Poljake dramil za kratek čas sicer sam Napoleon, ali trajen vpliv na nas so imele vendarle ideje njegovih sovražnikov. Vse, kar so Nemci s sveto navdušenostjo pisali in govorili proti gospodstvu tujega duha in jezika, čitali in poslušali so tudi Slovani, v prvi vrsti avstrijski, ker nemški romantiki so imeli v dobi osvoboditeljnih vojsk svoje središče na Dunaju. Kar sta takrat razglašala brata Schlegla, bi še danes ne mogel bolje povedati naroden poslanec, ki se bori za pravice svojega jezika. V dunajskih časopisih je sodeloval naš Kopitar, ta je širil »Patriotische Phantasien eines Slaven« in druge članke, v katerih je vzbujal zanimanje za slovanstvo pri Slovanih in tujcih. K njegovim največjim zaslugam štejemo, da je našel in ustvaril Vuka Karadžića ter pomagal proslaviti srbske narodne pesmi po vsej Evropi. Tudi pri nas je dramil, naj se zbirajo narodne pesmi, povesti, pravljice, pregovori in zakladi narodnega jezika, vendar v naši domovini ni bilo podobnega moža in tudi ne podobnega narodnega blaga. Seveda je pa Kopitar vplival na ves naš narodni razvitek, ki se je najprej kazal v pisanju pre-

mnogih slovníc. Izmed Prešernovih sovrstnikov je izpodbujal Kopitar najbolj mladega Jakoba Zupana, ki se pa ni popolnoma nasrkal njegovega duha.

Omeniti je treba, da je bil pri avstrijskih Nemcih jako razširjen »mestni patriotizem« po deželah in krajih, zanimanje za njih zgodovino, narodno poezijo in glasbo, narečja, šege in navade. Za te težnje se je rabil izraz »vaterländisch« in »Vaterländerei«, ki je sčasoma prišla na slab glas. Našim alpskim deželam pa je posebno koristila delavnost v njih »dobro ljudstvo« zaljubljenega nadvojvode Janeza. Pred tem se ni delalo razločka med nemškim in slovenskim ljudstvom; listi, kakor »Steiermärkische Zeitschrift«, »Carinthia« in drugi, posebno pa »Illyrisches Blatt« in »Carniola« so bili kakor za Slovence pisani. Tudi mnoge pesmi v čast visokih »prijatelov Kranjščine« so bile zaslužene in popolnoma v duhu časa.

Pri Čehih, Poljaki in Rusih se »domoljubna« ali romantiška doba začenja vsaj celo desetletje prej, ni pa slučajno, da se je na slovanskem jugu začelo novo literarno gibanje okoli l. 1830. nankrat v Ljubljani, Zagrebu in — Gradcu, odkoder je dobil ilirizem svojega največjega pesnika, Stanka Vraza, slovanska filologija pa svojega velikana Miklošiča. Poleg občnih vplivov pa je Slovence in Hrvate bodril tudi primer drugih Slovanov. Izdatelj »Kranjske Čbelice«, M. Kastelic, sam najbolje pravi v svoji uvodnici, da »kranjska Muza«

K Slovincam drugim reva je zbežala
K vam, Polcov, Serbov, Pemcov ljub' rodovi,
Vi Krajnce znali ste budit', uneti.

Besede »Polci« in »Pemci« (»Čehi« šele v drugi izdaji l. 1834.) pač najlepše dokazujejo, da celo taki ljudje kakor licejski knjižničar Kastelic niso posebno temeljito poznavali svojih bratov. Poučevali so se o njih najbolj iz raznih nemških časopisov (in časnikov), posebno iz imenitnih dunajskih »Jahrbücher für Literatur«, iz katerih je hotel Kopitar napraviti glasilo zapadnih slavistov, in pa iz nemški pisanih knjig o Slovanih, kakor sta bila Dobrovskega »Slovan« in »Slovanka« (prvotno izišla tudi kot časopisa), najbolj pa iz P. J. Šaffka »Geschichte der slavischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten« (1826) in »Abkunft der Slaven« (1828). Za pripravljano drugo izdajo literarne zgodovine vseh Slovanov je napisal Čop, duševni oče »Kranjske Čbelice«, prvo popolno zgodovino slovenske književnosti, ki je pa zagledala beli svet (1864) šele po Šafaříkovi smrti. Vendar podobno po pismih in tudi osebno so se Slovenci

dotikali s Čehi in Poljaki, posebnega pomena pa je bilo za nas interniranje še premalo ocenjenih Poljakov v Gradcu in Ljubljani. O Rusih se je še malo vedelo, le J. Zupan se je pogovarjal z nekaterimi na ljubljanskem kongresu (1821).

Ljubljani gre zasluga, da je začela prva na slovanskem jugu novo dobo, ki odgovarja romantični pri drugih narodih. »Kranjska Čbelica«, ki je žalibog samo štirikrat rojila (1830—1833), dasi je bilo že l. 1834. treba druge izdaje I. zvezka, je bila almanah (kakor v prejšnjem stoletju »Pisanice«) in sicer pravi »Musenalmanach« brez proze, to je vsaj po obliki, kajti po vsebini je je bilo mnogo v nji, tako da je Prešeren največ svojih pušic izstrelil proti Čbeličarjem, ki so se večinoma držali tudi starih vzorov, ker so bili učenci starših časov ali pa so trpeli od tega, da so v provincijo posebno takrat tudi literarne mode prihajale pozneje. Večina Čbeličinih pesnikov posnema Vodnikov anakreontizem in idilizem v obliki gorenjskih poskočnic, vendar navadno brez Vodnikove soli ali pa celo prav sladkarski, potem elegične in melanholične nemške pesnike 18. stoletja (Matthisson, Salis, Hölty, Hölderlin, mladi Schiller), Gellertove basni, Gleimove v slavo praškega Friderika II. pisane ode (Zupan: Berlinskega koplorka ura!), staromodne epigrame. Pri posnemanju rimskih in grških bukolikov je J. Zupan šel vsaj tudi med »tolminske pastirje«, pri U. Jarniku pa še vedno poje »Damon Meliti«. Moderni baladi razen Prešernovih sta v celi »Čbelici« le dve: Holzapflova »Na posipu Hudega grada« (I. zv.) in Ciglerjeva »Dozdevna smrt« (II.). Še navadnega kranjskega in slovanskega domo- in rodoljuba bi bilo malo, da ga ni prodajal na veliko J. Zupan v »Kranjskem Plutarčku« in »Kranjskem Nestorčku« ter v nekaterih pesmih, kakor v oni »Kranjec dolžen hrovatenja« (II. zv.), ki je izvila Prešernu klasični sonet »Ptujo-Besedarjem« (Ne bod'mo šalobarde!). Sploh je bil poleg Kastelca še najbolj napreden in raznovrsten profesor bogoslovja J. Zupan, kajti on je seznanjal Slovence s srbskimi narodnimi pesmi in pel celo pred Prešernom — gazele, samo škoda, da ni bil niti pesnik, niti filolog, niti jasna in disciplinirana glava.

Od nemških romantikov je torej večina Čbeličarjev vedoma in nevedoma sprejela le nauk, da je treba gojiti narodni jezik, in pa precenjevanje pesništva; kakor n. pr. pri Čehih je tedaj tudi pri nas pesnikov kar rojilo, kajti skoro vsak rodoljub je koval verze. Posebno zaslugo pa si je pridobila Čbelica s tem, da je prinašala »pokranjčene« ali »preslovenjene« srbske narodne pesmi (seveda

tudi »Asan-Aginko«, ki je po Goetheju najprej zaslovela po vsem svetu), »staročeške narodne pesmi iz Kraljodvorskega rokopisa« in »Balade ino pesmi mej kranjskim ljudstvom péte« iz zbirke V. Vodnika, A. Smoleta in celo iz tiskane Fr. L. Čelakovskega (Slovanskí národní písň, III. kn., v Pragi 1827). Celó primere iz »dalmaških« pesmi Ivana Ivaniševiča (iz 17. stoletja) in »Iz Oglasa ruskih pesen od Fr. Lad. Čelakovskega« (v Pragi 1829) so dobili po »Čbelici« Slovenci, ki so torej tudi pestovali slovansko literarno vzajemnost že pred Kollárjevo imenitno brošuro.

Kakor vsi Čbeličarji se je tudi Prešeren zanimal za »alles Vaterländische« in sam pravi na istem mestu¹⁾: die Tendenz unserer Carmina und sonstigen literarischen Thätigkeit ist keine andere, als unsere Muttersprache zu cultiviren«. Domovina je bila Prešernu kranjska dežela in materinski jezik seveda kranjsko narečje. Zaradi tega rabi tudi njemu navadno izraz Kranjec za Slovenec, Slovenci pa so mu drugi Slovani. Na Kranjskem je v teku časa deželno ime prevladalo narodno, in šele Slovenci na okrajinah, posebno štajerski, so mu priborili zopet veljavo, ko so se vedno bolj širile narodne ideje, za katere je po Humboldtovem izreku bila prava domovina jezik. Slovenskega naroda v začetku 19. stoletja ni bilo, kakor n. pr. ni bilo tudi hrvaškega ali srbskega naroda v današnjem zmislu.²⁾ Ko bi nas bili Kranjci o svojem času zedinili pod tem imenom,³⁾ ne bi

¹⁾ Pismo St. Vrazu z dne 5. julija 1837. Letopis Matice Slovenske 1877, str. 161.

²⁾ Prepuščajmo to zabavo birokratom, da se ravna po znani maksimi: »Quod non est in actis, non est in mundo!« — Če so živeli ljudje, ki so govorili slovenski jezik, potem je seveda živel takrat in že več stoletij poprej tudi slovenski narod. Stvar je bila poprej nego njeno ime. — Kar pa velja o nas skromnih Slovencih, to velja seveda še z večjim pravom o Hrvatih in Srbih.

Uredništvo.

³⁾ Ko so rodoljubi naši l. 1848. razvili svoj narodno-politični program, ravnali so prav modro, da so za vse Slovence izbrali ime slovenski narod, ne pa kranjski narod. S tem imenom so hoteli pokazati, da je pojem narodnosti širji in višji, nego pa pojem provincializma. »Slovenski narod stanuje po tistih pokrajinah, katere vi avstrijski državniki nazivate kranjsko, štajersko, primorsko, koroško, ogrsko in beneško deželo« — tako so hoteli reči prvi modri naši predniki. Ako bi bili pa izbrali za vse Slovence skupno ime »Kranjci« ali »kranjski narod«, bi bilo to provincialno ime odbijalo vse Nekranjce! in bi jih bilo težko združilo in vzbudilo k zavednosti celokupnosti; saj vemo, da provincialna imena še dandanes na tihem goje nekaj antagonizem, in to ne samo med Slovenci, ampak celo med Nemci v Nemčiji. (Prim. Pruse in Bavarce!). Štajerci, Korošci in Primorci bi pač ne bili hoteli biti Kranjci, Slovenci pa smo vsi prav radi, ker je to resnica in ker je to edino ime, ki

bilo v tem nikake nesreče, saj so po takem potu nastala mnoga narodna imena iz deželnih, za bodočnost pa bi zedinjenje bilo bržkone bolj mogoče v stari »Kranjski«, ki je že bila večja, nego v novi »Sloveniji«, in za ime naših bratov bi nam ne bilo treba čeških tujk »Slovan« in »slovanski«. Za svojo domovino se je Prešeren skupaj s svojim učencem grofom Auerspergom (Anastazijem Grünom) najbolj navduševal iz Valvasorjevega dela »Ehre des Herzogthums Krain«, in odtod sta obadva zajemala snovi za svoje pesmi. Dasi je bil Prešeren po vsej svoji naravi lirik in je prepuščal »našim Homerjem«, naj opevajo slavna dela naših očetov, mu je vendar tudi Valvasor vdahnil epsko pesem »Krst pri Savici«. Seveda patetične rodoljubne frazeologije pri Prešernu ni, ali to je njegova prednost. Preiskave o Prešernovem slovenstvu, slovanstvu in rodoljubju imajo po takem vedno nekaj nenaravnega, ako ga merimo po sedanjih in ne vedno najboljših pojmihi.

Za vselej je treba tudi pokopati legendo, da je češki pesnik in učenjak Čelakovský osebno navdušil Prešerna za slovanstvo. Tega ni bilo treba in tudi nikakor ni moglo biti. Iz prijateljskih pisem Čelakovskega (Sebráné Listy) vemo natančno, kaj je Čelakovský delal v Pragi v letih, ko je bojda občeval s Prešernom, ali tam ni sluha ni duha o Prešernu, pač pa sam Čelakovský celo pripoveduje, kako je že prej v Lincu od dveh sošolcev dobil »vindičky«, t. j. slovenske narodne pesmi.¹⁾ Prešeren je lahko znal že rano spise Čelakovskega, posebno njega izdajo »Slovanskih narodnih pesmi«, v katerih je Čelakovský že v I. knjigi (l. 1822.) klical »brate na Savi in Dravi«, naj zbirajo svoje zaklade. Čelakovský pa se je s Prešernom seznanil šele po »Kranjski Čbelici«, kar nam jasno dokazujejo njihova pisma.²⁾ Odlični pesnik in najsimpatičnejši zastopnik češkega nas združuje. Ime »slovenski narod« pa je tudi čisto upravičeno in ni nič novega! Saj vemo, da je že Trubar nazival svoje rojake »ljube Slovence«, in jezik, v katerega je prevajal sveto pismo, je njemu jezik slovenski (vmes tudi »kranjski«). Takisto imenuje Dalmatin svoj jezik, v katerega prevaja biblijo, tudi jezik slovenski. Da tudi Vodnik pozna slovenski jezik — in ne samo »kranjski« — je znano. Tudi Nemci so naš jezik imenovali poleg »krainerisch« navadno *windisch*; vsi Slovenci pa jim nismo bili nikdar Krainer, ampak »Winden«. — Ako pa je jezik naš bil od nekdanj jezik slovenski, potem je naravno, da je tudi narod, ki govori ta jezik, narod slovenski, ki ne živi samo na Kranjskem. Ime »slovenskega naroda« je torej našim prepoditeljem zlasti l. 1848. prišlo kar samo od sebe, in boljšega imena nam niso mogli niti dati.

Uredništvo.

¹⁾ Pr. Sebráné Listy, 11, 25, 27, 33, 34, 76.

²⁾ Letopis Maticе Slovenske l. 1875., 160—163, Ljubljanski Zvon l. 1898., 379—380, l. 1882. 49—53, 110—112.

romantizma je takoj po zaslugi ocenil našega Prešerna javno v vplivnem časopisu češkega muzeja (l. 1832., IV. zv.)¹⁾ in v pismu, s katerim je začel njih korespondencijo 24. decembra 1832. Čop je v »Illyrisches Blatt« l. 1833. seznanil naše rojake z oceno, ki jim je kazala, kakega pesnika imajo med seboj. Prešeren se je potem gotovo tudi za Čelakovskega bolje zanimal, saj je celo vedel, da je ta prestavljal sv. Avgustina delo (De civitate Dei), ali mnogo si tudi v teh osmih letih nista dopisovala. Kot pesnika imata marsikaj skupnega, in bilo bi vredno študirati, ali sta drug na drugega vplivala.

Dasi je Prešernu delala češčina velike težave, seznanil se je vendar tudi z drugim glavnim pesnikom svoje dobe, Janom Kollárjem, katerega »Slávy Dceru« je čital v izvorniku, ker drugači ne bi mogel praviti, da smo Slovenci s svojo književnostjo še vedno tam, kjer nas je našla Kollárjeva Muza.²⁾

Naravnost od njega je imel mater »Slavo« in tudi boginjo »Živo«, Črte, bogove nad oblaki (iz »Výklada« k Slavy Dceri). V duhu časa je tudi Prešeren mislil, da smo tudi Slovani imeli svoj Olimp, vendar ni maral njegovega nejasnega vse-slovanstva in tudi ne od njega početega bahanja »čvetero bolj množnih Slave rodov«. S tega stališča je treba tudi soditi njegove ostre izraze o Ilircih in o Stanku Vrazu. Kar pa je pisal »Slovencev uskoku« o slovenščini in njeni književnosti, je obveljalo, ker faktične razmere so močnejše od vseh teorij, bodisi najsimpatičnejših.

Kot romantik je Prešeren jako cenil in zbiral narodne pesmi ter jih je lepo število poslal St. Vrazu, vendar ni se igral ž njih posnemanjem niti po vsebini, še manj pa po obliki. Naš največji pesnik je pokazal, kako se je treba učiti od naroda, peti v narodnem duhu, pri tem pa ostati umetnik. Seveda je Prešeren znal tudi ločiti prave narodne pesmi od dozdevnih, n. pr. Ahaclovih.

Že v tem, kar ima Prešeren skupnega s Čbeličarji, jih je vse daleč presegal, prava sinova svojega časa pa sta bila le on in njegov starši prijatelj Čop. Ta »velikan učenosti«, ki je tudi Prešernu pokazal »pot pravo v deželo duhov«, je znal jezike vseh omikanih narodov, ali še bolj važno je, kar hvali Prešeren: »Skríta nobéna bilà ní zvezd ti nebá poezíje«. To je bil pravi učenec nemških romantikov, kakor ustvarjen za to, da bode mentor Prešernovemu geniju.

¹⁾ Gl. Čelakovskega Sebrané spisy IV. 428 sl.

²⁾ »Ljublj. Zvon« 1882, 110. Misli pri tem na 129. sonet IV. speva.

Najbolj se kaže Prešernova odvisnost od nemških romantikov v velikem bogastvu oblik, posebno romanskih. Brez domačih vzorov je nastopil hitro za Vodnikom pesnik, ki je pel v raznovrstnih jamb-skih, trohajskih in daktilskih kiticah, pri tem pa še zanesel k nam nibelunško kitico, tercine, sekstine, stare oktave, sonet in celo sonetni venec z akrostihom, glosa, balade in romance s španskimi moškimi in ženskimi asonancami. Romantiki, med katerimi so nekateri cenili glasbo više od vseh umetnosti, so posebno poudarjali blagoglasje v poeziji, dasi so imeli pri posnemanju romanskih oblik veliko težavo s svojo »Eeee-Sprache«. Pri nas pa je Prešernovemu mojstrstvu pomagal tudi jezik s svojimi močnimi in globokimi samoglasniki v končnicah (pr. »Hčere svet«: noč, zor, moč, rekoč . . »Učenec«: u-o, »Dohtar«: a-o). Prešernova podoknica »Luna sije« je že samo po sebi glasba, in ni slučajno, da v rimah prevlada »ljubeznivi« i, kakor ga imenuje A. W. Schlegel,¹⁾ ki je sestavil »Vocal-Farben-leiter«. To kitico je posnel Prešeren po Brentanovih pesmih »An eine Kranke«, kjer je ravno prva kitica še ena iz najbolj blagoglasnih, dasi ne dosega Prešernove, ki ima eden verz in tudi eno rimo več:

Bleib' nur stille,
Gotteswille
Hat auch dich ja auserseh'n!
Alle Armuth, alle Fülle
Wird auch dir vorübergehn.

»Stanzenglut« in »Sonettenwut« sta prišli pri Nemcih sčasoma na slab glas, in Tieckovi tolikokrat glosirani verzi »Liebe denkt in süßen Tönen, Denn Gedanken stehn zu fern« . . . so zapeljavali pesnika večkrat na kriva pota, posebno na igranje z rimami (Reimgeklügel), ali resnično je omenil o Prešernovih sonetih že Stritar, da ga »tudi ni le enega samega praznega med njimi«, tako da se Slovenci smemo ponašati, »da smo v sonetu prekosili ošabnega sosedu«. Jedrnati soneti proti črkarski pravdi, Kopitarju in Ptujobesedarjem imajo tudi svoj primer v nemških »romantiških dekretih«, in Prešernove pušice in zabavljice so bile »Literarische Scherze in A. W. Schlegel's Manier«; skupno jima je celo geslo, »da na visoki vrh leté iz neba strele«.

Prešeren pa je pel tudi najdovršenejše vzhodne gazele že l. 1833. (Čbelica IV. zv.). Ta letnica je jako važna, kajti Nemce same sta seznanila Rückert in Platen z njimi prvič šele v letih 1821—1822.

¹⁾ Werke, Lg. v. Böcking 7, 175.

Zanimivo pa je, da jih je pri nas prvi posnemal J. Zupan, ki jih je prestavil (*Illyrisches Blatt* 1831, št. 12., 13., 46.) iz kranjsko-nemškega pesnika Franza von Neumannsthal. Na Zupanu lahko nekolikokrat opazujemo, kako je šušmar dramil zaspanega pesnika (»Dr. Sieben-Schläfer« ga imenuje eden prijatelj), naj ž njim tekmuje. Celó tak primer nam tudi objasnjuje, kaj je Prešeren izgubil, ko mu je usoda prerano vzela Čopa, Zupana, Smoleta in Korytka.

Romantik je Prešeren v posebnem naglašanju pravic človeškega srca in umetniškega duha. Nasprotje med življenjem in idealom, med poezijo in prozo je sicer vedno pesnike zanimalo, posebno tako globokočuteče in nežne lirike, kakršen je bil Prešeren, vendar nemška idealistična filozofija je dognala to nasprotje do vrhunca. Fichtejeve teorije o svet ustvarjajočem in vladajočem »jaz« so dale podlago skrajnemu subjektivizmu, in Schelling, ki jih je bolje razvijal, je prišel pri tem do nauka, da je poslednje in najvišje na svetu poezija. Odtod izvira brezobzirno sovraštvó proti vsem »filistrom«, posebno proti onim, ki poezijo rabijo za prozaične svrhe (pr. posebno Novo pisarijo, Glosó) ali pa ukazujejo pesniku, kako naj poje (gl. posebno Orglarčka). Tako je postal tudi Prešeren velik pevec disharmonije med idealom in življenjem, ki nosi v svojih prséh gorje vsega človeštva in trpi zanje brez miru (Pevcu). Tu Prešeren najbolj spominja na Mickiewiczza, ki pravi o sebi, da je on milijon, ves narod. Pesem »Pevcu« je tudi nastala šele takrat (natisnjena l. 1838 v *Illyrisches Blatt*, št. 23. pod prvotnim naslovom: Osrčenje), ko se je bil Prešeren po Korytku že seznanil s poljskim pesnikom-kraljem in pesnikom-mučenikom, od katerega ima tudi misli gesla (gl. prvotno obliko v *Illyrisches Blatt* 1838, št. 21.) svojih »Poezij«: »Sem dolgo upal ! . . .« (gl. prestavo Mickiewiczzevega soneta »Resignation« v *Illyr. Blatt* 1837, št. 9.).

Vpraša pa se, je li tudi Prešeren z Mickiewiczem hodil za Byronom, za »vlastiteljem dum« (misli), kakor ga po pravici zove Puškin; kajti ni ga bilo pesnika v 19. stoletju, ki bi bil imel na svoje sodobnike tako velik vpliv kakor angleški lord. V Ljubljani je bilo takrat nekaj častilcev Byronovih, in med njimi je češki Nemeč Hilscher, najbližji rojak češkega byronista H. Máche, Byronove poezije celo izvrstno prestavljal. Tudi Prešeren se je lotil »Parizine« že l. 1833., ali kakor se vidi, izbral si je pesem, ki je najmanj značajna za preponosnega in obupnega angleškega svetovalca, za njegov satanski smeh, in še te ni dó konca prestavil. Tudi Mickiewiczevi vplivi (pr še: Kam) Prešerna niso napravili byronista, ampak on nasleduje tudi

po vsebini nemške romantike, ki so se samo v umetnosti upirali starim bogovom, brata Schlegla, Brentana, Uhlanda in Chamissa, Rückerta in Platena. Zanimivo je, kako je izmed svojih prvencev ohranil tudi prestavo Th. Koernerjeve nemško-narodne, proti Francozom naperjene pesmi »Licovski strelci«, katere je l. 1830. natisnil v »Illyrisches Blatt«, v »Poezijah« l. 1847. pa ne. Izmed velikanov nemškega Parnasa bi zastonj iskali sledov patetičnega Schillerja (samo viteza Toggenburga je vzel za predmet enega soneta), dasi je v Ljubljani v prvih desetletjih bil posebno razširjen kult Schillerja; zato pa Prešeren hodi za Goethejem v duhu romantikov, katerim je bil ta »namestnik poezije na zemlji«. — Tudi Prešeren ne more dovolj povzdigovati pesnika, vendarle kot svobodnega umetnika in pevca nesrečne ljubezni, ne pa kakih socialnih ali političkih idej. Najbolj značajna zanj je balada »Neiztrohnjeno srcé«, kjer se pesnik primerja svetniku, katerega srce ne more zgniti, dokler ne bo čez noč ležalo pod jasnim nebom:

Hladijo naj ga sápce, naj rósa páda nánj,
 Naj sónce, luna, zvézde, kar so mu pévskih sánj
 Pred vdíhnilo v življénji, prejméjo spét 'z njegà;
 — — — — —

Ko vstane drugo sónce, srcé takó skopní,
 Ko béli snég spomládi, da kàj zagrèbsti ní.

Iz teh verzov odmeva tudi nekako Schellingov-Goethejev pan-teizem.

Posebno v baladah spominja Prešeren najbolj na Goetheja (gl. posebno: Ribič) ter na Uhlanda, glavarja »schwäbische Schule«, in na njenega berlinskega prijatelja, ponemčenega Francoza Chamissa. Sploh je bila cela »schwäbische Schule« slovanskim pesnikom, posebno pa našim južnim, neizmerno simpatična, Prešerna in Vraza pa je naravnost vezal ž njo A. Grün, ki je najprej v njenem »Deutsches Musenalmanach« l. 1836. objavil svoje prestave »kranjskih« narodnih pesmi. V duhu romantikov pa se tudi v baladah in romancah bliža Prešeren (kakor tudi Vraz) romanskim narodom, to se pravi, pri njem pravzaprav ni angleških balad z mračnim in meglenim nebom, on se nagiblje le k jasnemu jugu in poje bolj romance. Presadil je sicer tudi on rano na naša tla »Lenoro«, po kateri bo Bürger vedno slovel ne samo v nemški, ampak v svetovni literarni zgodovini, ali ni ga posnemal ž njegovimi strašili in kriki. Zanimivo je »Lenoro« primerjati s »Povodnjim možem«, še bolj z isto balado »Der Was-

sermann« A. Grūna.¹⁾ Oba sta našla povest v Valvazorju, vendar A. Grūn ji je vzel mestni ljubljanski in dal splošni značaj. Primerjajmo v začetku:

Dort wo das ebene Blumengefeld	Od nekdej lepé so Ljubljanke slovéle,
Der Strom so ruhig durchwallt,	Al lépši od Urš'ke biló ni nobene.
Wo riesig der alternden Linde Bild	Na starem so trgu pod lipo zeleno
Im blauen Spiegel sich malt;	Trobente in gosli, in cimbale péle,
Dort sammelte einst sich derHirtenSchaar	Plesale lepote 'z Ljubljane so céle
Beim heitern Ton der Schalmey'n;	V nedeljo popoldan z mladenči veséle.
Dort fand vereinigt manch glückliches	
	Paar

Zum fröhlichen Reigen sich ein.

Že na tem primerčku ne vidimo samo razločka v pesniški nadarjenosti in umetnosti, ampak še bolj opazujemo na eni strani abstraktnega Nemca, na drugi pa realističnega Slovana. Prešeren je sicer čital še pri Bürgerju o njegovih romancah: *Deutsch sind wir! nicht griechisch, nicht römisch, nicht Allerweltsgedichte in deutscher Zunge, sondern in deutscher Zunge deutsche Gedichte*. Imel je med romantiki posebno dobre vzore v Chamissu, ki je med njimi najbolj realist, vendar tudi pri Prešernu nahajamo, kar tako občudujemo na Mickiewiczu in Puškinu, na Čelakovskem in St. Vrazu: vzrastel je popolnoma na domačih tleh, tiči ves v svojem narodu tako močno, da ga vsa nemška idealistična filozofija, vsa njena fantastična nova in sredovečna romantika niso mogle prestvariti. To pričajo vse njegove poezije, njemu je učenje pri drugih vselej le koristilo, nikoli pa škodilo! Kdor hoče imeti še posebno nagleden primer, naj vzame Prešernovo nedolžno pesem »Nezakonska mati« in pa škotsko narodno²⁾ »Wiegenlied einer unglücklichen Mutter« v Herderjevih »Volkslieder« ali »Stimmen der Völker« (poznejši nadpis izdatelja S. Müllerja), katero je Prešeren gotovo poznal, saj so se od Herderja učili vsi častilci in zbiratelji narodnega pesništva.

Pri Prešernovem realizmu je treba posebe omeniti tudi primera, ki dokazuje njegovo umetniško naprednost in zmožnost poetiziranja celo tako nepoetičnega predmeta, kakor je železniška mašina. Chamissu in A. Grūnu se šteje v veliko zaslugo, da sta se skoro lotila »poezije para« (Chamissovo »Dampfross« je iz l. 1830.). Kako zabaven in domač pa je Prešernov razgovor kranjskega parčka o »železni cesti«!

¹⁾ Jako poučna je tudi danska balada »Der Wassermann« v Herderjevih »Volkslieder« ali »Stimmen der Völker«.

²⁾ Priporočamo ta primer posebno pretiranim častilcem narodnih pesmi.

Prešeren je tudi takrat resničen, ko opeva svojo nesrečno ljubezen. Tu moram odločno ugovarjati J. Stritarju, ki nahaja pri Prešernu tri glavne čute: ljubezen, domoljubje in tisto hrepenenje po idealu, ter pravi dalje: »Ta ljubezen je . . . le poetiška fikcija; to hrepenenje po izvoljeni devici je simbol hrepenenja po nedosežnem idealu«. Ne, nikoli ne! Stritar sicer dalje sam sebe precej pobija in prav dobro omenja na drugem mestu, da Prešeren ni zakasneli trubadur, vendar njegovo mnenje je podpiral potem tudi Levec ¹⁾ z životopisnimi podatki o Juliji Primčevi. Vse to pa nas ne more motiti v trditvi, da Prešeren poje samo o svoji ljubezni, katero seveda kakor vsak pesnik idealizuje. Sploh pa je ta ljubezen bila čisto idealna, kajti kakor Tasso je tudi on svojemu nedosežnemu idealu mogel le skrivaj razodevati svoje bolečine (gl. 3. sonet »Sonetnega venca«), ali ravno taka tajna ljubezen je tembolj močna, ker v občevanju bi morebiti izvoljena devica marsikaj svoje idealnosti izgubila, in lahko traje prav dolgo. Iz življenja raznih lirikov bi se tudi dali navesti zanimivi primeri, kako dobivajo svoj izraz pesnikovi vtisi še po dolgih letih. Prešeren sam govori o svoji »Liebesperiode« in takrat je tudi napisal ali vsaj spočel (treba je misliti na pravo »conceptio«) večino svojih ljubezenskih poezij. Največjega pomena je seveda »Sonetni venec«, o katerem še ne vemo, iz kakih let je (izišel je leta 1839.), in ta nam najbolj jasno kaže, koga je opeval Prešeren, saj se drugači ne bi posebno trudil z akrostihom. Julija Primčeva mu je lahko tudi ostala dolgo poetična, ker se je še leta 1840. omožila, on pa njej zvest v svoji pesniški domišljiji, dasi je nezakonsko ljubezensko srečo užival že z drugo. V pesmih od l. 1841. kakor »K slovesu«, »Zgubljena vera«, »Ukazi«, »Sila spomina« velja še vedno: »Vse misli zvirajo 'z ljubezni ene«. Te misli pa so tako žive in jasne, ti čuti so tako goreči, globoki in iskreni, da Prešernovim poezijam nikakor ne smemo jemati posebno visoke cene, kakršne bi ne imeli, ako bi bila ljubezen našega pesnika fikcija.

Kako je treba tolmačiti Prešernov idealizem v zvezi z romantiškim subjektivizmom, smo že govorili. Da pa pesnik opeva z ljubeznijo k izvoljeni devici tudi ljubezen k domovini ter obe prav umetno veže, ni nič posebnega: podobni »Liebes- und Vaterlandsdichter« so bili vsi mlajši romantiki, pri Čehih Kollár in Čelakovký, na jugu še Stanko Vraz in drugi Ilirci. Posebno Vraz nas zanima, ker prva speva njegovih »Djulabij« in Prešernovi soneti so blizu iz enake dobe, dasi je tudi tukaj Prešeren že vplival na Vraza.

¹⁾ »Zvon« 1879, 53.

Bolj nevarno bi bilo za slavo našega Prešerna, ako bi se mu mogla očitati prevelika odvisnost od njegovih literarnih vzorov, posebno od Petrarke, ki je podobno opeval svojo Lavro, vendar bržkone ne tako resnično. Prešeren je res posnel mnogo Petrarkovih sonetov, in nekatere podrobnosti kakor spoznanje pri božjem grobu (pri Prešernu na veliko soboto, pri Petrarki se misli veliki petek, Čelakovsky ima jasno ta dan) se posebno čudno ujemajo, vendar te ne morejo odločevati glavnega vprašanja, če bi tudi dokazovale preveliko posnemanje, kar pa še ni dognano.

Poleg raznih nezgod je bila tudi edina prava ljubezen Prešernova kriva, da je tako malo pel. Prešeren je namreč pred vsem lirik, lirični pesniki pa se hitro izpojejo; zaradi tega n. pr. Uhland in Geibel svarita svoje pesniške brate, naj se ne opirajo samo naliriko.

Kakor pri Vrazu se je tudi pri liriku Prešernu boril subjektivizem z objektivizmom, ali poleg svojih nedosežnih lirično-epičnih balad in romanc nam je vendar tudi ustvaril večjo epično pesem »Krst pri Savici«, kateri so dobrohotni tuji (n. pr. H. Ahn) in tudi domači kritiki očitati marsikatero slabost v karakteristiki glavnega junaka. Samhaber Prešernovega epa celo ni hotel predstavljati, ampak ga je predelal v posebno pesem »Črtomir«. Pri tem se je sklicevalo celo na Lessingov izrek »christliche Bekehrungsstoffe sind kein Gegenstand der Poesie«. Z druge strani pa je Prešeren sam prosil Čelakovskega ¹⁾ (22. avg. 1836), »Krst« »als metrische Aufgabe zu beurtheilen, mit deren Lösung der Zweck in Verbindung stand, mir die Gunst der Geistlichkeit zu erwerben«. Kakor pravi dalje, se mu je to tudi posrečilo. Vendar dodajmo takoj, »duhovni gospodje bi tudi že prej lahko bili ž njim zadovoljni, ako bi bili imeli več zmisla za pravo umetnost, ako Prešeren sploh ne bi bil zastopnik nove literarne dobe proti starejši slovničarski in črkarski, in še nekaj za malomestne razmere jako važnega, ako Prešeren in njegovi tovariši ne bi bili dražili višjih in nižjih duhovniških — homeopatov v Ljubljani. Prešeren se je zastonj sam obtoževal, njemu zares ni bilo težko peti na veselje celo sovražnih mu duhovnikov, in J. Marn ²⁾ še bi bil lahko navedel mnogo več dokazov za njegovo »krščansko verstvo in nравstvo.«

Sam ne trdim, da Prešernov »Krst pri Savici« ne bi mogel biti bolj dovršeno delo, posebno proti koncu, kjer bi se dale hitre junakove izpremembe, ki pa psihološki niso neutemeljene, bolj živo in bolj obširno opisati (posebno motijo brezzvezni dialogi). To je pa

¹⁾ Lj. Zvon 1882, 110.

²⁾ Jezičnik 18., str. 56—58.

tudi vse, kar mu smemo očitati, ako ga sodimo po duhu romantiške dobe, kar je seveda potrebno.

Preobračanje v krščanstvo ni moglo biti poetično nadrazumnikom 18. stoletja, pri romantiških častilcih krščanstva, posebno pa katoličanstva in device Marije pa je bilo popolnoma naravno. In zakaj ne? Poezija nam vendar največ predstavlja človeške čute, in kaj more biti bolj dostojno pesniške umetnosti nego notranji boj najsvetejših čuvstev! Prešerenu najbolj kongenialni Chamisso je opeval l. 1833. v berlinskem »Deutscher Musenalmanach« pokrščevanje v tercinah (Ein Gerichtstag auf Huahine), Fouqué pa, ki je bil Dunajčanom drugega desetletja 19. veka najbolj modni pisatelj, je zapel prvi ep v stancah (Corona), v katerem se poganka krsti. Podobnih epov je sledila cela vrsta; treba je pa misliti tudi na druge epe v stancah, posebno na Ernsta Schulze »Bezauberte Rose«, ki je imela ogromen uspeh. Vidimo torej, zakaj je hotel Prešeren peti večje delo v tercinah in stancah in zakaj si je izbral »Krst«. Seveda ga je kot romantiški domoljub iskal na domačih tleh in v starih časih, ko so še Slovani imeli svoje bogove in si prosti volili »vero in postave.« Tukaj je Prešeren sploh poln ljubezni do svoje domovine, katero nam tudi preslavno opisuje; tukaj je tudi najbolj izrazil svoje vseslovansko rodoljubje in romantiško zaljubljenost v pogansko praslomanstvo. Nam se zdi, da se to ne ujema s češčenjem krščanstva, vendar kakor se je opravičeval Chamisso, da je mož napredka, ki mora krščanstvo više ceniti, tako se tudi Črtomir ne brani

»Ljubezni vere, in mirú in správe«

ter pravi o malikih:

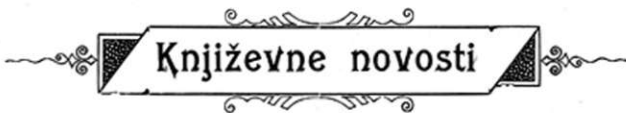
V njih le spoštval očetov sem postave,
Al zdaj ovrgele so jih vojske sile.»

Ko je Črtomir izgubil svobodno domovino, si je hotel rešiti vsaj nevesto, ki se je med tem že pokrstila; celo naravno je pri obeh, da sprejemata v taki prehodni dobi krščanstvo, Črtomir pa še posebe sledi Staroslavovemu primeru ter postane duhovnik, ko ni več nikake sreče zanj v zemskem življenju.

Da je pesnik pri Črtomiru mislil tudi na sebe, nam sam pravi v sonetu, v katerem je postavil prvi spomenik Matiji Čopu: kakor Črtomir je »pokopal misli visokoleteče... ves up na zemlji sreče«. V epu samem odskakuje s subjektivnimi opazkami (Ak prav učí me v revah skušnja moja, ali pa celo: Naj pevec drug vam srečo popisuje, ki celo leto je cvetlá obéma). Sploh je v Prešernovem »Krstu«

mного lirizma, vendar romantiki so baš zahtevali podobno zvezo lirike in epike ter posebno cenili »lirično-epične pesmi«. Sicer pa je Prešeren tudi jako dobro pogodil objektivno pripovedovanje, in nekatere slike bi samemu Homerju delale čast (gl. primerjanje Valj-hunovih vojščakov s hudournikom, mrličev tropov s snopovja kopami po njivah, Bogomile z jutrnjo zarjo, Savičnega vodopada z mladeničem). Da je pa Prešeren rešil izvrstno tudi svojo »metrično nalogo«, pač ni treba praviti. Skratka, mi smemo biti ponosni tudi na »Krst pri Savici«, tembolj, ker še po dolgih letih nimamo ničesar podobnega.

Upam, da sem s svojimi opazkami nekoliko pokazal, kako mnogo še je treba dela, da bomo Prešerna prav razumevali in cenili. Njegovo življenje je sicer prosto, brez posebnih zunanjih dogodkov, vendar bogato po notranjem razvitku, težkih izkušnjah in bojih, tako, da tudi naš romantik ni zastonj pel o svojem mučeniškem poklicu. Prešernove poezije so res tako jasne, da omikanemu in večkrat tudi prostemu človeku ni treba zanje komentarja, vendar videli smo, da njih cena samo raste, ako postavimo pesnika v luč njegove dobe in pokažemo, kako se je najbolj učil pri naših sosedih. Vsi omikani narodi časte svoje imenitne može tudi tako, da študirajo kolikor mogoče natančno njih življenje in delovanje. Velikim pesnikom je danes posvečeno več posebnih društev; Nemci sami jih imajo ne samo za Goetheja, ampak tudi za Shakespeara in Danteja, poleg tega pa tudi za svoje manj slavne pesnike. Med Slovani deluje do sedaj pri Poljaki posebnost društvo v čast Mickiewicza (izdalo je 6 knjig svojega »Pamiętnika«), ki pa odslej hoče razširiti svojo delavnost tudi na druge pisatelje kakor dunajska Grillparzer-Gesellschaft za vso avstrijsko-nemško književnost. Pri naših malih in slabih močeh seveda na podobna podjetja ni misliti, vendar čas je že delati na to, da ne bomo tudi v tem oziru preveč zaostajali. Zgodovino našega duševnega razvitka je treba bolj študirati ter se iz tega učiti tudi za sedanost. Pred vsem pa širimo ne samo slavo Prešernovo, ampak tudi bisere njegovega duha med našim narodom v raznih izdajah, posebno ne predragih, in postavimo mu vendar enkrat tudi dostojen spomenik v središču našega duševnega življenja! Tudi našemu malemu narodu ni v čast, da slavi stoletnico svojega največjega pesnika brez njegovega spomenika v Ljubljani. Prost nadpis »Prešernu — slovenski narod« naj skoro priča domačinom in tujcem, da so se vremena tudi zunaj Kranjske že precej zjasnila. Da se bodo še bolj, naj prorokuje poleg Prešernovih del tudi njegov spomenik!

Прешернава стогодишњица. Крштене на Савици. Спев Фр. Прешерна. Препев Ник. Марјановића. С предговором проф. Анд. Гавриловића. — (Prešernova stogodišnjica. »Krštenje na Savici«. Spev Fr. Prešerna. Prepev Nik. Marjanovića. S predgovorom prof. Andre Gavrilovića.) Belgrad. Štamparija Bojovića i Mičića. 1900. 32 strani. Mala 8^{ka}.

Na jako duhovit način so proslavili bratje Srbi stoletni jubilej našega Prešerna. Prevedli so najboljše epski poem njegov na srbski jezik in tako pomnožili obenem tudi svojo domačo književnost.

»Krst pri Savici« je prevedel srbski pisatelj g. Nikola Marjanović, in priznati moramo, da ga je prevedel prav dobro. Držal se je strogo izvirnega teksta, samo da je namesto jambov rabil troheje, ki so srbskemu in hrvaškemu jeziku prikladnejši. Ko čitamo srbski prevod, čutimo, da delo ni bilo baš lahko, ali g. prevoditelj je dokazal, da je našem narečju kos in da ve, kaj je pesniška dikcija. Original je točno prelit in prepesnjen v srbskem duhu. Poslušajte par primerov!

— — — — —
 Zar jezero ovo, kraj koga si sada,
 Črtomire, nije prava slika tvoja?
 Okonča se bitka zato što noć pada,
 al u duši tvojoj jošte ima boja:
 Stari crv se budi i nanosi jada,
 ako li ga dobro pamet vidi moja,
 bolje grize, siše, krv mu bolje godi, —
 kao bes Harpije da se snova rodi . . .

Ali:

Srećni Črtomire, blago tebi blago!
 Sva zbunjena stoji, kako tebe vide.
 Ti si zadobio zase čedo drago.
 Sve gleda u zemlju, jako joj se vide.
 Ko zora što javlja dan i jutro blago . . .

Ali:

Ah, ala je težak časak im rastanka!
 Na lica im suze z očiju hrle;
 kao da je trenut poslednjega danka:
 ljubi jedno drugo i tako se grle.
 Pa ni ocu tamo nema mirna stanka,
 kad starac pogleda ljubavnike vrle,
 kako ih zadesi zao udes mlade,
 al utehe i sam ne zna da im dade . . .

Prepričani smo, da bodo Srbi radi čitali »Krst pri Savici« v svojem jeziku. Gospodu Marjanoviću pa smo hvaležni, da je izvršil lepo svoje književno delo, ki je nova duševna vez med našim in srbskim narodom.

Pred prevodom samim stoji 13 strani dolgi predgovor, ki ga je napisal znani najboljši poznavalec naše literature med Srbi, gospod profesor Andra Gavrilović, čigar lepi članek »Prešeren u Srba« diči tudi naš »Prešernov album«. Slutimo, da je nemara ravno g. Gavrilović, veliki prijatelj Slovencev, napotil pesnika Marjanovića, da je šel prevajati za Prešernov jubilej »Krst pri Savici«. V jako simpatično pisanem tem predgovoru, kjer je v markantnih potezah očrtan Prešernov življenjepis in njegov pesniški značaj, pravi g. Gavrilović med drugim:

»... knjižica je ova srbski odziv onoj svetkovini, kojom se u Ljubljani, glavnom duhovnom središtu u braće nam Slovenaca, praznuje stogodišnja uspomena na dan rođenja slovenačkoga pesnika Prešerna...«

Ako u carstvu duhovnih tekovina, u oblasti nauke i umjetnosti, lepoga i uzvišenoga, i danas još vlada mir, koji ne zna za izmenu granica državnih, pogleda kabinetskih i požuda zavojevačkih, onda je svetkovina ljubljanska istinski praznik svega kulturnoga dela roda ljudskoga. O takom praznovanju i Srbi kite svoj dom znacima bratske ljubavi i posebnog radovanja...«

»... kad jednom dodje doba bliže i jače duhovne zajednice, jedinstva južnih Slavena, narod će slovenački u tu zajednicu stupiti unoseći u nju tekočinu svoga duha veću no što se očekuje od njegove brojne snage...«

»Nema sumnje, da je i prevodioc pesama Prešernovih vodila ljubav i vera u duhovnu zajednicu južnih Slovena u nedalekoj budućnosti. Ova je i mene izazvala na pisanje ovih redaka. Njoj moramo svi težiti, za nju moramo svi raditi. Dogodjaji će i prilike stavljati tome radu mnoge smetnje, ali mi moramo ići napred ka pobjedi — svojoj ili njihovoj. To verovanje neka bude nerazdvojni deo bića našega, onako kao što je slovački pesnik, Andra Slatković, svome idealu pevao: »Mogu se odreći usta tvojih, mogu ti se ruke ne taknuti... no ne mogu tebe ne ljubiti!« —

A. Aškerc.

Ilijada. Povest slov. mladini. Po Homerju poslovenil Andr. Kragelj. V Gorici. Tiskala »Narodna tiskarna«. 1900. 267 str. — Za klasično »Odisejo« je izdal prof. Kragelj sedaj še njen pendant Ilijado v lepem jeziku. Kaj je lepšega, nego so pesnitve Homerjeve? Homer je priroda in priroda je Homer; Homerjevi eposi so zlata poezija, ki ostane večno lepa, pa naj moderni narodi ustvarijo še toliko in toliko leposlovnih knjig. In dokler bode stal svet, vedno in vedno bodo črpali ljudje iz Homerja — ne aoristov in nepravilnih glagolskih oblik ter drugih šolskih pedanterij, pač pa sveže poezije. Zato je opravič g. Kragelj hvalevredno delo, ko je priredil »vsega Homerja« v prozični obliki za našo mladino.

A.

Mladinska knjižnica. I. 1900. (Medvedji lov. — Čukova ženitev.) Zalaga L. Schwentner v Ljubljani. Prvi zvezek te koristne knjižnice prinaša imenovani dve Brinarjevi lepi, šaljivi povesti za otroke. Povesti sta pisani prav v otroškem duhu. »Zaveza jugoslovanskih učiteljskih društev«, ki to knjižnico izdaje, je predlagala Brinarjevi povestici za častno nagrado, ki jo je bil razpisal »češko-slovenski spolek« v Pragi. »Mlad. knjiž.« priporočamo vsem roditeljem in šolam.

Rudolf Vrabl: Božični darovi. V Ljubljani 1900. Založil I. Giontini. 46 str. Tudi ta knjižica je namenjena mladini. Ljubljanski učitelj Vrabl je pokazal tudi s tem novim delcem, da ima lep talent za takšno vrsto spisov. Vrablovi Božični darovi so vredni, da jih kupi vsaka slovenska šola. — Dodajemo, da je izdal Giontini še par prevodov, namenjenih preprostemu ljudstvu.

Römische Strassen und Befestigungen in Krain. Im Auftrage der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale untersucht von Anton von Premmerstein und S. Rutar. Mit Karten und Facsimilen. Wien. Hof- und Staatsdruckerei 1899. — V tej knjigi se preiskujejo rimske ceste in utrdbe ter drugi rimski ostanki po Kranjskem. Za to važno delo je nabiral material že več let konservator g. Rutar deloma na najdbah znanega izurjenega antikvarskega izkopovatelja Pečnika. Karto rimskih cest je narisal Rutar, zgodovinski in napisni del izvira iz peresa Premmersteinovega. Ta zbornik obsega skoro vso rimsko dobo kranjske dežele, zlasti Aemone in Nauporta. Vestno sestavljena knjiga razveseli gotovo vse strokovnjake, katerim je v prvi vrsti namenjena,

E. Laszowski, Hrvatske povjestne gradjevine. Pisatelj pošilja na ogled prvi snopič v folijski obliki s krasnimi slikami, v katerem opisuje Trsat, Perušić v Liki, Erdut ob Dunavu v Slavoniji in Kostel v Zagorju. Pisatelj obeta postati moderni hrvaški Valvazor, ako bode vztrajal pri svojem podjetju. Slike so prav fino in umetniško posnete. Pogrešamo pa tlorisov pri večjih utrdbah, n. pr. pri Trsatu. Tudi stara (rimska in predrimska zgodovina) je prekratko orisana; saj vemo, da so se vzdignili srednjeveški gradovi na klasičnih tleh. Pri Reki bi se morali pač omeniti tudi Devinci in Walseejci, ki so dolgo temu mestu gospodovali. Tupatam je tudi kak tiskarski pogrešek, n. pr. »Peutigerova tabla« i. t. d. S. Rutar.

Il centenario di Paolo Diacono. Tržaški oddelek beneškega zgodovinskega društva je izdal v Čedadu 1900 »Atti e memorie del congresso storico, tenuto in Cividade nei giorni, 3, 4, 5 settembre 1899«. Tu se opisujejo vse slavnosti prigodom tega kongresa, razdelitev sekcij, predložene razprave in javna predavanja. Ta popis je tupatam netočen, drugod pa površen. Profesorju Rutarju se daje n. pr. naslov »don« (duhovnik), a arhivar Koblar pa se ne omenja. Izmed predavanj je natisnjeno na zadnjem mestu Baudouinovo o jeziku in etnografski razdelitvi beneških Slovencev. S. Rutar.

Koledarji sicer po drugod ne spadajo med književne novosti v strogem pomenu besede, pri nas pa moramo vpoštevati tudi to vrsto književnih izdelkov, ker so med našim občinstvom jako priljubljeni, ker tudi med našim ljudstvom popularizujejo marsikatero dobro misel in utrjujejo narodno zavednost. Najlepši slovenski koledar je brez ugovora »Narodni koledar«, ki ga izdaje že XIII. leto Dragotin Hribar v Celju. Letošnji letnik »Narodnega koledarja« je zbok svojih finih ilustracij posebno imeniten in prinaša poleg običajnega koledarja raznovrstno poučno in zabavno vsebino iz peres znanih in neznanih pisateljev. Kar pa smo g. Hribarju svetovali že lani, to mu svetujemo tudi letos, naj namreč med evropskimi »vladarji« izpusti tiste brezštevilne nemške kneze in knežiče à la Greiz-Schleiz, ki nas Slovence ne zanimajo čisto nič. Namesto teh pa naj objavlja zanaprej imena drugih važnejših vladarjev, kakor na pr.: japonskega cesarja, perzijskega šaha, predsednika Severne Amerike, egiptovskega kediva i. dr. Tudi naj izpusti vremenska »prorokovanja«, ki nimajo zmisla, namesto njih pa naj objavlja važne letnice iz slovenske zgodovine.

Uredništvo »Glasa Naroda« v New-Yorku izdaje »Slovensko-amerikanski koledar«. Letos je izišel VII. letnik. Vsekdar nas veseli, kadar izvemo kaj o svojih rojakih tam onkraj oceana. Tudi ta koledar, ki je skoro toliko »Mohorski«, je nekak znak njihovega duševnega življenja. »Slovensko-amerikanski

koledar« je ilustrovan in za ameriksanske rojake naše praktično urejen. Vrhu koledarske tvarine prinaša tudi pouko in zabavno čtivo ter inserate. Nikakor ne dvomimo, da je ta koledar v vsaki ameriksansko-slovenski hiši dobro došel gost, saj jim govori na tuji, čeprav svobodni zemlji v domačem slovenskem jeziku.

A.

I. Ipavic: »Možiček«. Enodejanska pantomima za klavir dvo-ročno. Založil L. Schwentner v Ljubljani. 27 str. Cena 5 K. Isto v nemški izdaji pod naslovom: I. Ipavic: »Hampelmännchen«. Pantomime in einem Aufzug für Klavier zu zwei Händen. Verlag L. Schwentner. Laibach. 27 str. Preis 5 K.

Vsled razumnega in v idealnem oziru tudi sila uspešnega delovanja našega neumornega založnika, Lavoslava Schwentnerja, razvila se je v par zadnjih letih naša leposlovná literatura v prej neznani meri. Zadnji čas je obračal Schwentner svojo posebno pozornost na glasbeno polje, in tako gre tudi njemu v prvi vrsti zasluga, da smo se mogli seznaniti z gori omenjenim glasbenim delom, z Ipavčevim »Možičkom«; kajti založnik sam je pregovoril mladega skladatelja — I. Ipavic je namreč sin priljubljenega našega komponista drja Gustava Ipavca — da mu je izročil rokopis pantomime.

Založnik imenuje »Možička« v zadnji številki svoje »Slovenske knjigarne« »edino skladbo te vrste v slovenski književnosti«. Resnica je to. Izvirna pa za nas Slovence ni samo misel, ustvariti koreografsko kompozicijo, nova in po vsem moderna je tudi glasba sama, ki ne hodi po občno znanih in pri nas žalibog tako priljubljenih potih stare šablone, temveč prodira v bujni pragozd plodonosne fantazije. Moderna je oblika, v kateri je pisana ta skladba, moderen pa je tudi duh, ki veje v tem najnovejšem delu: duh krepkega, mladega, zdravega talenta.

Takoj bodi rečeno: Ta kompozicija označuje v naši glasbeni literaturi tako velikanski korak naprej, da z veseljem in prav iz srca želimo, naj bi se Ipavcu, sinu ene izmed prvih naših muzikalnih rodbin, posrečilo, voditi našo glasbo k idealni in — če Bog dá in sreča junaška — tudi k materialni zmagi nad neko staro, sebično-zavidno strujo, ki bi rada utajila vse, kar ni zraslo iz njene zemlje. — Proč z mehkužnim čvrčkanjem sentimentalnih »abt-eritov, proč s konvencionalnimi, plitvimi melodijami brez duha in mesa, proč z monopoliziranimi, donu Quichottu podobnimi trubadurji — mi imamo tega že dosti! . . .

Ob času, ko smo napredovali v vseh umetnostih k zahtevkam moderne realizma, želimo si tudi na glasbenem polju namesto profesoralnega pikolovstva prosto premičnih oblik brez modrecev, v katerih se more duh razvijati, namesto neplodovitih vzdihov plodonosno ljubezen k pravi umetnosti, namesto ženskega sanjarstva poln, krepak, moški duh.

Tega pa smo našli, kakor mislimo, v osebi I. Ipavca.

Mnogo torej pričakujemo od njega, a, kakor vse kaže, ne preveč. Res da je tudi Ipavcu treba še marsičesa se naučiti. Toda upamo, da bode nadobudni

naš skladatelj nadaljeval pridno svoje resne študije, da tudi muzikalna tehnika ne zaostane za njegovo bogato fantazijo.

Na posameznosti se ne bodem oziral in z ozirom na pičlo mi odmerjeni prostor in primeroma veliko skladbo se tudi ne morem ozirati. Naj se vsak muzikalno izobraženi Slovenec sam prepriča o vrednosti te skladbe.

Samo par opazk naj še tukaj sledi: Libreto ni bogve kako duhovito, naprotno; več dejanja bi si že želeli v pantomimi, ki ima samo dve sredstvi, mimiko in glasbo, da izraža misli in čustva. Vendar govori skladatelj sam tako razumljivo in besedovito k poslušalcu, da ga že absolutna glasba sama ob sebi dovolj zanima. Kajti glasba je realistična, tesno zvezana s tekstom, slikovita. Efektna pa bode samo pod pogojem, da se igra s temperamentom in po natančnih naročilih komponistovih. In to ni lahka stvar. Kajti skladatelj piše na nekaterih mestih klavirski stavek, ki bi ga bil opravičil, imenovati to skladbo »izvleček za klavir«. Precej veliko je takih mest, katera si je ogledal skladatelj gotovo v mnogobarvni razsvetljavi moderne instrumentacije, in ki se vsled tega na klavirju skoraj ne dajo izvajati popolnoma čisto in pravilno. Ne dvomim, da je mišljenje v orkestralnem duhu zapeljalo komponista k tej pisavi. Ravno radi tega si pa želimo, da se ta pantomima moderno in elegantno instrumentira in na našem odru predstavi, morda kot dodatek k enodejanskim operam. Upajmo, da se bo intendantca na njo ozirala. Skladba se odlikuje po zdravem humorju in lahki pikantnosti, ki ju v naši glasbeni literaturi še zastonj iščemo. Dolgočasno-banalen se mi zdi samo valček št. 4., ki bi se bil moral vsaj s kontrapunktnim okrasom malo oživiti. Motiv c, d, es, f, g, g (prvikrat št. 5) me preveč spominja na Lohengrinov »Unheil-Motiv« (n. pr. fis, gis, a, cis, cis). Wagnerjevimi vodilnim motivom bi se moral vsak komponist z največjo pozornostjo izogibati, kajti oni so preveč osebno-individualni, izključno Wagnerjevi. Drugemu vplivu tega velikana, posebno glede orkestracije, harmonizacije in realističnega naziranja podvržen je tako ali tako vsak moderni skladatelj. Morda še bolj cvetočo, še bolj duhtečo melodiko nego pri Terpsihori posvečenih odstavkih opazujemo na marsikaterih resno-dramatičnih mestih, melodiko, polno mladih, globokih čuvstev.

Harmonizacija je moderna, vendar pravilna (izvzemši par predrznih odprtih kvint in oktav). Tupatam se nahajajo celo rafinirano izmišljene harmonične fineše. Svarili bi Ipvavca pred zastarelimi sekvencami v sekundi, kakor se na primer ponavljajo večkrat v predigri.

Skladatelj in založnik sta lahko zadovoljna s tem delom, zlasti če občinstvo celo pokupi to okusno opremljeno skladbo, česar pri nas ni navajeno. —

Torej le krepko naprej na tej poti, gospod Ipvavic! Če ne bo mogla ali ne hotela za Vami iti dolgočasna črna vojska stare šole, pustite jo na strani, pokažite se junaka; mi mladi Vam pridemo na pomoč, kadar nas pokličete.

Dr. Gajmir Krek.

Markiza Maja Strozzi, mlada in lepa hrvatska koloraturna pevka, je bila sredi minolega meseca priredila v Ljubljani v »Narodnem domu« svoj koncert, s katerim je sijajno uspela in navdušila svoje poslušalce. Na klavirju jo je spremljal g. Procházka s svojo virtuosno tehniko. Moški zbor pa je izpolnil z nekaterimi pesmimi odmore.

Med revijami

Русский Вѣстникъ — Russkij Vjestnik. Tom. 271. Letnik 46. 1901. Januar. Ta časopis spada med najodličnejše ruske revije. Izdaje ga v Moskvi g. M. M. Katkov. »R. V.« je mesečnik in obsega na mesec v obliki »Zvonovi« po 21 pól. Vrhutega ima še do 6 pól obsegajočo prilogo: »Razkazy (povesti) inostrannyh pisatelej«. —

Januarski zvezek ima bogato in zanimivo vsebino. Na uvodnem mestu se tiska roman nam dobro znanega pisatelja, ki je bil pred par leti obiskal Ljubljano — kneza Dmitrija Golicyna (»Muravljina«). Roman ima napis »Ot smutnyh (žalostnih) dnejev«. V istem zvezku so objavili svoje povesti tudi še trije drugi pisatelji. Člankov in essayev je cela vrsta, ali tičejo se večinoma notranjeruskih razmer. Pesmi so objavili O. Weiss (Iz Heineja), Bykov in E. Varženevskaja. — V prilogi so med drugimi tudi prevodi iz srbskega novelista Veselinovića, Hrvata Kozarca in Svatopluka Čeha.

Jug se imenuje najnovejši znanstveni mesečnik, ki ga je letos začel na Dunaju izdajati g. stud. med. Fr. Derganc. »Jug« izhaja na dveh polah in obeta, da hoče biti lojalen tovariš »Ljubljanskemu Zvonu« ter složno z nami pospeševati kulturni razvoj našega naroda. In kakor je »Jug« v svoji prvi številki kolegično priporočil naš »Zvon«, tako priporočamo tudi mi dunajski »Jug«.

»Głos literacki«, ki izhaja v Krakovu, je prinesel v svoji božični praznični številki par prevodov iz Prešernovih poezij. Gosp. Michal Magiera je prevedel osem strof »Krsta pri Savici« pod zaglavjem: »Chrzest nad Savicą (Wyjątek z lirycznej epopei) in pa dva Prešernova nemška soneta (»Kochanka i ja« ter »Sonet bez tytułu«).

Kitico: »Kak težka, bridka ura je slovesa!« je prevedel g. Magiera na poljski jezik n. pr. tako:

»Gorzkie i ciężkie przyszło rozłączenie!
Na chłodne lica leż im płyną żari
i smutni stoją — jak grobów kamienie.
Usta się z sobą, jak w chwili ofiary,
spoiły mocno, a głuche milczenie
wydziera ojcu z łzami resztki wiary
w przyszłe ich szczęście, i słów mu nie stanie,
by cień nadziei wpleść w to pożegnanie . . .«

To so menda prvi prevodi Prešernovih in obenem slovenskih pesmi sploh v poljskem jeziku. Pozdravljamo jih z veseljem, ker upamo, da pridejo v tem stoletju morebiti še drugi za njimi. —

V istem zvezku omenja g. Jan Fr. Magiera z laskavimi besedami tudi »Prešernov album«. —

V peterburškem »Kraju« št. 47. je bil naš sotrudnik g. Roman Zawiliński objavil lep članek o Prešernovem jubileju.

Sarajevska »Nada«, ki jo spretno ureja sloviti hrvatski pesnik, g. Silvije Fr. Kranjčević, se redno ozira tudi na naše književno in kulturno življenje. V zadnjih številkah minolega leta je prinesla opis naše slovenske umetniške razstave ter več snimkov slovenskih slik in kipov. Posebno rada prinaša »Nada« reprodukcije slik naše slikarice, gospodične Kobilce. V 1. in 2. broju letošnjega letnika pa je priobčil naš sotrudnik, g. prof. Milaković, svoje »književne i kulturne črtice iz Slovenije u g. 1900.«

Dunajska revija »Zeit« je prinesla v svoji številki dne 22. decembra ta-le zanimivi zapisek o slovenskem arhitektu Plečniku: »Am enthüllungstage des Gutenberg-denkmals gieng Wien ein grosses kunstwerk endgiltig verloren — der »Gutenberg« des architekten Plečnik und des bildhauers Schimkowitz. Es ist pflicht in dem festlichen jubel an jenen frevel zu erinnern, der vor nahezu drei jahren an der Wiener kunstpflege verübt wurde. Damals hatte die jury unter zwei entwürfen zu entscheiden, die beide aus der concurrenz mit dem ersten preise hervorgegangen waren. Der entwurf von Plečnik-Schimkowitz war genial in der idee; ausgeführt wäre er durch die wahl des materials und die farbige wirkung von machtvoller schönheit gewesen.«

**

Naše obnebjc

Zvezdoznanstven pregled za mesec februar. Februarja se solnce hitreje dviga, o čemer se lahko prepričamo, ako vsakega pravega poldne, ko solnce v poldnevniku ali meridijanu stoji, merimo njegovo višičino; vsak dan narašča ta višičina za večjo vsoto; čim više pa solnce opoldne stoji, tem večje kroge od vzhoda do zahoda dela nad nami, tem daljši je dan. Najbolj pa raste dan okoli spomladnjega enakonočiča (aequinoctium), ko solnce z južne poluoble prihajajoč stopi v ravnik (aequator); takrat znaš dnevni naraščaj v poldnevni višičini solca skoro 24 krogovih minut. Vzrok neenakomernega naraščanja in odjemanja dneva je pa ta, ker solčni odstoj (declinatio) od ravnika neenako prijema in odjema. Tudi je znano, da se sprva naraščanje dneva zjutraj ne pozna veliko, pač pa zvečer; vzrok temu je pa ta, ker o tem času pravi poldan šele po srednjem nastopa in ta razloček skoro do sredi februarja raste; to odmikanje pravega poldne od srednjega nam jemlje zjutraj naraščaj dneva.

Luna stoji 14. februarja dopoldne v prizemlju (perigaeum) in ob polnoči od 27. na 28. v odzemlju (apogaeum).

Venera je še zmeraj danica, pa se vidi le malo časa, ker teče vsak dan naprej, da bi prišla za solnce; od zemlje opazovana pa se vidi, da se solncu približuje; zato je že pretekla Jupitra in Saturna, katera dva planeta sicer tečeta v isti smeri kakor Venera, a od zemlje opazovana se od solca odmikata. Do 15. januarja je bila Venera prva jutrna zvezda, potem je stala do 24. januarja med Jupitrom in Saturnom, tega dne je pretekla tudi Saturna, tako da je zdaj glede vzhajanja Jupiter prva, Saturn druga in Venera tretja jutrna zvezda. Mars se obratno giblje in je tega meseca kralj nočnega neba, kjer se vidi skoro celo noč. Zvezde premičnice so se precej na desno pomaknile, veliki voz je zvečer proti vzhodu obrnjen, in Orion stoji že ob osmih zvečer v poldnevniku.

M. Vodusek.

Splošni pregled

Prešernova svečanost u Sarajevu. Zajednička veza, koja veže Slovence i Hrvate i koja se divno pakazala u toliko naših zgoda i nezgoda, manifestirala se sjajno 8. decembra prošle godine i u šehar-Sarajevu, gdje se skupila složna braća, da zajednički proslave 100godišnjicu rođenja velikog slovenačkog pjesnika dr. Fr. Prešerna.

Krasnu ovu svečanost može ponosno zabilježiti hrvatski »Trebević« u svoje anale, jer je to bila prava kulturna i rodoljubna slava.

U velikoj dvorani »Društvenoga doma« bijaše puno otmjena svijeta, sve samih Hrvata i Slovenaca i nekoliko Čeha.

Točno u 8 sati u večer otpoče sjajni koncerat Vilharovom pjesmom »Slovenac i Hrvat«, koju otpjeva muški zbor »Trebevića«. Iz toga krasnoslovio je poznati piac Ljudevit Dvorniković krasni prolog, što ga ispjeva naš dični pjesnik Silvije Strahimir Kranjčević. Dozvolom pjesnikovom priopćujem ovaj prolog cijenjenim čitateljima »Ljubljanskoga Zvona«:

Prolog.

sa proslave stogodišnjice rođenja Franceta Prešerna u Sarajevu.

Po božjoj volji sugjeno je tako,
kad nebo škrte razgaljuje grudi
i od svog boljeg kada kida d'jela,
da pusti dušu usred ljudskog t'jela.
I genij da se rodi izmed ljudi —
po božjoj volji sugjeno je tako,
da samo vila ovu dušu nosi
i grli je i suzama je rosi
i ljubi je i cjelovim je grije,
dok ne shrani je — Bog gdje reko li je.

I — slavni zборе — pred stotinu ljeta
nebeski 'vako rastali se kruzi
nad dragom baštom golubinjeg sv'jeta,
kud sunčev trak se najšarnije šeta
na mladoj Savi u stobojnoj duzi,
gdje »otok bleški« — kano »kinč ne-
beški —«

od Triglava si ne izgubi glasa,
kad s obje strane pjev mu se talasa —
i ista riječ radosti i boli
ljepoti njegovoj na oltaru moli.

Sva razblažena spuštala se tako
nad ovaj svijet, na »podobu raja«
ta srećna vila tiho i polako . . .
A kad je bila blizu onog kraja,
gdje dragi kut je slavujškoga luga,

gdje slavska vila, ko rijetko druga
sred divnih bašta divnije se glasi,
tu duh, što štiti slavska srca meka,
cjelunuo je čelo joj i vlasi
i reko joj je: Narod jedan čeka
od njeve suze utjehe i l'jeka.

— O suzo žarka, gorka, čista suzo!
Nad kol'jevkom mu ko i povrh l'jesa,
što pjesnik te je iz dna srca uzo,
v'jek sobom noseć pako i nebesa!
Pod oknom sreće, kad je zalud pjevo
i strune diro, da se milo glase,
a kob mu pjela vječni: Ne nadaj se!
A on u tuzi svoj je raj rajevo —
U vječnoj želji i pr'jgoru sebe,
o bezdno nebo, dohvatio tebe!

Ti sveta suzo! Pred stotinu ljeta
sa dušom si mu ti u život sašla,
i malo ih je iz vilinskog sv'jeta,
gdje mekši log si našla!
Tà šta je vigo — sve je bilo plaćno,
sve bô i pr'jedor, rastanak i čežnja,
i srčna žica cvilila je nježna
pod gluho nebo — mračno, beskonačno . . .
Pa kada sivom sve prašinom posta,
u grobu srce čitavo mu osta!

Ne teška ne bi zemljice mu gruda,
 kad srce svetost hranila mu pjesme,
 i ono se je diglo odovuda
 ko rose kap na topli cjelov Vesne.
 Ko suza došlo, otišlo ko suza
 i opet božjim na oltarim bljeska,
 ko vječna luč nebeska,
 sred serafa i angjela i muza.
 A srce tek je, srce ljudsko bilo,
 kroz boli što je pokoj zadobilo!

Ko mlado sunce veseo njegov žar je,
 on prošlost gleda — pročišćen po boli
 na prežaljenim grobištima moli —
 ah — bratoljublja gleda zar oltarje?
 Sa divnih bašta, gdje je dane najne
 sa terzijanom razgovaro mekim
 u kruzim danas čuje on dalekim,
 sa širnih polja gdje mu pjesma zujne
 i ne zna se ni čija li je više,
 njom jedan narod diše!

Od Savice je vile razniješe,
 ko zoru tresu, što im osu glave,
 i pjevaju je, pjesmama nas tješe:
 »Največ svetá otrokom sliši Slave!«
 Mi ustajemo. Zanosne nam oči,
 o pjesniče, u tvoje lete vise,
 gdje s nama eto, gde, veseliš ti se,
 gdje spomen tvoja na srce nas roči
 i gdje nas grije — ko da Vesnin žar je:
 Ah, bratoljublja našli smo oltarje!

Silvije Str. Kranjčević.

Poslije prologa otpjevala je gospodja supruga pjesnika Kranjčevića Vilharovu kompoziciju »Nezakonska mati«, te je izazvala burno pljeskanje. Mladi književnik dr. Ivo Pilar čitao je nato svoju radnju o pjesniku. Gospojica Levstikova čustveno je deklamovala pjesmu »Neiztrohnelo srce«. Poznati čelista Kačerovský gudio je veliku koncertnu fantaziju »Souvenir de Spa«, a na glasoviru pratio ga je g. V. pl. Bersa. Muški zbor »Trebevića« otpjeva nato krasnu Hajdrihovu skladbu »Luna sijec«, a gospogje i gospojice raznih hrvatskih i slovenačkih krajeva zajedno sa pjeačima otpjevaju narodnu melodiju iste pjesme. Češki kvartet odpjevao je »Horo, horo, vysoká jsi« i »Už mou milou do kostela védou«, a tamburaški zbor udaraše dražesnu i omiljelu »Večer na Savi«. Na pozornici pojave se zatim gg. Stegnar i Bergant, koji izvedoše Prešernovu »Novu pisariju«. Ukaže se nato dražesna živa slika: Oko lika Prešernova skupile se djevojke i mladići u hrvatskoj i slovenačkoj narodnoj nošnji. Jedna djevojka digla vijenac nad pjesnikovim likom. U to odjekne sa tamburica »Lijepa naša domovina«. Taj čas ostacé svakome nezaboravan. Ovu živu sliku improvizirao je prijatelj društva g. Terezinski, sin bratskog poljačkog naroda. Da je ta zabava ovako lijepo uspjela, zasluga je novog odbora »Trebevića«, njegovog predsjednika g. Ivana Spahića, pa onda podpredsjednika, g. prof. J. Žnidaršića.

Josip Milaković, profesor u Sarajevu.

Slovenska trgovska akademija v Ljubljani. Preteklega meseca je praznovala kranjska trgovinska zbornica petdesetletnico svojega obstanka. Pri slavnostnem zborovanju je bil sprejet predlog, da naj se ustanovi v Ljubljani prepotrebna slovenska višja trgovska šola (akademija). Predlog se glasi tako: »1.) Izvoliti je odsek, ki naj obstoji iz predsednika, tajnika in petih drugih članov; naloga pa mu naj bo, posvetovati se o vsem, kar treba ukreniti, da se ustanovi v Ljubljani slovenska trgovska akademija, in o tem poročati častiti

zbornici. 2.) V ustanovni zaklad te akademije je odmeniti 20.000 kron; od teh je 5000 K še v teku letošnjega leta naložiti plodonosno. 3.) Predsedstvu se naroča, da izposluje odobritev tega sklepa«. Zbornični tajnik, g. dr. Viktor Murnik, je z daljšim, dobro premišljenim in toplim govorom utemeljil imenovani važni predlog. Trgovska akademija se otvori, bržko bode nabran najnujnejši kapital, kajti v prvi vrsti bode trgovska zbornica sama morala vzdržavati šolo. Kak logični pedant bi sicer utegnil reči, da je vendar država dolžna ustanavljati vse potrebne šole, torej tudi prevažnemu trgovskemu stanu akademije, no stvar je v dejstvenosti drugačna! Evropske države morajo skrbeti za dosti važnejše institucije, nego je šolstvo in kultura sploh; te države morajo največji del budgeja potrošiti za militaristni šport, za tem športom ne prihaja dolgo nič, potem šele pridejo v poštev druge lapalije, kakor n. pr. prosveta in podobne neumnosti »nižjega«, nearistokratskega prebivalstva . . .

Slišimo, da ima ljubljanska trgovska zbornica tudi že učne moči za bodočo akademijo v evidenci, in da se potrebni učbeniki začno v kratkem prirejati.

Proti predlogu, da bi se ustanovila slovenska trgovska akademija, sta glasovala samo dva nemška člana trgovinske zbornice. Tista dva Nemca sta ravnala čisto dosledno po nemškem programu, glasom katerega so Nemci »herrenvolk«, avstrijski Slovani pa hlapci. In ker bode slovenska trgovska akademija nova ovira nemškemu »mostu do Adrije«, zato sta storila tista dva ljubljanska Nemca samo svojo velikonemško dolžnost, če sta protestovala proti ustanovitvi slovenske trgovske akademije. —

Slov. akadem. društvo »Triglav« v Gradcu praznuje dne 2. februarja petdesetletni jubilej svojega obstanka. Slavnost z bogatim sporedom, obsegajočim pevске in godbene umetniške točke, bode v mariborskem »Narodnem domu«. Iz »Triglava« je izišla že nepregledna vrsta odličnih, delavnih izobražencev, ki so na različnih poljih prosvete delali svojemu narodu v prid in še delajo. Kakor dunajska »Slovenija«, tako zbira tudi graški »Triglav« na tuji zemlji in v tujem mestu naše mlade rojake pod svojo zastavo in jih bodri, da v tujem okrožju ne klonejo duhom. Slovenski helotje še nismo vredni, da bi se nam na višjih šolah podajala znanost v domačem jeziku; na graški univerzi sliši Slovenec le parkrat na teden predavanje v slovenščini. Ne dunajska ne graška univerza ni za Slovenca »alma mater«, ampak mačeha tujka. Lepo narodno-politično pedagoško misijo opravlja torej vsako pravo slovensko akademsko društvo, in tako misijo je opravljal tudi »Triglav« v preteklosti. Želimo, da bi »Triglav« tudi v bodoče krepko in neomajno stal na braniku za narodnost in svobodomiselnost prosveto. Vivat, crescat, floreat!

A. A.

Tolstoj — izobčen. Cerkveni birokrati »svetega sinoda« so slavnega pisatelja in filozofa, grofa Leva Nikolajeviča Tolstega, zaradi njegovih svobodomislenskih nazorov, ki jih razširja v svojih spisih, izobčili iz pravoslavne cerkve. Inkvizicija se je prepričala, da je Tolstoj ne samo krivoverec, ampak celo brezverec. Sv. sinod je razposlal po vsej Rusiji okrožnico, s katero naznanja svečeništvu, da se Tolstoj, kadar umrje — in sv. sinod gotovo že komaj čaka njegove smrti! — ne sme pokopati s cerkvenimi ceremonijami in obredi, da ga k njegovemu pogrebu ne sme spremljati noben duhovnik, in da se za njegovo heretično dušo ne smejo čitati maše. Če se je sv. sinod prepričal, da je Tolstoj z dogmatičnega stališča krivoverec, potem ravna čisto dosledno in logično, če ga je izobčil. Tolstoj sam ni mogel kaj družega pričakovati, in mi se prav nič

ne čudimo, da se je to zgodilo. Reči pa moramo, da je krivoverec Tolstoj storil več za razširjanje prave ljubezni do bližnjega nego tisti, ki so ga »izobčili«. Tolstoj je najgorečnejši apostol altruizma, najglasnejši propovednik evanjelja ljubezni in najpogumnejši zagovornik vseh zatirancev. In če bi Jezus stopil na svet in čital njegove spise, rekel bi nemara: »Lev Nikolajevič, ti me razumeš!«

Jasnopoljanski filozof se pač ne bo zmenil za ta anahronistni »anathema«.

Нехлюдовъ.

† Arnold Böcklin je umrl 16. januarja v Fiesolu poleg Florencije, kjer je imel zadnja leta svoje stalno bivališče. Zgodovinarji umetnosti prištevajo Böcklina med najgenialnejše slikarje preteklega stoletja in med največje umetnike sploh. Zanimivo je, da ga je svet začel visoko čislati, in da je njegovo ime postalo slavno, ko je štel Böcklin že skoro 60 let. Niti njegovi rojaki Nemci se poprej niso posebno zanimali zanj. Ko so mu pred par leti poznavalci in častilci njegovega genija priredili v Berlinu in v Baselu v spomin 70letnici njegovi razstavo njegovih slik, prepričali so se naposled tudi njegovi nasprotniki, da je Böcklin velik slikar, kakršnih je malo. In malo je nemara nmetnikov, ki bi se bili tako pogreznili v prirodo in njena čudesa kakor Böcklin. Pripovedujejo, da je predsedel včasih po več ur pred kako pokrajino, pred kakim drevesom, ali da se je zagledal celo samo v posamezno listje kakega drevesa ter takorekoč sesal vase vse to, kar je videl v živi prirodi. To prirodo je nosil potem, kakor pravi estetik Servaes, s seboj v svoji duši in fantaziji, in kadarkoli je slikal prirodo, je ni nikdar kopiral, ampak je samo črpal iz svoje duše. Da bi mogel izraziti ves čar prirodne poezije, pomagal si je s simbolizovanjem. Jemal je na pomoč mitologijo, zlasti grško. Zato mrgoli po njegovih platnih vse polno nimf in favnov. Njegove slike imajo često nekaj fantastnega in romantičnega. Prekrasne so njegove pokrajine. Na vseh njegovih umotvorih pa vidimo, kolik mojster v živih barvah in v razsvetljavi je Böcklin . . .

Böcklinovo življenje je bilo sila spremenovito in nemirno. Porodil se je bil dne 16. oktobra 1827. l. v Baselu. Proti volji svojega očeta si je bil izbral umetniški poklic, za katerega se je pripravljaval v raznih akademijah in pri raznih mojstrih po Nemškem, Francoskem in v Rimu. Nekaj časa je bil profesor slikarstva v Weimarju, ali za stalno službo ni bil njegov nemirni duh. Najbolj se mu je bila prikupila solnčna Italija, in vedno ter vedno ga je vleklo srce v deželo umetnosti. V Rimu se je bil oženil. Nekaj časa je živel tudi v Zürichu. Poslednja leta pa je bival v svoji vili blizu Florencije (Fiesole). Njegova žena je bila, kakor je Böcklin večkrat tožil svojim prijateljem, zelo ljubosumna in mu ni pustila, da bi bil slikal ženske po živih modelih. — Njegov sin, tudi nadarjen umetnik, je bil predlanskim hotel ustreliti svojo nevesto. Spoznali so ga za blaznega. Ta nezgoda v družini je 70letnega Arnolda Böcklina potrla še bolj in gotovo pospešila njegovo smrt.

Tiskovna pomota. V 1. številki »Ljubljanskega Zvona« naj stoji na strani 69. (»Glasba«), v 20 vrsti, to-le glasbeno znamenje: ♯ (glavnega četveročvoka).

